

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 82

София, сбота, 14 май

1932 г.

85. заседание

Четвъртък, 12 май 1932 г.

(Открито от председателя А. Малиновъ въ 16 ч. и 35 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.
Отпуски, разрешени на народни представители . . .	1725
Законопроектъ за бюджета на държавата за 1932/1933 финансова година. (Първо четене — продължение разискванията)	1725
Дневенъ редъ за следващото заседание	1750

Председателъ: (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ г. г. народни представители: Ангеловъ Иванъ, Апостоловъ Драгомиръ, Бечевъ Милко, Бончевъ Тодоръ, Бояджиевъ д-ръ Атанасъ, Бояджиевъ Стефанъ, Бръшляновъ Цюню, Василевъ Василъ, Василевъ Григоръ, Гаговъ Петъръ, Георгиевъ Павелъ, Димитровъ Василъ, Димчевъ Василъ, Икономовъ Андрей, Ингилзовъ Иванъ, Кировъ Стаматъ, Коевски Василъ, Кулевъ д-ръ Тодоръ, Кушевъ д-ръ Петъръ, Кънчевъ Теодоси, Лоловъ Сава, Лъкарски Иванъ, Манафовъ Христо, Мариновъ Георги, Мартуковъ Алекси, Милевъ Милко, Молловъ Янаки, Мърмевъ Петъръ, Найденовъ Никола, Пентиевъ Антонъ, х. Петковъ х. Георги, х. Поповъ Атанасъ, Поповъ Стоянъ, Радевъ Георги, Славовъ Кирилъ, Стамболиевъ Никола, Статевъ Христо, Стойковъ Апостолъ, Тахировъ Хафузъ Юсеинъ, Ташевъ Димо, Томчевъ Ангелъ, Фенерковъ Петъръ, Филиповъ Стоянъ, Цанковъ Александъръ, Чернооковъ Георги и Шидерски Едрю)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следнитъ народни представители;

На г. Герго Цокотъ — 1 день;
На г. Василъ Янакиевъ — 1 день;
На г. д-ръ Георги Димитровъ — 3 дни;
На г. Христо Киселички — 2 дена;
На г. Кирилъ Славовъ — 1 день;
На г. Георги Юртовъ — 2 дена;
На г. Георги Маринчевъ — 1 день;
На г. Георги Данаиловъ — 2 дена;
На г. Йото Василевъ — 2 дена;
На г. Атанасъ х. Поповъ — 2 дена;
На г. Иванъ Ингилзовъ — 2 дена;
На г. Василъ п. Димитровъ — 2 дена и
На г. Славейко Василевъ — 3 дни.

Народниятъ представителъ г. Едрю Шидерски моли да му се разреши 3-дневенъ отпускъ по домашни причини. Ползувалъ се е досега съ 23 дни отпускъ. Следва Народното събрание да му разреши искания отпускъ.

Който г. г. народни представители сж съгласни да се разреши на народния представителъ г. Едрю Шидерски

3-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Хафузъ Юсеинъ Тахировъ моли да му се разреши 4-дневенъ отпускъ по домашни причини. Ползувалъ се е досега съ 30 дни отпускъ. Следва Народното събрание да му разреши искания отпускъ.

Който г. г. народни представители сж съгласни да се разреши на народния представителъ г. Хафузъ Юсеинъ Тахировъ 4-дневенъ отпускъ, моля, да вдигнатъ ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристъпваме къмъ първа точка отъ дневния редъ: първо четене законопроекта за бюджета на държавата за 1932/1933 финансова година — продължение разискванията.

Досега има записани 23 народни представители. Правилникътъ позволява по споразумение, да се измѣни редътъ на записанитъ и мене ми се чини, че въ интереса на работата би могло това да сторимъ.

Давамъ думата на народния представителъ г. Адамъ Нейчевъ.

А. Нейчевъ (д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Позволете ми, все въ връзка съ бюджета на държавата за финансовата 1932/1933 г., преди да почна неговото разглеждане по същество, да направя единъ кратъкъ уводъ за политическото и главно за стопанското положение на страната въ настоящия моментъ.

Трѣбва да ви кажа, че и тая година, както и миналата, моментътъ, въ който ще разгледаме една отъ най-главнитъ, отъ най-важнитъ работи на българската държава, е много нералостенъ, защото отъ месеци и години както у насъ, така и въ цѣлия свѣтъ продължава въ мировъ мащабъ една нечута, невидена досега стопанска и социална криза — която позволира всевъзможни нещастия за цѣлото човѣчество, криза, която дава единъ специаленъ отпечатъкъ на епохата, на времето, въ което живѣемъ. Има единъ сравнително слабъ паралелъ само при упадъка на римската империя, когато Европа потъна въ мрака на сръдно-вѣковието — само тогава е билъ така тежъкъ моментътъ, какъвто е днесъ въ цѣлия свѣтъ. Но въ онзи моментъ, когато загина античната цивилизация, въ епохата на ней-

ния залъзъ, управлението, системата въ всички европейски народи не бѣше застрашена отъ едно много важно нѣщо, което наблюдаваме днесъ. Тогава всички поединични държави, които се откъснаха отъ римската империя и образуваша нови формации, продължаваха да бждатъ управлявани пакъ по онѣзи стопански и икономически системи, които имаха и по-рано. А днесъ, повтарямъ, въ настоящия моментъ не цивилизацията, но държавниятъ строй, капиталистическиятъ строй, буржоазниятъ строй е дълбоко заплашенъ и то най-главно по стопански и социални причини.

Свѣтовната война, г. г. народни представители следъ своето свършване даде на човѣчеството едни резултати, които нито нейниятъ причинители, нито нейниятъ идеолози, нито дори нейниятъ противници не сѣ предвиждали никога въ нейното начало. Азъ не вѣрвамъ, че въ цѣлия свѣтъ, при началото на тая война, е имало нѣкой дипломатъ, държавникъ, който би повѣрвалъ за моментъ, че тя ще докара ония резултати, които издѣно ще разтресатъ както стопанството, така и социалния миръ въ недрата на народитѣ. Като най-важна последица отъ тая война — последица, която, както ви казахъ преди нѣколко минути, заплашва капиталистическото, буржоазното общество — това е болшевизмътъ. Ако споменевамъ тукъ за него, то е само затова, защото този крупенъ фактъ въ човѣшката история има едно грамадно значение най-вече за стопанския, за икономическия развой на човѣчеството. Болшевизмътъ дойде спонтанно въ Русия и той дойде не толкова по обективни причини, колкото по други причини. Нещастното е, че той дойде и се въдвори въ недрата на единъ народъ, който бѣше въ зачатъка почти на своето индустриално развитие и единъ народъ, където така широко царѣше невежеството, вследствие на дългия деспотически режимъ тамъ. Болшевизмътъ дойде въ една страна останала назадъ, но толкова много озлобенъ, че той взема едни страшни размѣри и изби въ едни експеси, които ние всѣкидневно сочимъ може-би като единствено оръжие за предотвратяване пропагандирането му въ другитѣ народи. Защото буржоазното общество не би могло никогажъ да води една усѣйна борба нито съ стопанския подемъ въ Съветска Русия, нито съ другитѣ проявления тамъ, избили въ една нечува досега мирова пропаганда, ако това същото буржоазно общество не усвои други едни прийоми на борба, не вече толкова политическа, колкото икономическа и стопанска. И днесъ ние присѣтствуваме на единъ голѣмъ двубой: дали капиталистическиятъ строй въобще ще удържи или ще взематъ връхъ другитѣ. Всичко зависи отъ еластичността, всичко зависи отъ логичността на буржоазното общество, дали то ще намѣри въ своитѣ недра сили и умъ да прокара онѣзи голѣми стопански и социални реформи, които биха могли за известенъ периодъ, колкото може по-дълъгъ, да притѣпятъ остротата на социалнитѣ борби и — да кажа, да се изрази на по-опредѣленъ езикъ — да продължатъ еволюционния периодъ, този периодъ, презъ който човѣчеството, безспорно, ще върви все напредъ и напредъ.

Не съмъ пророкъ, за да ви кажа по кой начинъ ще може да стане това, но за мене става ясно, че стопанскитѣ и икономическитѣ форми, установени днесъ както въ Европа, тъй и въ Америка и останалитѣ материци, не могатъ да останатъ такива, каквито бѣха до мировата, до свѣтовната война. Днесъ цѣлото човѣчество — пакъ повтарямъ — ще трѣбва да се помири съ този крупенъ фактъ: болшевизма въ Русия. Тая държава, застанала на източнитѣ врати на Азия и на западнитѣ врати на Европа, всѣкиминутно заплашва както установения редъ — политически и социаленъ — въ другитѣ страни, така също и правилния стопански и икономически развой. И днесъ, когато азъ ви говоря, се очертава все повече и повече каква ще бжде ролята на политическата демокрация, на онази демокрация, която царуваше отъ великата френска революция до днесъ. Азъ трѣбва, г. г. народни представители, да бжда съвършено откровенъ и да ви кажа, че тая политическа демокрация, установена въ революционния актъ въ Франция, въ лицето на лозунга за правата на човѣка; тая политическа демокрация, която послужи за основа на изгрѣващата тогава буржоазия, която събори сѣрдиновковния феодаленъ строй и неговитѣ икономически форми — тая политическа демокрация, повтарямъ, днесъ е недостатъчна, за да се справи съ назрѣлитѣ нужди на човѣчеството. Тая политическа демокрация днесъ непременно ще трѣбва да бжде трансформирана въ една стопанска демокрация. Не стане ли това, другата, политическата демокрация не е вече въ положение да се справи съ назрѣлитѣ нужди и задачи на свѣта. И ето защо азъ мисля, че както нашата държава, така и всички други държави — които, разбира се, нѣматъ държавния строй на болше-

вишка Русия — ще трѣбва непременно да усвоятъ такива форми — най-главно на стопанско управление, които именно биха трансформирали демокрацията въ стопанска и — пакъ повтарямъ — по този начинъ биха могли да удължатъ еволюцията, за да може всички да стане безболезнено, а не съ грамадни експеси, каквито ние наблюдаваме въ руската държава отъ нѣколко години насамъ.

Г. г. народни представители! Мировиятъ кризисъ, за който споменахъ преди малко, най-много е засегналъ държавитѣ съ дребно-стопанска земеделска култура, каквато е нашата. По-голѣмитѣ народи, напр., Англия, Америка, въ които тоже се шири една грамадна депресия, стопанска и всѣкаква, тѣзи народи, много по-богати, по-голѣми, все пакъ намиратъ начини и сѣдства — докогато е възможно, разбира се — да се справятъ съ безработицата у тѣхъ, както и съ други много назрѣли тѣхни нужди. Но малкитѣ народи, каквато е нашиятъ, съ дребно земеделска, съ почти никакви установени доходи, при днешното положение на международния пазаръ, когато ценитѣ на артикулитѣ, които нашиятъ народъ произвежда — земеделскитѣ произведения — сѣ спаднали толкова низко, такива народи много по-мѣчно понасятъ последицитѣ на стопанската криза.

У насъ отъ три години насамъ се забелязва единъ много печаленъ фактъ. Казвамъ, отъ три години насамъ, защото ако у насъ, въ България, се говори за стопанска криза, то тя датира главно отъ три години насамъ, отъ тогазъ, отъ когато артикулитѣ, които произвежда нашето селско стопанство, поевтинѣха на международния пазаръ, а нашитѣ задължения, както бюджетни, така и други, останали сѣщитѣ. Същевременно трѣбва да признаемъ, че животътъ иска своето. И у насъ, както въ града, така и въ селото, до известна степенъ нуждитѣ сѣ се увеличили. Ние се намираме при положението, че днесъ приходитѣ на частното стопанство, такива или онакива, въ сравнение съ 1910/1911 г. сѣ останали сѣщитѣ, а нуждитѣ сѣ се увеличили 3—4 пѣти.

На първо време, следъ свършека на войната, у насъ като-че-ли имаше единъ времененъ просперитетъ, благополучие. Казвамъ времененъ, защото после ще дойда да говоря за оная колосална българска непредвидливостъ, да не използваме именно този периодъ на временно благополучие и да дойдемъ до тази задънена улица въ икономическо и стопанско отношение, въ която се намираме днесъ. Презъ времето на това временно, пакъ повтарямъ, благополучие както българскитѣ правителства, така и нашиятъ народъ си въобразяваха, че то ще продължи много дълго. Но то трая, уви, така кратко.

Бѣха времена, когато гърци и турци воюваха, когато се търсѣха български тютюни въ странство; бѣха времена, когато свѣтовнитѣ складове на много артикули бѣха изчерпани и нашитѣ произведения намираха голѣмъ и лесенъ пласментъ на международния пазаръ. Но, казвамъ, отъ три години насамъ, отъ когато почна депресията въ мировъ мащабъ, ние почнахме постепенно-постепенно да обедняваме. А това обедняване става въ такъвъ мащабъ, въ такъвъ размѣръ, че измѣнява коренно психологията главно на селското население, държането му спрямо българската държава и спрямо задълженията, които това население има къмъ нея.

Ние ще трѣбва да се справимъ и съ единъ другъ много печаленъ фактъ отъ психологическо естество — че българинътъ днесъ може би въ дѣното на душата си обича много по-малко своята държава, откогато преди 5—10 години. Всичко това става подъ давлението на онава обедняване, на онава осиромашаване, което се забелязва вече навсѣкжде. При днешното положение — при една грамадна интелигенция, при единъ грамаденъ интелектуаленъ пролетариатъ, така да се изрази, който не може да намѣри никакво приложение на своя трудъ, и при едно селско население, което е обеднѣло до такава степенъ, че не може да поспѣе най-нашѣнитѣ свои нужди, а камоли да удовлетвори напълно нуждитѣ на държавата — българската държава има повелителния интересъ и задължение, ще не ще, не на думи, а на дѣла да намѣри единъ изходъ. И моята задача тукъ именно е тази: критикувайки бюджета на държавата за 1932/1933 г., да посоча онѣзи стопански мѣроприятия, които правителството на Народния блокъ би могло да тури въ ходъ, за да може до известна степенъ да се успокои морално нашиятъ народъ, а същевременно у него да се поднови вѣрата, че всички негови частни и колективни инициативи ще довеждатъ до резултатъ, а не до нищо — както той мисли въ настоящия моментъ.

Г. г. народни представители! Пакъ повтарямъ да кажа, че нашиятъ народъ, а главно селскиятъ, много обеднява.

У мене до днес не е липсвала за минута мисълта, че българската държава може да бъде силна само тогава, когато има силно, духовно и материално, българско село. И за да се разбере най-нагледно какво именно е станало там, ще трябва тук да изнеса предъ вас някои данни, от които би проличало всичко това.

Вземете, напр., нашите селски общини. На какво сж приличали тѣ? Азъ нѣма да влизамъ въ разбирателство на партизанлъка, който пари въ нашите общини. Отварямъ една скоба да ви кажа, че нѣма българско правителство отъ съединението до днесъ, което повече или по-малко да не си е играло съ селските общини. Всички измѣнения, които сж ставали въ закона за селските общини, сж ставали все съ огледъ, ако мога да кажа, на партизански цели.

Азъ нѣмамъ намѣрение да обвинявамъ тукъ никого. Искамъ да изтъкна само факта, че нашите селски общини, които до преди 3—4 години бѣха, така да се каже, деморализирани само политически, днесъ сжичитѣ тѣзи общини, които сж клетките на българската държава, сж деморализирани и материално. Днесъ тѣ сж толкова много обеднѣли, че цѣли месеци не могатъ да платятъ на своя персоналъ. При настоящето дори положението, следъ промѣнитѣ въ таблицитѣ за заплатитѣ на селските кметове, тѣ не могатъ да имъ платятъ по 4—5 месеца.

А вие знаете, че въ една конституционна държава, каквато сме ние, тия клетки на държавата — селските общини — трябва да бъдатъ здрави, за да може да бъде здравъ и държавниятъ организъмъ. Когато у тѣхъ се убие върата, когато тѣ се разболѣятъ, безспорно, тогава ще дойдемъ до общото поболяване и на държавния организъмъ.

Тѣзи селски общини, трябва да ви кажа, че презъ 1926/1927 г. сж събрали 782.479.072 л., а презъ 1930/1931 г. — около 480 милиона лева. Колко сж събрали въ 1931/1932 г., това азъ не мога да ви кажа, но азъ не мога да твърдя, че сумата 480 милиона лева е достигната. Въроятно сж събрали къмъ 350 милиона лева, за да спаднатъ идущата година, може-би, на 300 милиона лева и за да стигнатъ до тамъ, че тѣ просто да не могатъ да функциониратъ.

Това обедняване на нашия народъ се е отразило и върху нашия вносъ и износъ за посоченитѣ три години. Така, напр., презъ 1929 г. ние сме имали вносъ отъ 8.325 милиона лева, а износъ — 6.397 милиона лева. Презъ 1930 г. ние сме имали вносъ 4.590 милиона лева, а износъ — 6.190 милиона лева. Презъ 1931 г. вносътъ вече пада на 4.660 милиона лева, а износътъ достига 5.934 милиона лева. Както виждате отъ тази статистика, ние и въ това отношение вървимъ много зле. Азъ не знамъ какво би станало утре съ нашия държавенъ балансъ, а най-вече съ платежния таксъ.

Трѣбва да вземемъ по-нататкъ предъ видъ, че задълженията на българското село сж въ сжичностъ надъ 12 милиарда лева. Главното тукъ е, че отъ тѣзи 12 милиарда лева задължения много малка частъ се засѣга отъ закона, който прокарахме, за облекчение на длъжницитѣ земеделски-стопани.

II. Стоевъ (раб): Добре, че си признавате!

А. Нейчевъ (д): Селските задължения къмъ края на 1930 г. сж: задължения къмъ Българската земеделска банка 2.608.909.612 л.; къмъ земеделските кооперации — 1.268.727.663 л. Ние ще дойдемъ да говоримъ обширно и за земеделските кооперации, защото наистина днесъ българската държава има единъ повелителенъ интересъ да подкрепя всестранно кооперативното дѣло. За данъци, пакъ къмъ края на 1930 г., задълженията на българското село сж 2.637.272.000 л.; къмъ училищния настоятелства — които тоже не ги закача законътъ за облекчение на длъжницитѣ — 245.463.546 л.

Както виждате, г. г. народни представители, задълженията на българското село сж почти грамадни. Миналата година г. Ради Василевъ, когато е говорилъ по бюджета, е далъ една статистика, че националното богатство на България възлиза, по тогавашната оценка, въ български лева 140 милиарда и че всестранните задължения на националното богатство не превъзшава 7%. Тази статистика трѣбва да се коригира сега въ смисълъ, че националното богатство на България, оценено, да кажемъ, на 140 милиарда лева тогава — отъ което национално богатство 60% е земя, 20% инвентаръ и т. н. — при днешното положение, при днешната стагнация, при днешните цени и т. н., не е по-големо отъ 90 милиарда лева. Ако вземемъ приходитѣ,

които има селското население днесъ, при спадане ценитѣ на зърненитѣ храни, при спадане ценитѣ на тютюнитѣ, при спадане ценитѣ на другитѣ артикули, които то произвежда, тогава ние ще дойдемъ до печалния фактъ, че само задълженията на селското стопанство възлизатъ на една шеста отъ националното ни богатство.

Г. г. народни представители! Къмъ всичко това, което ви казахъ за задълженията на нашето село — понеже все пакъ азъ имамъ за обектъ него и неговитѣ богатства, които сж основата на нашия стопански животъ — къмъ тия задължения, безспорно, ще трѣбва да се прибави още и така наречениятъ нашъ дългъ къмъ странство, защото една трета отъ приходитѣ на обеднѣлата българска държава, както знаете, отива за лихви и погашения. Нашиятъ дългъ къмъ странство въ момента възлиза на 21.862.540.000 л., отъ които 657.942.000 златни франка — стойността на шестъ предходни заеми, валоризирани презъ 1926 г., както ви е известно, съ една специална конвенция. Къмъ нашитѣ задължения къмъ странство трѣбва да прибавите погашения и лихви, които 2 милиарда лева годишно. Трѣбва да прибавите още, че на глава се падатъ 1.500—1.600 л. данъци. Азъ тукъ нѣма да ви чета цифри и статистики. Миналата година това е направилъ — пакъ повтарямъ — г. Ради Василевъ. Тогава съ една голѣма прилежностъ той е изчислилъ, какво е националното богатство на дадена държава, колко задължения се падатъ на глава, колко данъци се падатъ на глава и т. н. и като е направилъ едно сравнение, искалъ е да оправдае, така да се каже, бюджета на г. Моллова за миналата година. Билъ е голѣмъ оптимистъ, както забелязвамъ отъ неговата речъ, но все пакъ не е могълъ да предвиди ажо една десета отъ онова, което се случи въ течение на изминалия периодъ отъ време, както не е могълъ да предвиди това — ще ви кажа по-после — и самиятъ тогавашенъ министъръ на финанситѣ г. Молловъ, защото и самитѣ негови предвиждания, казани тукъ, въ неговото експозе, като финансовъ министъръ, не сж се оправдали нито на една четвъртъ. Ето защо азъ ще избѣгна да ви чета тѣзи уморителни статистики, защото това, най-после, насъ много не ни интересува, да кажемъ, че ние сме зле, но другитѣ сж още по-зле отъ насъ, та, значи, относително сме добре.

Ще трѣбва да добавя, г. г. народни представители, че презъ единъ периодъ отъ 11 години — това въ добавкъ къмъ всичко оуи, което казахъ за стопанското положение на страната — отъ 1919 до 1929 г., въишната търговия на България е приключила съ около 6.600.000.000 л. пасивенъ остатъкъ — забележете това добре! Въпреки първитѣ 3—4 години на просперитетъ, въпреки, ако щете, сключенитѣ и упражнени заеми и пр., ние пакъ имаме страшната цифра на пасивенъ остатъкъ отъ близо 7 милиарда лева. И ето защо при тази обстановка, при тая печална действителностъ, събирането отъ страна на Народната банка девизи за изплащането на нашитѣ задължения въ чужбина иде още повече да влоши частното стопанство. Защото, независимо отъ събирането на девизитѣ, политиката на Българската народна банка, особено въ последнитѣ 8 години — нѣмамъ намѣрение тукъ да партизанствувамъ и да нападамъ никого, но искамъ да подчертая факта — политиката, казвамъ, на Народната банка не е била нѣкакъвъ особенъ келепиръ. Говорейки тукъ за нея, въ връзка съ стопанското положение на страната, азъ има да ви добавя, че тая политика на банката е допринесла може би 25% за дезорганизацията у насъ, както стопанска, така и кредитна. Но за нея азъ ще говоря следъ малко, въ връзка не съ онова, което е направено, но съ онова, което не сж направили правителствата въ последнитѣ 8 години.

Г. г. народни представители! Прибавенъ къмъ всичко туй и следниятъ фактъ — че за нашитѣ външни задължения сж заложени, както знаете, приходитѣ на държавата отъ тютюна, отъ гербовия налогъ, отъ акциза върху спирта, солта и кибрита, както вноситѣ, така и износнитѣ мита; прибавени най-после и погашенията и лихвитѣ 2.018.000.000 л. по бюджетопоекта, който ни е представенъ, ние ще имаме една много добра иллюстрация за онова положение у насъ, което днесъ цари, отъ което, за да излеземъ, нѣма да бъдатъ достатъчни палиативни мѣрки, откъдето и да идатъ тѣ, а ще бъдатъ нужни дѣла и то дѣла, доста несъобразни съ нашата практика почти отъ 20 години.

Г. г. народни представители! За да дойдемъ до това печално положение на нѣщата, безспорно, има много причини, но една отъ голѣмитѣ причини е специално нашата, българска непредвидливостъ — едно. Второ: практиката, заведена отъ дълго у насъ при съставяне на бюджетитѣ, които

повечето пъти нито сж отговаряли съвършено на реалните нужди, нито сж били много логично построени въ своите разходи. Въ продължение на 8-ти години от управлението на Демократическия сговор, пакъ трѣбва да ви повтори, сж станали доста много — да не употребя една силна дума, ще употребя по-слаба — опущения съ грамадни послѣствия днесъ; опущения, които ако не бѣха станали, не бихме дошли дотукъ, където сме. И право да ви кажа, мене ми дохожда на умъ българската пословица: „На прехвалени ягоди съ голѣма кошница не ходи“. Все пакъ презъ тия 8 години сж управлявали най-ученитѣ, най-компетентнитѣ хора въ всички ресори. Все пакъ 8-годишното управление на Сговора бѣ провеждано отъ професори, отъ хора на политическата икономия, отъ общественици, които специално сж се занимавали съ стопански въпроси, безспорно, отъ хора културни. Но все пакъ трѣбва да ви кажа едно друго нѣщо, че когато преди нѣколко години въ Римъ се събра една международна конференция по плана Тайоръ, между нѣколкото души професори, доколкото си спомнямъ, единъ японски професоръ бѣше дошълъ до печалното заключение, че следъ великата война народитѣ, управлявани дотогава отъ онѣзи свои държавници, които сж налице, като че ли нѣматъ вече въ своята срѣда достатъчно компетентни хора, за да се справятъ съ онѣзи комплицирани, главно стопански, въпроси, които се явиха като послѣдница на сжщата война. И за насъ трѣбва да кажемъ, че до 1923 г. — азъ моля да не ме преиначите: нито искамъ да нападамъ нѣкого, нито искамъ да защитавамъ нѣкого — ние обвинявахме Земледѣлския съюзъ главно въ демагогия. Трѣбва да бѣда съвършено откровенъ тукъ да ви кажа, че тази демагогия не е изчезнала и днесъ. Но тогава ние обвинявахме Земледѣлския съюзъ главно въ едно: ние нѣмате компетентни хора, ние нѣмате учени хора, ние нѣмате хора, които да разбиратъ отъ държавни работи; вашиятъ министъръ-председател е единъ селски даскалъ и т. н. Но, по единъ или другъ начинъ, сѣдбата искаше страната да бѣде управлявана отъ най-ученитѣ наши хора и общественици съ голѣми имена, ...

С. Омарчевски (з): Никаква сѣдба не е искала това.

А. Нейчевъ (д): ... а оказа се, че въ периода отъ 8 години, когато управлявахъ тѣ — не искамъ да кажа, че умишлено, но може би безъ да шатъ, по липса на предвидливостъ, по липса на компетентностъ, по липса, най-после, може би, тукъ и тамъ на добра воля — тѣ не можяха да избѣгнатъ десетки нѣща, които, безспорно, можяха да бѣдатъ избѣгнати. Естествено е, че азъ говоря тукъ за стопанство, за финанси, не говоря за политика.

П. Попивановъ (з): Не по липса на предвидливостъ, а защото защитаваатъ интереситѣ на голѣмия капиталъ, г. Нейчевъ.

А. Нейчевъ (д): И за да не бѣда голословенъ, да не помисли нѣкой, че отъ тази трибуна азъ искамъ, по старъ маниеръ, просто да партизанствувамъ и да нападамъ едно управление, което си е отишло вече, все пакъ трѣбва да дамъ известни факти, известни обяснения. Може би нѣма да се харесамъ на този и на онзи, но азъ ще моля да ме извинятъ, защото не мога да избѣгна да направя това.

К. Сидеровъ (р): Наричайте нѣщата съ собственитѣ имъ имена, г. Нейчевъ.

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Завчера министърътъ на финанситѣ, въ своето експозе, бѣше много приличенъ. Той, когато обвинява въ демагогия и въ много други работи, все трѣбва да признае, бѣше и много култантъ, много сдържанъ, много приличенъ, както казахъ. Г. министърътъ, понеже по професия е индустриалецъ, като-че-ли искаше самъ да си даде една атестация и на голѣмъ държавникъ, а не само индустриалецъ, и затова, види се, бѣше толкова много сдържанъ. И кой знае, дали всички онѣзи цифри, които той прочете тукъ, онзи печаленъ статистически поменикъ, би могълъ да даде едно приблизително представление за сжщността на онова управление отъ 1923 г. до месецъ юний 1931 г. Какво е казалъ г. министърътъ на финанситѣ, какво не е искалъ да каже, това не е толкова интересно, колкото другъ единъ фактъ, че г. министърътъ на финанситѣ ни каза, че „предвидливиятъ“ г. Молловъ — азъ ви казахъ и оде, че и г. Ради Василевъ е твърдѣлъ това, когато е защищавалъ миналата година бюджета на г. професоръ Молловъ, за когото не може да се откаже, че е не само професоръ по углавно право, а е доста прилеженъ и въ областта на единъ другъ, чуждъ за него браншъ, полити-

ческата икономия — е предвидѣлъ, че неговиятъ бюджетъ ще се приключи съ дефицитъ 400—500 милиона лева. Това е още нищо. Въ сжщностъ, бюджетътъ на г. Молловъ, както ви каза г. министърътъ на финанситѣ, най-компетентниятъ въ случая, се е приключилъ съ дефицитъ близо 2 милиарда лева. Намѣрете турската дума, съ която се нарича това понятие; азъ не желая да я казвамъ.

А. Аврамовъ (з): „Чабукъ хайрсъзъ евъ сайби шашаръ“ (Веселостъ)

Д. Икономовъ (раб): Предайте смисъла на тая поговорка.

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Презъ време на управлението на Демократическия сговоръ, както знаете, се случиха нѣколко работи отъ крупно финансово и стопанско естество. Презъ това време бѣха сключени два заема — единиятъ е бѣжанскиятъ, а другиятъ е така наречениятъ възстансвителенъ заемъ. Презъ сжщото управление, както ви е известно, се сключи и една конвенция за валоризация на нашитѣ заеми. Сжщевременно, съ специаленъ договоръ, ние поехме специални задължения по изплащането отъ наша страна на репарационни задължения. Тоже презъ това управление стана измѣненето на закона за Българската народна банка, която стана емисионна. Тукъ трѣбва да кажа, че човѣкъ просто трѣбва да отдаде данъ на почитъ на българитѣ отъ доосвободителната епоха. Тѣ, може би, не бѣха толкова учени, колкото сме ние днесъ, но все пакъ тия първи деятели, следъ освобождението на България, заслужаватъ дълбоко уважение, защото знаеха какво да правятъ като управници, а знаеха и какво може и какво не може въ общественния животъ. Известно ви е, че Българската народна банка — този институтъ, който, заедно съ Земледѣлската банка, основана нѣкога отъ прочутия Митхадъ паша, изигра такава грамадна роля въ нашия стопански и финансовъ животъ — презъ време на управлението на Сговора бѣше обрната въ емисионна банка по силата на специаленъ законъ, то се знае, по искането на нашитѣ кредитори. Тя престана вече да раздава кредити. Кредитирането се отнесе до частнитѣ банки, защото Народната банка стана банка на банкитѣ. А частното кредитиране изби, ние знаете къде — изби тамъ, че днесъ Народното събрание и правителството на Народния блокъ бѣхме принудени да създадемъ закона за облекчение на длъжницитѣ, чието нещастие води началото си, най-главно — да не кажа голѣма дума — въ безразборното — повтарямъ пакъ, безразборното — раздаване на кредити отъ частнитѣ банки, а и въ безразборното кредитиране на тѣзи банки отъ Българската народна банка. Не разполагамъ съ нужното време сега — защото материалътъ, върху който ще говоря, е доста голѣмъ — за да разгледамъ политиката на Българската народна банка и за да ви докажа, че тая политика, наистина, е била такава, че — не желая, разбира се, да демагогствувамъ, но все пакъ е така — тя е служила на едрия капиталъ и на така щедро покровителствуваната, въ голѣмата си частъ, паразитна българска индустрия — ще дойда и до този въпросъ. Сжщевременно азъ не мога да разбера по какъвъ начинъ правителството на Сговора — разбира се, само то не е отговорно, има отговорни и други, но, повтарямъ, азъ виждамъ бившитѣ управници, защото, все пакъ, тѣ бѣха хората отъ бранша, отъ ресора на политическата икономия, учени хора — допустна Хагското съглашение за нашитѣ репарации, по които България се задължава 37 години подъ редъ да внесе по 270 милиона лева, когато, при сжщитѣ условия, при идентични обстоятелства, други не сж платили и нѣма да платятъ. То се знае, че правителството на Демократическия сговоръ, преди и следъ сключването на тази конвенция, се стараше чрезъ своя печать, било тукъ, било въ странство, да докаже, че България стои доста добре стопански, че тя е добъръ платецъ и че тя ще може да се справи съ своитѣ задължения. Бившето правителство е виновно и за това, че не е поимало анкета мимо изричната клауза въ мирния договоръ — че когато стопанското положение на нашата страна се влоши, то самитѣ договори въ точката „Задължения“ подлежатъ на една ревизия, чрезъ една предварителна анкета, направена тукъ отъ страна на Обществото на народитѣ, чрезъ негови органи. Такава анкета не е направена само затова, защото ние тукъ сме се хвалили, че все пакъ стоимъ доста добре, че сме изплатили платци и можемъ да плащаме.

С. Омарчевски (з): Не е искана подобна анкета.

А. Нейчевъ (д): Нѣма да говоря тоже за безконечнитѣ арбитражи, за тия арбитражи, нѣкои отъ които — да не употребя силна дума — сж много глупави и които легнаха все пакъ въ тежестъ на българската държава, безъ ог-

ведъ отъ кого сж тѣ правени и кога. Всичко това е отъ естество да ни докаже, че правителството на Демократическия сговоръ нито е било много предвидливо, нито пъкъ е имало усѣтъ, за да разбере, че тия именно и подобни тѣмъ действия отъ стопански и финансовъ характеръ може да докаратъ единъ денъ страната въ една задънена улица, въ каквато тя се намира въ настоящия моментъ.

Г. г. народни представители! Въ времето на Демократическия сговоръ бѣше щедро насърдавана и мѣстната индустрия. Азъ ви казахъ, че за нея има да говоря после специално, когато ще има да предложа на вашето внимание известни поправки въ това отношение, но сега ще отбележа, че насърдението на мѣстната индустрия е въ прѣка връзка и съ политиката на Народната банка и съ съвремененно съ чуждия капиталъ у насъ. И по-малко публиката винаги не е добре осведомена, да не кажа голѣма дума, както и голѣма частъ отъ бившето народно представителство, азъ намирамъ въ дневниците на Народното събрание по тази материя десетки факти, какъ крупни въпроси отъ финансово естество, отъ стопанско естество, отъ естество да ангажиратъ нашитѣ финанси, нашитѣ приходи за единъ дълъгъ редъ години, сж били гласувани съ една голѣма лекота и сж минали презъ разнитѣ сесии на бившитѣ две Камари на Демократическия сговоръ.

Н. Пждаревъ (д. ср): Кжде е била опозицията тогава?

А. Нейчевъ (д): И азъ мисля, че Демократическиятъ сговоръ — безъ да злорадствувамъ, безъ да искамъ да нападамъ нѣкого — ще трѣбва да понесе не материална, но една морална отговорностъ, въ смисълъ, че дори когато единъ народъ го управляватъ ужъ компетентни хора, учени хора, като тѣхъ (Сочи сговориститѣ), той не би трѣбвало да допусне даже четвъртина отъ онова, което би станало при управлението на други, така да се изразя, по-невежи. Но, за да бѣда справедливъ, азъ трѣбва да ви кажа, че не само правителството на Демократическия сговоръ е виновно за тази депресия, за всички тия, така да ги нарека, несъобразности и издевателства презъ последното осемгодишно управление, а такава една отговорностъ, материална, каквато то я е вече понесло, ще трѣбва да понесе и българското гражданство, което се е върдало въ всичкитѣ тѣзи комбинации.

Г. г. народни представители! Казахъ и по-рано, че следъ 1919/1920 г., при онзи времененъ просперитетъ, Българията смѣтна — не говоря вече за правителството, както виждате говоря за насъ, за нашето възпитание, обществено и всѣ какво — Българията смѣтна, казвамъ, че това благополучие нѣма да има край и всички онѣзи, които можеха да се занимаватъ съ индустрия, съ търговия, съобщие съ нѣкакви сѣлки и да вложатъ въ тѣхъ известни капитали, се впуснаха да работятъ повечето пѣти работи, които дори отчасти едва ли ги разбираха. Ние виждаме, какъ въ прѣвитѣ години се разви у насъ мелническата индустрия; виждаме какъ въ продължение на 3—4—5 години въ тази индустрия е инвестиралъ, вложенъ единъ капиталъ отъ 900.000.000 л., който би могълъ да бѣде употребенъ за други по-полезни работи. Отъ лакомия за голѣми печалби и днесъ виждаме, че две трети отъ нашитѣ мелници, построени въ този периодъ, не работятъ нито за вътрешна консомация, нито за износъ. Ще ви кажа само, че износъ въ 1911 г. на брашно, напр., е билъ кръгло 67.000.000 кгр., а износъ въ 1929 г. е 1.265.000 кгр. Всички онѣзи хора, които сж вложили капиталитѣ си въ тази индустрия и най-малко капитали, които не сж ги имали, за да ги загубятъ, а сж ги вземали отъ банки, частни лица и т. н., не предвидѣха това и днесъ всички тѣ сж въ една страшна ликвидация. Мелници, които струватъ 2—3 милиона лева, днесъ могатъ да се купятъ за една четвъртъ отъ тѣхната цена въ брой, но нѣма кой да ги купи.

Същевременно пъкъ именно този сортъ хора почнаха да работятъ всевъзможни други работи и дойдохме дотамъ, че когато журналисти преди 15—20 дни запитали г. министра на финанситѣ, не знамъ по какъвъ случай: дали ще има инфляция — защото отъ известно време българскиятъ народъ е заразенъ отъ дрѣга мисль, за обезцѣняване на лева, дали нѣма да се обезцени левътъ — защото всѣки, който има 50—60 или 100 хиляди лева, бѣрза да ги вложи въ имотъ, въ нѣщо съществено и ние сме свидетели въ гр. София, напр., какъ повече чрезъ провинциални капитали се строятъ стотици апартаменти, кооперативни домове, никому ненуждни, защото при това, което има София днесъ като застроена площъ съ здания, кооперативни и всѣкакви други, тя би трѣбвало да има едно население най-малко отъ 400—500 хиляди души, а тя има 250—300 хиляди души — г. министърътъ имъ отговорилъ

много духовито: „Не знамъ дали ще има или нѣма да има инфляция, но мене ми се струва, че може да има инфляция на апартаменти“.

П. Напетовъ (раб): Нѣма такава опасностъ. Много добре се рентиратъ жилищнитѣ апартаменти.

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Това бѣше накрайно уводѣтъ, който искамъ да направя, преди да дойда до сжщността на бюджетопроекта. Азъ не бихъ искалъ тукъ, когато ще разглеждаме бюджетопроекта, г. министърътъ на финанситѣ да ме обвини въ онова, което турцитѣ казватъ: „Акълъ верейнъ чокъ“ — но нѣма кой да дава пари. Азъ бихъ искалъ тукъ ние безъ всѣкаква бомбастика, безъ всѣкакъвъ партизанлъкъ и ратѣ прѣс да разгледаме, какво би могло да се направи въ настоящия моментъ, за да може страната, доколкото е възможно, въ течение на единъ периодъ отъ време, да излѣзе безболезнено отъ настоящата криза. Защото и азъ съмъ дълбоко увѣренъ, както г. министърътъ на финанситѣ въ своето експозе завчера каза, че у насъ нѣма сжщствени, обективни причини — при едно правилно управление, стопанско и финансово — за да бѣдемъ така зле, както сме въ настоящия моментъ.

Министъръ С. Стефановъ: Нѣмаше до преди една година.

А. Нейчевъ (д): Но, за да стане всичко това, все пакъ ние ще трѣбва да размислимъ за всички онѣзи мѣроприятия, които въ настоящия моментъ биха могли логично и разумно да се приложатъ. Защото не стане ли това, всуе ние ще се занимаваме, както вчера три часа, съ питания, подобни на тия, които бѣха направени вчера отъ тѣхъ (Сочи работницитѣ) Питанията, които вчера тѣ развили въ българския Парламентъ, мене ме интересуватъ дотолкова, доколкото тѣ сж отражение за създаването на единъ стопански причини въ страната, за да може мирното празнуване на 1 май тая или оная година да се обръща въ една манифестация вече отъ другъ характеръ. Защото кое е това, което поводи възмущението, озлоблението на този или онзи народъ? Безспорно, това е обедняването, липсата на условия за единъ сносенъ животъ. И ако разгледаме историята на народитѣ, ще видимъ, че въ разнитѣ времена държави сж пропадали не по липса на идеи — не, а по липса на единъ планъ за благополучие на даденъ народъ, какъвто планъ азъ не виждамъ у насъ да съществува вече почти отъ балканската война до днесъ.

П. Стоевъ (раб): Поради фалимента на системата.

А. Нейчевъ (д): Азъ не зная дали тая система ще фалира или не.

П. Стоевъ (раб): Тя фалира вече.

А. Нейчевъ (д): Азъ знамъ само едно: че като разглеждамъ работитѣ въ Съветска Русия, съ които съмъ доста добре запознатъ, пакъ виждамъ какъ и тамъ въпроситѣ въ стопанската областъ не се решаватъ точно така, както тѣ се решаватъ въ инструкцитѣ за пропаганда на Третия интернационалъ.

П. Стоевъ (раб): Не се знае дали това е така.

А. Нейчевъ (д): Точно така е. — Защото азъ виждамъ, че и тамъ въ началото, следъ руската революция, въ времето на така наречения воененъ комунизъмъ, всичко това, което се предвиждаше не отъ Ленинъ, който стоеше тогава настрана, а отъ Троцки, отъ Бухаринъ, всичко онова, което бѣше воененъ комунизъмъ, следъ 2—3 години, по стопански, обективни причини, фалира, за да дойде самъ Ленинъ до така наречения непъ. Но за мене е замечателно — добре че ми споминхте — за Съветска Русия едно, че дохождането на непа на Ленинъ се дължи изключително на онова пасивно съпротивление на грамадното руско селячество, което то прояви въ продължение на тритѣ години отъ военния комунизъмъ. Азъ съмъ ималъ случай лично да разговарямъ съ първостепенни большевишки водители и да ме увѣряватъ самитѣ тѣ, че не биха могли да взематъ властта така лесно въ 1917 г., ако не бѣше невежеството на руския царизъмъ и безумието на руската буржоазия. Самиятъ Троцки въ своята брошура, въ която описва какъ сж взели властта, написана въ изгнание, казва доста добре това. Ние имаме за прѣвъ пѣтъ въ историята на народитѣ примѣра, какъ 4—5 хиляди души отъ Кронщадската дивизия и стотина-двеста души юнкери взематъ властта въ Петроградъ въ момента, ко-

гато буржоазната руска държава разполагаше на фронта с 12—13 милиона цинка.

А. Ненов (раб): Вѣтъръ работа!

А. Нейчевъ (д): Моля Ви се. — Говорейки днесъ по бюджетопроекта, трѣбва да изтъкна това, че българскитѣ буржоазни политически партии отсега напосле, ако искатъ да водятъ ефикасна борба съ васъ, именно съ васъ (Сочи работниците!), ще трѣбва да зарѣжатъ всички онѣзи методи, всички онѣзи прийоми, съ които тѣ така сѣ свикнали и сѣ се срастнали отъ времето отъ съединението до днесъ. (Възгласи отъ работниците!) Азъ мога да ви уверя, че въ дребнобуржоазната българска държава днесъ нѣма обективни причини за онова разрастване се комунистическо, болшевишко движение, каквото го виждаме. При една безработица въ Англия на 3—4 милиона работници, при една безработица въ Германия на 6 милиона и когато години подредъ английското правителство харчи за своитѣ безработни стотини милиарда лева, пакъ болшевизмътъ въ тѣзи страни не е могълъ да постигне особено голѣмъ успѣхъ!

А. Неновъ (раб): Защото ги взематъ отъ индийскитѣ работници, затуй.

А. Нейчевъ (д): Болшевизмътъ не е постигналъ успѣхи и по друга причина. Азъ съмъ дълбоко убеденъ, че ако единъ денъ обстоятелствата позволятъ да бжде болшевизмъ въ Англия, да бжде болшевишизирана Англия, тамъ никога нѣма да приематъ точно руската рецепта. А за една страна като България, съ дребно земледѣлство, една страна, която има 875 хиляди стопанства, при едно притежание отъ 1—50 декари, отъ 50—300 декари, една страна съ таква още малки потребности, разрастването на комунистическото движение, на болшевишкото движение, особено следъ великата война, за менъ се дължи на две главни причини: отъ една страна, на неразумната наша стопанска политика.

К. Русинковъ (раб): И некалѣзната.

А. Нейчевъ (д): Не зная това. — . . . и, отъ друга страна, на това, че не се е направило всичко онова, което частината обстоятелствата сѣ позволявали да се направи. Това е, което искамъ да ви кажа. Но все пакъ, говорейки сега за стопански реформи — азъ ще кажа поляръ малко на българския Парламентъ какви стопански реформи трѣбва да изправи правителството на Народния блокъ — нѣда да потвърди думитѣ на г. министра на финанситѣ, безъ да искамъ да бжде лицепрителствъ къмъ него, че стопанскитѣ реформи не могатъ да ставатъ така бързо, нито може да дадатъ така бързо осезателни резултати. Тѣ ще станатъ медлено. Тѣ сѣ толкова мѣжди. Защото, като преглеждамъ напоследѣкъ плана на петилѣтката въ Съветска Русия, виждамъ, че за Донецкия басейнъ бѣше предвидено още преди три години да се стигне производство 90—95% отъ предвоенното производство, а се е стигнало 40—42%. Ние виждаме и въ областта на строителството сѣщото. Защото друго е планъ написанъ на книга, а друго е планъ осъщественъ на дѣло. И за тѣзи приблизителни възможности азъ искамъ да говоря въ връзка съ бюджетопроекта на българската държава, който ни е представенъ днесъ за разглеждане.

Г. г. народни представители! Пристъпвайки къмъ разглеждането на самия бюджетопроектъ, има да ви кажа следното. За менъ представениятъ бюджетопроектъ е единъ медаль съ две страни. Като се базираме на голѣмото обединяване на нашето население, има да ви кажа, че бюджетътъ е доста голѣмъ. Обаче другата страна на медала е: съгласно нарастналитѣ функции на държавата, функции, които обслужватъ самото население, и които сѣ въ състояние да допринесатъ за стопанското въздигане на това население, бюджетътъ е дори малък. Азъ бихъ желалъ нашиятъ народъ да може да си създаде четири-пет пѣти по-големи доходи отъ своето стопанство и да би могълъ да плати единъ много по-големи бюджетъ, защото нуждитѣ на държавата сѣ така много разрастнали, че наистина бюджетътъ ни трѣбва да бжде по-големи. Напр., поддържането нашитѣ шосета е така недостатъчно, а шосетата сѣ единъ отъ нервитѣ на нашето стопанство. Ние предвиждаме една минимална сума за поправка на шосетата въ нашитѣ бюджети по Министерството на общественитѣ сгради, пътищата и благоустройството само затова, защото нѣма откъде да вземемъ пари. Вземете, напр., бюджета на народното здраве. Въ момента, когато българскитѣ селски и градски общини нѣматъ стотинка да платятъ на своитѣ кметове и пѣдари, по

силата на новия законъ за народното здраве, за тѣхнитѣ бедно-болни тѣ трѣбва да плащатъ. Общинитѣ нѣматъ пари, но и държавата нѣма срѣдства, за да освободи отъ тази тежестъ общинитѣ, главно градскитѣ, като за тая целъ измѣни закона. Както виждате, бюджетътъ е голѣмъ съобразно податнитѣ сили, съобразно доходитѣ на българското стопанство. Нещастieto, обаче, въ нашия бюджетъ е тамъ, че почти една трета отъ него отива за непроизводителни нужди. Бюджетътъ на българската държава, както е представенъ и тази година, не е нищо повече, освенъ бюджетътъ за заплатитѣ на чиновницитѣ и една печална статистика за българскитѣ държавни задължения къмъ странство и тукъ. Тази е печалната истина, тази е печалната действителностъ.

Разглеждайки приходнитѣ пера на бюджета, ще трѣбва да ви кажа чистосърдечно, че има известни доходи, предвидени, които нѣма да постѣпятъ и които трѣбва да бждатъ не съкратени, а свършено изхвърлени. Напр., отъ поземелния данѣкъ е предвидено да постѣпн една грамадна сума, която нѣма да постѣпн, както не е постѣпила и по миналогодишния бюджетъ.

Н. Пѣдаревъ (д. сг): Министерътъ го самъ декларира това.

А. Нейчевъ (д): Миналата година, когато единъ отъ ораторитѣ на Демократическия съговоръ се е спиралъ върху това перо, е казалъ: „България притежава 40 милиона декари земя, които се облагатъ съ 350 милиона лева данѣкъ, значи пада се на декаръ по 10 л.". Той е вземалъ предъ видъ, че единъ декаръ дава минимумъ 100 килограма зърнени храни, които, по 3 л. килограма, както струва миналата година, правятъ 300 л. Какво е това, че земеделскитѣ стопанитѣ ще заплати по 10 л. на декаръ? Нищо не е. Обаче предвижданията, както на миналогодишния министъръ на финанситѣ, така и на оратора, който е защищавалъ това приходно перо, не сѣ сѣ обиднали. Постѣпила е една нищожна сума — може да я видите въ бюджетопроекта, за да не ви я чета — и азъ се питамъ: за какво ще предвиждатъ ние този данѣкъ на нова смѣтка въ сѣщия размѣръ, когато не е отъ решително материално значение, щомъ нѣма да постѣпн, а ако се не предвиди, би могло доста да се поуспокои изстрадалиятъ селски народъ?

Р. Василевъ (д. сг): Колко е постѣпило?

А. Нейчевъ (д): Предвидено е да постѣпятъ 350 милиона лева, постѣпили 90 милиона лева.

Р. Василевъ (д. сг): А въ постѣпленията отъ слѣтитѣ данѣци колко има отъ поземелния налогъ?

А. Нейчевъ (д): Моля, азъ ще дойда тамъ.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Колко е предвидено?

Министъръ С. Стефановъ: Пакъ толкова. Азъ ви казахъ защо.

А. Нейчевъ (д): Ще ме принудите да се върна на моя въводъ, защото ще ме принудите да се разпростра на нова смѣтка. Г. министърътъ на финанситѣ завчера каза: „Да спремъ всѣкакви партизански драми и ожесточения; да бждемъ примирителни поне отъ сега нататѣкъ; да бждемъ повече държавници“, и затова азъ бѣхъ така кратъкъ и така примирителенъ въ увода си, като искахъ най-сетне да дамъ ухо на това, което каза г. министърътъ завчера. Но ако речемъ да отидемъ по-нататѣкъ въ тази голѣма, колосална непредвидливостъ на Демократическия съговоръ презъ неговото 8-годишно управление, азъ мога да затяна едно нѣщо на единъ отъ моитѣ стари учители по политиката, г. Ляпчевъ, че той еднакво и въ 1918 г. и въ 1919 г. не бѣше достатъчно предпазливъ било по въпроса за износа на златото срещу американското брашно, било по продажбата тогава на единъ милионъ литри спиртъ, стоящъ подъ запорѣтъ и въ складовѣтъ на Дирекцията за стопански грижи и обществена предвидливостъ.

А. Ляпчевъ (д. сг): Директоръ на с. г. о. н. бѣше тогава сегашниятъ министъръ на финанситѣ г. Стефановъ.

А. Нейчевъ (д): Г. Ляпчевъ не продаде спирта, за да се запасимъ съ чужда валута, но го даде на фабрикантитѣ, за да правятъ отъ него оцетъ, а въ сѣщность тѣ правѣха спиртни напитки. И така, както казватъ у насъ

въ Копривщица, разабори се едно такова богатство от един милион литри спирт, когато на цариградския пазар нямаше една капка и го искаха от там. Аз си спомням, че и при други случаи съм казвал на своя уважаем учител г. Ляпчев: много от вашите предвиджания въ областта на стопанския и политическия живот на страната не са се сбъднали.

А. Ляпчев (д. сг): Искате ли да Ви възразя?

А. Нейчев (д): Сега, обаче, той даде доказателства за последен път, въ залъза на своя живот, че това, което казвам, е абсолютно вярно. (Ржкоплъскания от мнозинството)

А. Ляпчев (д. сг): Искате ли да Ви обясня за брашното?

А. Нейчев (д): Оставете, нямам време.

А. Ляпчев (д. сг): Значи, говорите на аба, щом не искате обяснения. Аз не съм причина, а друг.

А. Нейчев (д): Г. г. народни представители! Поземелният данък трябва да бъде премахнат. Знаем, че г. министърът на финансите ще ми каже: „Да, ще махнем поземелния данък, и други данъци ще махнем, но ела седни тук да те видя как ще плащаш на чистеници и пенсионери и как ще управляваш държавата“. — Тук, обаче, аз желая да ви кажа едно много важно нещо. Известни са седи от управляващия блок казват: „Има известни пера въ този бюджет, които трябва да се махнат“. А министърът на финансите казва: „Добре, ще ги махнем, но от къде ще се вземат предвидените суми?“ А ги казват: „Ще се вземат чрез косвените данъци“. — Но нали божеме искаме поевтиняване на живота? Как ще налагаме нови косвени данъци? Тук е въпрос за една демагогия. Аз не искам да обвинявам никого, но когато ще стане въпрос за премахване известни приходни пера, тогава ние ще трябва да знаем: ще има ли една достатъчна държавна финансова сила да събира данъците или не? Нима да продължаваме така да си играем на партизанлък. Аз съм за премахването на поземелния данък, но същевременно не съм за увеличаването на косвените данъци. Защото ако стане това, ние ще дойдем до един омагьосан кръг. Един агроном въ едно българско село вижда воловете на един свой приятел и го пита: „Петре, за какво си ти слаби воловете?“ Петър казва: „Г. агроном, защото ми са слаби нивите“. — Ами защо ти са слаби нивите? — „Защото ми са слаби воловете“. Ще махнем поземелния данък, ще увеличим косвените данъци! — Нима да ги увеличим, ще съкратим от другите. Как и как ще съкратим тези 100 милиона лева. Колкото и болезнена да е тази операция, ще я направим, ще признаем, че раз имам буржоазна държава, не може да не се плащат данъци, установени от един Парламент, който да бил той. Този, който не иска да ги плаща, естествено, ще тегли логическите последици — вие знаете какви са те.

П. Попиванов (з): А този, който не може да ги плаща?

А. Нейчев (д): Ще Ви кажа. — Ето защо като една първа реформа за успокоение на селското население — онова население, за което аз държа смътка, защото то е 85% от българския народ, то е основата на българската държава чрез своето производство и чрез своя труд — поземелният данък трябва да бъде премахнат. (Ржкоплъскания от земледелците)

П. Стоев (раб): И то нима да помогне, както законът за подпомагане на земледелца-стопанин.

А. Нейчев (д): Raison de plus, това трябва да стане, защото и лани и полани, когато житото е струвало двойно повече, когато гроздето е струвало 5 л., когато тютюнят е струвал 100 л., от поземелния данък върху ниви, лозя и градини е било предвидено да постъпят 350 милиона лева, а сега, когато цената на тези артикули, които произвежда облагаемият обект, земята, са паднали на 1/4, безспорно е, че ако ние искаме да бъдем логични, трябва да предвидим 50—60 милиона лева от поземелния данък, а за 50—60 милиона лева аз не бих тревожил българския селянин, без да искам да правя някаква демагогия, както може да си помисли г. Ляпчев. (Смъх вържд сговористи и земледелци)

Г. г. народни представители! Без да имам още бюджета на г. Ляпчев, министър на земледелието, ще нагазя въ неговия бюджет само затова, защото трябва да разгледам известни стопански въпроси, от които зависи не само материално съдбата на нашата страна, но и нейното състояние. Говорейки за бюджета на Министерството на земледелието, ще ми позволите да кажа и по него няколко думи като увод, преди да дойда до същността.

Ние проповядваме от няколко години насам, че нашето земледелие трябва да се трансформира, че трябва да се рационализира, че трябва да се заръже дървесното оракло, че трябва да въведем тракторите и вършачките, че трябва да минем от екстензивни към интензивни култури, към дълбока орача — лозунгът на бившия министър Христов — и т. н. Но аз трябва да ви кажа, че политиката на Министерството на земледелието, според мен, въ продължение на последните 25 години, а най-паче въ последните 12—13 години след войната, не дава никакви осезателни резултати само затова, защото има няколко основни причини, които пречат. — Първо, нашият селски стопанин няма нужните средства било за инвентар, било за пълне на своя добитък или на земледелските култури. Нима нужда да ви доказвам обширно, че това е така, защото вие всички, кой повече, кой по-малко, сте посветени въ този въпрос. Второ, малките притежания земя на нашите селски стопани са пръснати. Липсва у нас комасация на земята. От няколко години насам, доколкото зная, въ Северна България главно, става някакво комасиране, но една свършена комасация нямаме.

П. Попиванов (з): Нима и да имаме.

А. Нейчев (д): Трето, ще трябва непременно, колкото и да ви се види чудно това, да бъде изменен законът за наследствата и законът за имуществата, собствеността и сервитутите. Тия закони ще трябва да бъдат коригирани съглед нуждите на нашето земледелие и неговото трансформиране.

Четвърто, ще трябва главно да се осигурят пазари за нашите земеделски произведения, за да стане ефикасна помощта, която агрономите дават на стопаните. Защото днес българският агроном е поставен въ незавидното положение да проповядва на нашите селяни всичко, но да не постига никакви резултати. Съ право ги му говорят: „Г. агроном! Нима къде да продаваме житото. Съветвахте ни да садим американски лозя, засадихме ги, добихме миналата година близо 180 милиона литри вино, нима къде да го донем, нямат конвенции, нима търговски договори, нямат нужните прибори, нямат нужните съдове, нямат условия за износ му, а същевременно нямат тип вина за износ“. Миналата година, както ви е известно, ние приехме двадесетата по ред поправка на закона за акцизите.

Н. Пъдарев (д. сг): А тя има нужда от друга поправка, г. Нейчев.

А. Нейчев (д): Тогава всички търсехме начин да не позволим правенето на оцет от спирт, каквото спирт у нас се употребява около 300.000 литри годишно; търсехме и други начини за пласиране на нашето грозде — безалкохолни вина и т. н. — но въпреки това не може да се пласира всичкото вино и миналата година гроздето се продале по цена 1-80 л. килограмът, а тая година, при една добра реколта, може би нима да бъде повече от 1.20 л. Така е и съ другите артикули — и съ памука, и съ тютюна.

П. Попиванов (з): И съ напкулит е същото.

А. Нейчев (д): По този начин става невъзможно тия пионери на българското селско стопанство — агрономите — да бъдат полезни чрез своите съвети, чрез своята работа въ българското село.

Говорейки за неефикасната дейтелност на агрономите, аз трябва да ви кажа, че въ България има повече трактори и вършачки, отколкото въ Бавария, но тия трактори и тия вършачки нямат обект.

Пето, Министерството на земледелието до днес нима определен план за подпомагане българските земеделски кооперации. Защото при трансформацията на нашето земледелие, при търсенето на пазари, при повдигането всеобщо на нашето селско стопанство, ние ще дойдем непременно до там, че съ задачата на посредници или продавачи на земеделските произведения на чуждия пазар и на събирачи на тия произведения на вътрешния пазар ще трябва да се занимават главно кооперациите. А те трябва да бъдат най-ефикасно подпомогнати и то

не подпомагани, както досега, но по единъ предварително изработенъ планъ, за да не дойдемъ до ония работи, напр., които станали въ „Асенова крепостъ“, и за които не малка отговорност носятъ всички оѣззи деятели въ нашето кооперативно дѣло, които принадлежатъ на разни лагери, и портретитъ на които ще видите и днесъ тамъ. (Оживление)

Шестото нѣщо, което би трѣбвало да направи Министертвото на земледѣлието, то е да внимава много, когато премѣства персонала. Азъ забелязвамъ, че и сега, при Народния блокъ, доста много агрономи сѫ премѣстени по партизански начинъ. Не искамъ да нападамъ министъра на земледѣлието, защото той е такъвъ, какъвто е билъ ланскиятъ и по-ланскиятъ въ това отношение. Агрономътъ трѣбва да има единъ опредѣленъ районъ, да кажемъ отъ 5, 6, 7, 8 села, трѣбва да се задържи дълго тамъ, трѣбва да е постоянно тамъ — а не въ окръжнитъ катедри — и сѫ личната си деятельность въ тия години да даде единъ ефикасенъ примѣръ на населението отъ своя районъ. А не както е сега: стоялъ въ единъ районъ 2 години, дохожда ново правителство, хваща го за ухото и го праща въ другъ районъ, и докато се запознае тамъ съ условията на мѣстото, друго правителство го праща въ трети районъ.

П. Стоевъ (раб): По този начинъ имате въ партията си 102.000 члена!

А. Аврамовъ (з): Ами ако има нѣкои агрономи, които сѫ мухлясали и нищо не сѫ направили въ течение на 15 години?

Г. Говедаровъ (д. сг): Да ги уволнятъ.

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Казахъ, че е заплашенъ българскиятъ търговски балансъ, че е заплашенъ нашиятъ платеженъ балансъ. Ние можемъ да си приказваме тукъ каквото щемъ, но недейте забравя, че всѣка минута ние можемъ да осъсимемъ при една финансова катастрофа, при единъ икономически крахъ. Ако разгледаме приходнитъ пера на нашия търговски балансъ, ще забележимъ, че едно отъ най-големитъ пера, което е крепилъ следъ мировата война до днесъ този балансъ, това е перото отъ износъ на тютюни. По този въпросъ азъ има да ви кажа нѣщо по-обширно, защото има да предложа едно нѣщо, което би било отъ съдбоносно значение, ако бѣде проведено отъ правителството на Народния блокъ, което при управлението на компетентнитъ хора въ политическата икономия, въ областта на стопанството, презъ 8-годишния режимъ на Сговора не стана, въпрѣки че би трѣбвало да стане.

За да не бѣда голословенъ, азъ ще разгледамъ, доколкото ми е възможно, накратко този толкова важенъ въпросъ за едно отъ най-големитъ пера въ нашия износъ — отъ тютюна.

Преди 20—25 години, когато нашата държава бѣше износчица главно на зърнени храни, тогавъ тютюнътъ не е игралъ почти никаква роль, но въ началото на великата война, особено при нейното свършване, а и редъ години до днесъ, у насъ тютюнопроизводството се развило въ едни широки размѣри, още повече затова, че въ предѣлитъ на българската държава останаха известни области, като Кърджалия, Петричко и други, където се раждатъ, където вирѣятъ най-добритъ сортове на бившитъ така наречени турски, ориенталски тютюни.

Г. г. народни представители! Понеже азъ има да педирамъ тукъ предъ васъ за въвеждане отъ страна на българската държава държавенъ монополъ на износа на тютюна на листа и сѣщевременно за въвеждането тукъ, вътре, на режзионната система, което означава, че частни фабрики за рѣзане на тютюнъ нѣма да има, а ще има само нѣколко такива държавни, говорейки по този толкова важенъ и съдбоносенъ въпросъ за нашия износъ и за нашия търговски и платеженъ балансъ, азъ ще трѣбва да ви направя едно изложение по въпроса, за да ви стане ясно, че това действително може да стане, а не както мнозина си мислятъ, че не може. Азъ съмъ дълбоко увѣренъ, че и г. министърътъ на финанситъ, като слуша, ще каже: „Добре, ще купимъ тютюни отъ тазгодишната реколта, да кажемъ, за 500 милиона лева, или, заедно съ манипулационнитъ разноси, ще струватъ 1 милиардъ лева, за да ги продадемъ за 100 милиона лева!“ Но азъ ви говорихъ отдезъ за пасивния остатъкъ въ продължение на 11 години отъ 6—7 милиарда лева. Ако бихме рекли да нагазимъ въ областта на грѣшкитъ, ще видите, че отъ свършека на великата война до днесъ ние сме направили грѣшки, било чрезъ българската държава и нейното управление, било

частно, може би за десетки милиарди левове — разбирамъ всичко това въ областта на международния обмѣнъ, на търговския и стопански животъ на страната. Ето защо, говорейки по този въпросъ, азъ мога да кажа, че съмъ го проучилъ доста грижливо, за да ви направя единъ докладъ, а не да ви държа речъ по бюджета.

Д-ръ Н. Чирпанлиевъ (д. сг): Започвайте доклада!

А. Нейчевъ (д): Да, докладъ предъ народното представителство, защото това е единъ голѣмъ въпросъ, единъ въпросъ, който вие трѣбваше да разрешите досега, вие голѣмитъ ужъ хора въ кооперативната областъ.

П. Попивановъ (з): Тѣ и сега не желаятъ да го направятъ, защото ще се засегнатъ тѣхнитъ интереси.

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Презъ годинитъ 1923 и 1924 производството на ориенталски тютюни въ България, Гърция и Турция е било надъ 160 милиона килограма. Следъ това ще трѣбва да обърнемъ вниманието ви, че реколтата отъ 1924 г. у насъ, както и другаде, бѣше много доброкачествена. Фирмитъ закупили на доста високи цени тютюнитъ отъ реколтата 1924 г. Закупувайки ги, тѣ впоследствие понесоха доста чувствителни, доста голѣми загуби. Тютюневото производство отъ реколтитъ 1925, 1926 и 1927 г. бѣше по-малко и търговцитъ закупили тѣзи тютюни на ниски цени, продадохъ ги на по-високи и до известна степенъ изкараха загубата, която имаха отъ реколтата 1924 г. Презъ 1928 г. производството на ориенталски тютюни бѣше още по-малко, а сѣщевременно въ този периодъ, както въ чужбина, така и у насъ запаситъ бѣха до голѣма степенъ изчерпани. У насъ, въ складоветъ на самитъ търговци, и въ Западна Европа, тамъ, където купуватъ тютюни, като Полша, Германия, Унгария, Италия, бѣха се изчерпали складоветъ било на режмитъ, било на фабрикитъ, където нѣма режми, както е въ Германия, вследствие на което тютюневата реколта въ 1928 г. даде на търговцитъ причини и основания да вѣрватъ, че по отношение на пласмента и печалбитъ годината ще бѣде доста добра и тѣ се впуснаха да купуватъ тютюни на доста високи цени. Но въ 1929 г. въ цѣлия свѣтъ, както и въ Европа, настѣпи така наречената стопанска криза, икономическата депресия и работата почна да се спѣва. Сѣщевременно въ Германия се основава концернъ на Шнуър. Отъ 69-тѣ фабрики въ Германия, които се занимаваха съ рѣзане на тютюнъ, около 38—40 минаха въ рѣцетъ на концернъ Шнуър. Концернитъ съсипа малкитъ фабрики, откупи нѣкои отъ срѣднитъ, но и самиятъ той бѣше спънатъ по-нататкъ въ своята деятельность отъ туй, че германското правителство, мислейки, че тютюнофабрикантитъ печелятъ доста много, както ви е известно, наложи нови тежести, вследствие на което концернитъ започна да купува преимуществено доброкачествени тютюни, а въ складоветъ на нашитъ търговци бѣха запазени по-големи количества отъ по-доброкачественитъ тютюни, вследствие на което настѣпи така наречения крахъ въ вътрешния нашъ тютюневъ пазаръ. И за да ви кажа какъ е вървѣло постепенно намаляването въ ценитъ на тютюнитъ, азъ ще ви прочета следната статистика. Презъ 1928 г. пловдивска яка — забележете, че тукъ се касае за макули, а не за обработени тютюни — е продадена по 170 л. килограмътъ; станимашка басма — по 100 л.; Дунница — по 130 л.; джебелъ, отъ кърджалийската областъ — отъ 180 до 280 л. Това сѫ макули, продадени презъ тѣзи години. Въ 1929 г. отъ сѣшитъ райони дадено е за кайме, както се казва на тютюнджийски езикъ, Станимака — 40—60 л.; Пловдивъ — 40—70 л.; македонски тютюни — до 100 л.; джебелъ — 150 л. Въ 1930 г. се даде половина цена отъ ценитъ презъ 1929 г. Въ 1931 г. настѣпва вече катастрофа.

За да разберете, г. г. народни представители, доколко много е важенъ въпросътъ, който разглеждамъ, ще трѣбва да ви кажа, че въ настѣпния крахъ въ ценитъ на тютюнитъ у насъ може да съзремъ 40% отъ причинитъ и за общото наше стопанско и политическо затѣгане, защото изнесениятъ тютюнъ въ началото на кризата — въ 1930 г. — е 22.454.000 кгр. за една сума отъ 2.654.238.000 л. Презъ 1931 г. сѫ постѣпили около 2 милиона лева крѣгло, а презъ тази година — 1932 — тѣй както отиватъ ценитъ, азъ не вѣрвамъ, че могатъ да постѣпятъ повече отъ 1—1½ милиарда лева. Разбира се, правителството и българската народна банка ще се съобразятъ съ това, за да бѣде и вносътъ съответно намаленъ до подобенъ размѣръ. Но не е тамъ въпросътъ. Въпросътъ е другаде — че по този начинъ затѣгането у насъ ще стане още по-големо, защото ще се намали още повече консомацията,

който има съотношение както съ износа, така също и съ вноса. Като живя примѣръ на това може да ни послужи Гърция, която през 1930 г. е изнесла 44 милиона килограма тютюн крѣгло, а през 1931 г., към края на м. юний, въ голѣмитѣ складове на Западна Тракия въ Гърция е имало непродадени около 38 милиона стари оки тютюн. Тук човѣкъ може да търси причинитѣ на онѣзи поглѣзновения отъ нейна страна и на Турция за свикването на конференци въ Цариград отъ тритѣ съседни държави по тютюневия въпрос, защото и у тѣхъ, както и у насъ, този въпрос е отъ сѣдбоносно значение за търговския и платежния имъ баланс.

Г. г. народни представители! Искамъ да разгледамъ тукъ и политиката на Земледѣлската банка, която банка, както ни е известно, е управлявана и начело на която отъ нѣколко месеци насамъ стои единъ отъ виднитѣ български икономисти, уважаемиятъ г. Сакаровъ. Говорейки за тютюнитѣ, говорейки за държавенъ монополъ, говорейки за режия, все пакъ трѣбва да ви кажа, че тази инициатива ще трѣбва да бѣде проведена и прокарана главно чрезъ съдействието на Българската земледѣлска банка. Азъ не мога да разбера, защо тази година Земледѣлската банка не отпуста достатъчно кредитъ.

И. Куртевъ (нац. л.): Защото нѣма пари.

А. Нейчевъ (д): Ще дойда и до този въпросъ. Добре, Земледѣлската банка нѣмала пари, но азъ ви питамъ, за какво тя е ангажира доста много капиталъ въ една все пакъ не до тамъ производителна работа, каквато е, напр., храноизносътъ? Азъ мисля, че ако тѣзи пари, които сѣ ангажирани въ храноизноса, бѣха въ този моментъ ангажирани въ тютюнева кампания, въ смисълъ, Земледѣлската банка да откупише на твърди цени — не да ги варира, а да ги откупи на твърди цени — тютюнитѣ отъ миналогодишната роколта, съ това тя би направила много хубава работа, защото, отъ една страна, би могла да услуги на голѣма частъ отъ нашето население, което произвежда тютюна, а, отъ друга — да не кажа нѣщо преувеличено — би могла да реализира и печалби. Защо? — Ще ви кажа. Всички тѣзи видове тютюни, които ви изброихъ — било басма, било плодливска яка, било Дунища, тази година можеха да бѣдатъ откупени, като изключимъ само джебела, на твърди цени, едно на друго между 15—25—30 л. килограмътъ, и то добро качество, защото миналогодишната роколта въ качествено отношение е много добра. И забележете: при единъ рандеманъ отъ 35% срѣдно, а другото е вече отъ второ до седмо качество, редовна търговска стока. И като вземемъ предъ видъ, че производството миналата година на тютюнъ у насъ не е по-голѣмо отъ 22—23—24 милиона килограма, азъ трѣбва да ви кажа, че съ 400—500 милиона лева ние бихме могли да изкупимъ тютюнитѣ на едни твърди цени, безъ да ги варираме въ нашитѣ тютюневи кооперации. И като смѣтнемъ, че за тѣхната манипулация нѣма да се иска въ никой случай повече отъ 400—500 милиона лева, то въ такъвъ случай българската държава би могла да ангажира около нѣщо повече отъ 800—900 милиона — единъ милиардъ лева. Азъ ще дойда до тамъ, откъде ще вземемъ тѣзи пари за манипулацията.

Манипулацията би могла да стане по следващия начинъ. Тютюневитѣ кооперации, които пакъ ще манипулиратъ тютюнитѣ и които иматъ складове почти за половината количество, ще плащатъ на работницитѣ въ марки, гарантирани, напр., отъ Земледѣлската банка, така както едно време „Асенова крепостъ“ издаваше такива марки на своитѣ работници, които марки имъ служеха и за покупка въ магазинитѣ и единъ видъ за размѣнна монета. Азъ съмъ дълбоко увѣренъ, че събранитѣ по този начинъ тютюни, които щѣха да струватъ едно на друго не повече отъ 45—50 л. килограма — говоря за редовната стока съ рандеманъ, повтарямъ пакъ, 30% — ние щѣхме да можемъ продадемъ въ странство, било на режиятъ, по компенсационенъ начинъ, било съ пари и т. н. И съмъ увѣренъ дълбоко, че Българската земледѣлска банка би могла наистина да реализира безпогрѣшно една печалба най-малко отъ 300—400 милиона лева, още повече, че днесъ, въ момента, когато ви говоря, частни тютюневи търговци въ България почти нѣма. Останали сѣ нѣколко души между които на първо мѣсто е г. Чапрашиковъ, но какво участие въ сѣщностъ той взема въ българската тютюнева търговия, азъ не зная, защото, както знаете, той бѣше въ „Ориентабакъ“ и има известни съгласителни съ тѣзи или онѣзи фирми, режии; останалъ е Кършевъ и още 4—5 души. Въ насъ сѣ се настанили директно и индиректно така нареченитѣ режии. Преди 3—4 години дойдоха режиятъ и казаха на производителитѣ на тютюна: „Ние ще купуваме отъ васъ тютюнитѣ направо, защото българскитѣ търговци виexploа-

тиратъ“. Нашиятъ селянинъ производител, какъвто е довърчивъ и наивенъ, се поддаде тогава на тази вѣдница. Производителитѣ казаха: „Вмѣсто да даваме на разнитѣ кожодери, на разнитѣ потосмукачи и търговци и картелитѣ отъ търговци, да трупатъ печалби, ще даваме тютюнитѣ си направо на режиятъ и посрѣдническата печалба ще остане у насъ.“

Председателъ: Г. Нейчевъ! Оставатъ Ви още 15 минути. Моля Ви, спестете, ако Ви е възможно, речта си.

А. Нейчевъ (д): Добре, но азъ сега почвамъ. (Смѣхъ)

Ц. Таслаковъ (д): Г. председателю! Нека говори повечко.

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Понеже г. председателъ ми каза, че имамъ само 15 минути, а материята е много важна...

Председателъ: Материята е важна, но и времето е късо. Подиръ Васъ има да говорятъ още много хора.

А. Нейчевъ (д): Понеже не ми остава време, ще кажа нѣщо за въвеждането на една държавна режия у насъ. Спирамъ съ държавния монополъ за износъ на тютюнъ на листа, сторонникъ горещъ на който съмъ азъ, и считамъ, че нито българската държава, нито Земледѣлската банка ще събератъ, ако го въведатъ. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството) Азъ мисля, че отъ това ще спечели българското селско стопанство и, като така, и българската държава. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. г. народни представители! Противницитѣ за въвеждането на една режия у насъ говорятъ, че трѣбва да се изкупува инвентарътъ на фабрицитѣ, които рѣжатъ тютюнъ. Азъ имамъ да ви кажа, че това е една много погрѣшна мисль въ основата си. Нито ще бѣде изкупуванъ цѣлитъ инвентаръ, нито е потребна голѣма сума за въвеждането на такава система. Имамъ да ви кажа, че една такава държавна режия ще поеме цигарената индустрия, напр., съ не голѣми парични капиталы. А що се касае до изкупуването инвентара на нашитѣ фабрики, то трѣбва да знаемъ, че повече отъ тия фабриканти нѣма да получатъ голѣми суми. Тия фабриканти, на които инвентарътъ ще бѣде откупенъ, нѣма да получатъ голѣми суми въ брой, затова защото тѣ иматъ задължения къмъ българскитѣ държавни кредитни учреждения и, като така, тѣхнитѣ задължения ще бѣдатъ праметнати, пари въ брой нѣма да имъ бѣдатъ дадени много. И за удовлетворението нуждитѣ на една вътрешна държавна режия нѣма да бѣдатъ потребни повече отъ 4—5 фабрики. Защото трѣбва да ви кажа, че турската държавна режия се обслужва отъ 6 фабрики за едно население отъ 14 милиона души. Индустриалното тютюново производство турскитѣ монополъ го извършва съ 6 голѣми фабрики, които се намиратъ въ Стамбулъ, Самсунъ, Смирна, Адана и Джиджали. Ромънската държавна режия при едно население отъ 17 милиона души се обслужва отъ 6 фабрики. Португалската държавна режия е вложила единъ капиталъ не по-голѣмъ отъ 500—600 милиона лева български. Турската държавна режия манипулира съ единъ капиталъ отъ 1.400 милиона лева.

Азъ съжалявамъ, че изтече времето ми, а има да говоря още по два-три въпроси и не мога да развия достатъчно обширно идеята за въвеждането на една държавна тютюнева режия въ страната. Но съмъ увѣренъ, че тя ще бѣде отъ голѣма полза най-вече за държавата и нейнитѣ приходи, както и монополътъ на тютюна, неговиятъ износъ на листа.

П. Стоевъ (раб): Ами г. Чапрашиковъ какво ще прави тогава?

А. Нейчевъ (д): Не ме интересува какво ще прави г. Чапрашиковъ,...

П. Стоевъ (раб): Отъ вашата партия е.

А. Нейчевъ (д): ... защото г. Чапрашиковъ е достатъчно уменъ да разбере, че тѣзи реформи ставатъ именно за да може да запази поне единъ минимумъ отъ това, което има.

П. Попивановъ (з): Най-после Чапрашиковъ не е партия, той е отдѣлна личностъ.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: (Къмъ работницитѣ) Ще го пратимъ при васъ!

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Единъ голъмъ въпросъ, който интересува българската държава, който интересува всички, е и така наречениятъ горски въпросъ. Азъ тукъ ще пледирамъ предъ васъ, че българската държава тръбва да изведе всички иглолистни насаждения, иглолистни гори, било отъ общинитѣ, било отъ частнитѣ лица — на които, разбира се, ще имъ ги плати по една опредѣлена оценка. Тръбва да се въведе вътрешниятъ монополъ за продажбата на строителния материалъ, защото безъ изземването отъ страна на държавата на горитѣ, безъ единъ вътрешенъ монополъ горитѣ ще бждатъ изсѣчени въ продължение на 4—5 години. При единъ вътрешенъ монополъ на строителния материалъ горитѣ ще бждатъ пазени вече не отъ лесничейтѣ, не отъ горскитѣ стражари, а отъ самото население, защото то именно, по една специална система, ще се ползува отъ него-печалбата на тия гори срещу вложения капиталъ — като се изключатъ като капиталъ държавнитѣ гори, които ще бждатъ оценени въ момента, когато се въведе тази система.

Г. г. народни представители! Преди единъ вѣкъ горитѣ въ България сж съставлявали 50% отъ цѣлата площъ. Скоро следъ освобождението на България тѣ сж съставлявали вече 30% отъ площта, а сега официално се водятъ около 28 милиона декари гори, отъ които тръбва да се изкаратъ 2 милиона декари заклеявѣли гори и 2 милиона декари букови гори; а въ сжщностъ години за експлоатация гори нѣмаме повече отъ 9—10 милиона декари. Като се вземе предъ видъ, че и съ новия обширенъ законъ за горитѣ, който създаде Демократическиятъ сговоръ и по който, както знаете, се предвиждатъ 3 вида експлоатация — кооперативна, държавна и частна — тѣхното рационално използване не се постигна, това иде да ни покаже, че за да се реши правилно въпросътъ за поминъка на горското население и за правилната експлоатация на това голъмо народно богатство, непременно ще тръбва да стане споменатото изземване.

Но тукъ азъ тръбва да бжда справедливъ и да ви кажа, че отъ съединението до днесъ нѣма българско правителство, което повече или по-малко да не е разврътало партизански нашия народъ чрезъ закона за горитѣ.

Цель сжмъ една назидателна брошура отъ единъ лесничей, въ която той . . .

Председателъ: Напомнямъ Ви, че времето Ви изтече.

А. Нейчевъ (д): . . . съ факти, съ доказателства ни дава една вѣрна и печална картина, било за унищожението на това ценно народно богатство, било за неговата нерационална експлоатация.

Известно ви е, че отъ горитѣ зависи влагата, зависи климатътъ. Нѣмамъ време тукъ да ви чета статистика за валежитѣ въ страната, за да видите какъ сж намалявали. Ще ви кажа само, че въ долината на р. Марица валежитѣ сж намаляли отъ 1914 г. насамъ съ около 25%. Ние имаме на всѣки две години по една сушава такава, което е въ ущърбъ на народното стопанство, защото се губи единъ доходъ най-малко отъ половинъ милиардъ лева годишно.

Н. Падаревъ (д. ср): Когато не е сушава, е поройна.

А. Нейчевъ (д): Този въпросъ засѣга още правилното залесяване и укрепяване на лороищата, въпроса за водоноя, въпроса за пашата, въпроса за хилядитѣ нескончаеми процеси между село и село, и, най-после, въпроса за прословутитѣ яйлаци, за които се създадохъ нѣколко специални закони, между които единъ законъ и отъ наше време, въ 1911 г.

Това е, което имамъ да кажа по горското дѣло на кратко, понеже нѣмамъ време да развия този обширенъ, голъмъ стопански въпросъ, който интересува и планинското население, и българската държава.

Н. Падаревъ (д. ср): Другъ пътъ завършвайте съ увода, а започвайте съ материята.

Председателъ: (Звъни)

А. Нейчевъ (д): Имамъ да кажа нѣколко думи и по друга една реформа, която тръбва правителството на Народния блокъ да направи и то непременно, немедленно. Тя е: коренна ревизия на така наречения законъ за насърчение на мѣстната индустрия.

Г. министърътъ на финанситѣ вчера каза, че въ продължение на редица години 40% отъ нашия вносъ е билъ безмитенъ. А известно ви е, че 70% отъ насърчаваната

българска индустрия е паразитна. Тукъ ние тръбва да констатираме печалния фактъ, че милиарди левове сж изтрѣгнати отъ консомативното население. Ето социалниятъ аспектъ отъ прѣкомѣрното насърчение на почти чѣ една четвъртъ паразитната българска индустрия, която е влошавала до голъма степенъ вътрешния стопански животъ на страната и е внасяла единъ смутъ въ него. Азъ за тази материя тоже нѣмамъ нужното време и затуй ще послушамъ г. председателя. Когато ще дойде да разглеждаме бюджетопроекта на Министерството на търговията на второ четене, тогава ще ми се удаде случаятъ съ неопровержими факти, съ статистика въ рѣка да ви кажа, че дори г. Ляпчевъ въ 1927 г. се е възмутилъ и е настоявалъ да се коригира законътъ за насърчение на мѣстната индустрия, . . .

А. Капитановъ (з): Чудно, какъ е могълъ да се възмути!

А. Нейчевъ (д): . . . обаче г. Бобошевски не се е съгласилъ съ това. Както знаете, въ време на Демократическия сговоръ стана едно преработване на закона презъ юлнй 1929 г., вследствие на което само сж дадени около 320 облаги на разни индустриални браншове. Нѣма въ България законъ, който толкова много да е поскъпвалъ живота, който толкова много да е изтрѣгвалъ печалби — косвено, разбира се — отъ джоба на българския консоматоръ, колкото законътъ за насърчение мѣстната индустрия. Този законъ се създаде въ 1904—1905 г., съ 20-годишенъ срокъ, който изтичаше презъ 1925 г. Създаването му тогава се оправдаваше съ това, да може онѣзи индустрии, които иматъ прѣко съотношение съ българското земледѣлие, съ нашия вътрешенъ стопански животъ, да просперира, да успѣватъ. Но вмѣсто законътъ да постигне целта — да насърчава тѣзи индустрии — той се преобърна въ законъ за подаряване на българскитѣ индустриалци на милиарди левове.

И азъ мисля, че правителството на Народния блокъ ще направи една много разумна работа, ако ревизира коренно този законъ и остави да се ползуватъ отъ неговитѣ облаги единъ минимумъ отъ българскитѣ индустриалци, които наистина иматъ нѣщо общо и нѣкакво съотношение съ земледѣлието и съ нашия вътрешенъ селско-стопански животъ.

П. Стоевъ (раб): Това нѣма да го направи никога правителството на Народния блокъ.

А. Нейчевъ (д): Г. г. народни представители! Азъ бихъ искалъ да кажа тукъ нѣщо по бюджетопроекта на Министерството на външнитѣ дѣла. Понеже ние търсимъ пазари, понеже българската държава днесъ живѣе подъ страхъ, че артикулитѣ, които произвежда селското стопанство, не могатъ да намѣрятъ съответното пласиране, азъ мисля, че Министерството на външнитѣ дѣла ще тръбва и то да приспособи своята деятельность — разбира се чрезъ своя бюджетъ — така, щото нашитѣ легации въ странство, много отъ които сж излишни, както е, напр., тази въ Брюкселъ — когато дойдемъ специално по този бюджетопроектъ, ще се изкажа — да бждатъ приспособени да служатъ на българската търговия, на българското стопанство. Защото, г. г. народни представители, времената на професионалната дипломация отъ преди 100 години, времената на Талейрана и Метерниха отдавна сж отлетѣли и днесъ, следъ мировата война, сждбата на народитѣ се кове не толкова въ дипломатическитѣ канцеларии, колкото въ онѣзи канцеларии, кждето релефно се разглежда и урежда търговскиятъ обмѣнъ и стопанскиятъ животъ на народитѣ.

П. Стоевъ (раб): (Възразява)

А. Нейчевъ (д): А въ заключение, г. г. народни представители, на своята речъ ще тръбва сжщевременно да изтъкна, че сега, когато министерството ще внесе на разглеждане законопроекта за пенситѣ, паралелно съ законопроекта за бюджета на държавата, българската държава, на която е невъзможно да отдѣля една грамадна сума за изплащането на пенситѣ, ще тръбва ще-не-ще да реши единъ много важенъ въпросъ, съ сждбоносни послѣствия за вътрешното управление на страната. А този въпросъ е така наречениятъ чиновнически въпросъ. Вие знаете, че д-ръ Даневъ въ 1902 г. бѣше прокаралъ законъ за несмѣняемостта на чиновницитѣ, а впоследствие кабинетътъ на Димитър Петковъ го анулира, махна. Следъ това тръбва да ви кажа, че почти никое българско правителство до днесъ не се е замислило сериозно да реши този сждбоносенъ въпросъ, който наистина би могълъ да тури кръстъ до известна степенъ на българското партизанство.

Защото сега, когато субсидията, давана от българската държава за изплащането на пенсията, пораста до един колосален размер; когато ние сме в невъзможност да уволним поне част от грамадния чиновнически кадар; когато ще трябва да търсим средства за пенсионния фонд от увеличени удържки върху заплатите на нещастните чиновници, а същевременно самата държава подпомага пенсионния фонд, който в същност го няма налице, не разполага с никакви суми, аз мисля, че разрешаването на този въпрос е належащо, много належащо. Решен той правилно, в смисъл на една несъмненост на чиновниците, това ще допринесе много за успокоението на страната и за унищожението може би с 50—60% на разюздания български партизанлък и за коригирането на нашите партизански нрави.

(Председателското място заема подпредседателят Н. Захариев)

Г. г. народни представители! Свършвайки своето много кратко преглеждане по принцип бюджета на държавата, аз има тук да ви кажа за последен път, свършено чистосърдечно, че ние, българската държава, днес в този критически външен стопанско отношение момент, плащаме жестока равностойност на онези партизански проповеди и демагогии, които се ширят в нашия обществен живот от съединението до днес. Нима българско правителство, което да не е платило данъци на този наш обществен недъг; нима българска политическа партия, която да не е проповядвала, в опозиция, на българския народ доста несъобразни и невъзможни за каквото и да било управление работи. Разликата е, че това се върши от едни повече, от други по-малко, от едни — в едно направление, от други — в друго направление. Всичките наши политически партии, обаче, са вършили тази работа. Мене преди 5-6 дена ми казваше едно отговорно лице, бивш министър от Демократическия сговор: валият бюджет, който внасяте, бюджетът на Народния блок, не се различава много от бюджета на Демократическия сговор, който вие сте така жестоко критикували миналата година.

П. Стоев (раб): А ние казваме, че по нищо не се различава.

А. Нейчев (д): Когато аз му зададох въпрос, какво би могло да направи правителството на Народния блок — защото, забележете, че той е финансист — получи отговор: „Може“, казва той, „да се намали военният бюджет с 350.000.000 л., може да се намали“, казва той, „бюджетът на Народната просвета с 200.000.000 л.“ ... (Смѣхъ върху сговористите)

Г. Говедаров (д. ср): Това не е вѣрно. Не е сговористъ.

А. Нейчев (д): Но аз бих запитал тогози държавник: ами защо вие не го направихте миналата година, защо по-миналата година не сте го направили? Защото основният принцип, който ръководи българските политически партии от съединението до днес, повтарям пакъ, е билъ този: в опозиция най-безогледна критика, а на власт нагласяване съгласно партийните нужди и други работи от областта на рго domo sua. И ние плащаме тая жестока равностойност в настоящия момент, когато се мъчим да скърпим единъ бюджет, който също така ще даде единъ, макаръ и не голѣмъ, дефицитъ. За менъ, г. г. народни представители, е много ясно, че настоящият бюджет в своята приходна част от 6 милиарда лева — безъ желѣзниците — нѣма да може да бѣде събранъ. Азъ лично въ това чудо не вѣрвамъ. И ще ви кажа защо.

Председателстващ Н. Захариев: Моля, изтече Ви времето, г. Нейчевъ.

А. Нейчев (д): Моля, това е най-важното, което сега ще кажа. (Ожидание)

Вземете едно от голѣмите косвени пера — бандерола върху тютюна. Неотдавна въ Пловдивъ единъ старъ народен учител ми разказа следното. Отидохъ, казва, въ с. Голѣмо-Конаре, Пловдивско — той е родомъ от тамъ — и заварихъ въ кафенето-кръчма 30-годишниятъ бай Х отъ Перущица; носи единъ чувалъ съ съдържащи около 30 килограма и една бохча съ съдържащи 10 килограма. Изкарва — казва той — една матера ракия и почерпва съ една чашка всичките 10—15 души. Кръчмарътъ, интименъ неговъ приятел, не му се сърди. И когато го запитахъ — казва учителътъ — какво носи въ чувала и бохчата, той отговори: „Въ бохчата е единъ по-

хубавъ тютюнъ, рѣзанъ на хаванъ, а въ чувала е по-обикновенъ“. И ходи този човѣкъ по Голѣмо-Конаре — невѣроятно, но фактъ — и продава тютюна контрабанда, както се продаватъ череши! (Смѣхъ) И когато го запитамъ — казва той, стариятъ народенъ учител — какъ е възможно това, нѣма ли да те хванатъ кметътъ, нѣма ли да те хванатъ акцизните, данѣчните власти, той ми показва парабела съ думитъ: „Комутото държи, нека да дойде“. Но нѣма нужда да ви казвамъ този фактъ. Въ селото на днешния министъръ на земледѣлнето вие знаете какво стана; също въ с. Езерово, Борисовградско.

Председателстващ Н. Захариев: (Звъни) Г. Нейчевъ! Свършете.

А. Нейчевъ (д): Ето защо едно голѣмо приходно перо въ държавния бюджетъ, отъ тютюна, нѣма да постои. Същевременно това е едно указание и за другитъ пера, като напримѣръ поземелния данѣкъ и други косвени данѣци. По този начинъ ние ще имаме наистина, може би, единъ дефицитъ отъ 1 милиардъ лева. И какво ще прави по-нататѣкъ правителството, азъ не зная.

Имамъ да ви кажа още следното. За омилотворението на нашата страна, за повдигането поминѣка на работното население, за стабилизиране на държавната власт, за всичко това е нужно правителството на Народния блокъ да проведе решителни и голѣми стопански реформи — но, повтарямъ да кажа, решителни, безъ огледъ чии интереси ще нахърни. Безъ това ние ще вървимъ не къмъ една революция, както другаритъ отъ лѣво казватъ — мене дори отъ организирана революция не ме е страхъ — но ние ще вървимъ къмъ една стопанска и политическа анархия въ нещастната наша страна. (Ръжкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателстващ Н. Захариев: Има думата народниятъ представител г. Стефанъ Петковъ.

С. Петковъ (нац. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Когато ставатъ общитѣ дебати по бюджета, азъ смѣтамъ, не може да не се изтъкне, че бюджетътъ трѣбва да представя едно отражение, едно огледало на народното стопанство. Но заедно съ този елементъ — особено напирамъ на това обстоятелство — той трѣбва да се реперкутира върху народното стопанство, трѣбва да има динамичната сила да раздвижва народното стопанство. Повтарямъ, отъ една страна, бюджетътъ трѣбва да бѣде като огледало на народното стопанство, а, отъ друга страна, чрезъ приходитѣ и разходите, които се предвиждатъ въ него, да може да влияе върху развитието на народното стопанство.

Като поставямъ тия два принципа, тия две начала, които трѣбва да легнатъ въ основата на всѣки бюджетъ, разгледайки настоящия бюджетъ, ще се помъжа да изнеса моето разбиране и това на партията, отъ която изхождамъ, доколко той отговаря на тия два елемента и какво трѣбва да се направи отъ страна на правителството и на народното представителство за въ бъдеще, за да може наистина бюджетътъ да отговаря на посоченитѣ отъ мене два реквизита. Безспорно, за мене, както и за мнозина отъ насъ, настоящиятъ бюджетъ не е много далечъ отъ миналитѣ сговористки бюджети. Изтъквайки, че бюджетопроектътъ не е много далечъ отъ сговористкия, че има дефектитъ на сговористките бюджети, трѣбва да кажа, че за това не е виновно правителството на Народния блокъ и не може да се подхвърля отъ тукъ (Сочи сговориститѣ), че той бюджетъ, макаръ и закѣсѣлъ, не внася ония коренни реформи, за които сме приказвали. Бюджетътъ трѣбва да съдържа, както казахъ, тия два елемента: да се реперкутира върху народното стопанство, да има сила да раздвижва това последното, което пъкъ да се отразява въ него. Но за реализирането на това се иска време, иска се цѣлъ единъ планъ да се прокара. Тѣзи хора, които управляваха 8 години и които ни оставиха едно много тежко наследство, нѣматъ право, както и тия отъ лѣво, да упръкватъ правителството, което управлява само отъ 10 месеца съ Камара, която законодателства отъ 8 месеца, че не се внася единъ бюджетопроектъ, който да отговаря на тия две условия, които споменахъ. Напоследѣкъ и въ английската камара при разглеждане бюджета бѣше се изтъкнало, че днешната стопанска криза създава една голѣма несигурностъ въ предвижданията и че бюджетътъ при тѣзи условия е само преходенъ. Ние също виждаме, че много елементи отъ народното стопанство се мѣнятъ, напр., постѣпленията отъ рѣчки и косвени данѣци и пр. Докато тия елементи сѣ несигурни, което и да бѣдѣше правителство, каквато и добра воля да има то, за да твори и да създава, съ единъ ударъ не може да из-

мъни положението и не може, освенъ бюджетътъ му да бъде очаквателенъ.

Но ние считаме, че Народниятъ блокъ не ще управлява само 10 месеца и че ще има време да реализира своя реформаторски планъ. Азъ не твърдя, както сговориститъ, че нѣма кой да ни замѣсти и че, както казваше г. Славейко Василевъ, че тѣ ще управляватъ съ фаланги до деветъ рода, че и ние ще управляваме до вѣки вѣковъ. Презъ близкитъ месеци, които идатъ, ние сме длъжни — блокътъ, който дойде на властъ въ името на една нова икономическа политика, съ ясното предназначение да скъса съ онази, провеждана презъ течение на последнитъ 8 години — да направимъ коренно преустройство въ нашето стопанско и финансово положение. Азъ признавамъ, че ако и следната година се явимъ съ такъвъ бюджетъ, тогава всички ще имате право да ни упрекувате. За да закрепимъ нашата дейностъ, дайте ни възможностъ да реализираме ония обещания, въ името на които ние дойдохме на властъ. Тази възможностъ ние не сме имали досега. Ако си турите ръката на сърцето, вие трѣбва да признаете това. Настоящиятъ бюджетъ азъ ще го нарека очаквателенъ бюджетъ, budget d'attente. И, ако ние бихме могли преди изтичането на този бюджетъ да завършимъ нашата реформена дейностъ, тогава ще трѣбва да внесемъ единъ корективенъ бюджетъ, който да изправи несъобразноститъ на този.

Пристъпвамъ по-нататъкъ къмъ самата сжщностъ на въпроса.

Г. Говедаровъ (д. ср): Това, което казвате, е вѣрно за творческата дейностъ, но за икономитъ не е извинение.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Всетаки въ бюджетопроекта има едно намаление отъ 650 милиона лева. Запомнете го добре! Ще видимъ какво значение има то.

Г. Говедаровъ (д. ср): Азъ възражамъ по начало.

С. Петковъ (нац. л): Г. г. народни представители! Както България, така и цѣль свѣтъ продължава да се развива подъ знака на една страшна стопанска и финансова криза. Сѣтамъ, че стана вече банално да изтъквамъ причинитъ на тази всеобща стопанска криза, която се разпрострѣ въ всички страни, включително и въ България. Азъ трѣбва, безъ да ви отегчавамъ — защото това, което може да се каже за кризата, всички го знаете и нѣма защо да се повтаря — да кажа, че настоящата криза представлява единъ медалъ съ две страни. Отъ една страна имаме падане ценитъ на продуктитъ, най-вече на земеделското производство, което падане предизвика постепенно-постепенно, съ единъ по-бавенъ темпъ, падане ценитъ и на индустриалнитъ произведения. Понеже широкитъ народни маси обединяватъ, намалява се и консомацията, а това се реперкутира върху индустрията и настѣва единъ общъ застои, едно осиромашаване. Отъ друга страна, поради техническия напредѣкъ, както индустрията, така и земеделството се усъвършенствуватъ и започнаха да изхвърлятъ голѣмо количество продукти, които обединѣлото човѣчество нѣма пари да купува. Това техническо усъвършенстване се изрази въ машината, която се усъвършенствува. Поради усъвършенствуваната машина се изхвърлиха на улицата голѣма маса хора, които днесъ, обединѣли, не могатъ да купуватъ. По този начинъ днесъ вие виждате отъ една страна обединѣло население, нарушено стопанско равновесие, защото дълговетъ и данѣнитъ сж си останали на една висота, а приходитъ сж намалѣли, разходитъ си оставатъ сжщитъ, а доходитъ сж намалѣли, а отъ друга страна — една грамадна маса безработни хора, която споредъ нѣкои възлиза на 20 милиона души, а споредъ други — на много повече, които днесъ сж покупателно неспособни. Но този въпросъ за стопанската криза, тѣй широкъ и тѣй много разискванъ вредъ въ свѣта и въ България, нѣма защо тукъ да го разглеждамъ подробно. Нахвърлямъ само тѣзи мисли, за да ви кажа, че и ние страдаме отъ сжщото положение. Но азъ сѣтамъ, г. г. народни представители, че ако въ България стопанството ни страда отъ кризата, дваждъ повече то страда отъ известни неуредици, създадени отъ известни законоположения, които правителствата на България отъ дълги години търпятъ и провеждатъ. Азъ считамъ, че ние до голѣма степенъ страдаме сега най-вече, защото нашата икономическа политика, въ широкъ смисълъ на думата, която водимъ отъ редъ години, е била погрѣшна. И азъ сѣтамъ, че сега, когато говоримъ за бюджета, ние ще трѣбва да се спремъ на тази икономическа политика и да кажемъ, ако тя досега е била погрѣшна, въ какво се състои погрѣшността ѝ, какво може и трѣбва да се направя, за да смекчимъ беднотията на на-

ситъ, да възстановимъ нарушеното стопанско равновесие, тѣй наречения икономически еклибъръ, и чрезъ повдигане благосъстоянието на маситъ да може да засилитъ постѣпленията на държавния бюджетъ, за да превърнемъ бюджета на една динамическа сила, която да оказва своята реперкусия, своето благотворно въздействие върху стопанството.

Нашата икономическа политика или тѣй наречената индустриална стопанска политика на страната отъ дълги години е била погрѣшна. Азъ и другъ пътъ съмъ се спиралъ на нея отъ тази трибуна, и другъ пътъ съмъ казвалъ, че всички правителства въ България, включително и либералитъ и земеделцитъ, и демократитъ, и сговориститъ, всички иматъ вина за тази политика, защото тя се следва отъ всички режими въ България отъ 1894 г. насамъ. Презъ всички режими въ България, отъ 1894 г. насамъ, е поддържана политиката на фаворизиране на известни индустрии които народътъ въ нашата страна, пъкъ и ние нарекохме паразитни индустрии и които се покровителствуватъ и досега отъ голѣми вносни мита, които изтискватъ народнитъ сили и прѣчатъ тѣй много на нашия износъ.

П. Попивановъ (з): Земеделскиятъ съюзъ — пазялъ го Господъ отъ насърдчаване такива индустрии.

С. Петковъ (нац. л): Презъ 1922 г. Земеделскиятъ съюзъ въведе една митническа тарифа, която бѣ губелна и за земеделското стопанство, и за цѣлото народно стопанство.

В. Димовъ (з): Нищо подобно.

С. Петковъ (нац. л): И ние либералитъ имаме грѣшки, но тамъ е нашето достоинство, че когато направимъ грѣшки въ управлението, ние ги признаваме, за да можемъ и ние да почерпимъ поука отъ грѣшкитъ и съ общи усилия да вървимъ напредъ. Ако не се съзнаватъ грѣшкитъ, тѣ нѣма да бъдатъ поправени. Ние и вие трѣбва да признаваме своитъ грѣшки и да ги поправаме — иначе ще продължи обедняването на народа. Въ числото на сгрѣшилитъ азъ слагамъ и либералитъ. Азъ казвамъ, че и тѣ сж грѣшници въ тая политика, колкото и вие.

Г. г. народни представители! Споредъ мене, фаворизирането на една индустрия, която не извлича суровитъ продукти, които преработва, отъ нашето национално стопанство, отъ нашата земя, е една погрѣшна политика въ основитъ си. Тя е една политика, която докарва осиромашаване. Защото политика, която поставя високи вносни мита на онѣзи фабрики, които идатъ отъ чужбина, а пропуска суровитъ материали безъ мито или съ малко такова, такава политика спѣва националното стопанство. Вредитъ отъ такава политика сж следнитъ: тя прѣчи на сключване търговски договори, тя прѣчи на нашия износъ. Когато ние искаме да изнасяме наши земеделски произведения, а фаворизираме една индустрия, която не употребява наши сурови продукти, а докарва такива отъ чужбина и ги преработва чрезъ нашето работничество, като прѣчи на чуждестранната промишленостъ да внася у насъ своитъ фабрики, безспорно е, че въ такъвъ случай държавнитъ, които, особено сега, се стремятъ да уравнисятъ своитъ търговски и платежни баланси, като противосъветъ, не ще допуснатъ да изнасяме у тѣхъ нашитъ произведения.

Сѣтамъ, че мисълта ми е ясна — че тая политика, която е била провеждана досега, е спѣвала нарастването на нашия износъ и е докарвала осиромашаване на нашето население. Не е ли ясно, че, ако искаме да намалимъ ценитъ на индустриалнитъ продукти, сиречъ да позатворимъ разтворилата се ножица на ценитъ, което понятие въ политическата икономия означава несъответствие между падналитъ цени на земеделскитъ произведения и ценитъ на индустриалнитъ продукти, не може да продължаваме да поддържаме една политика на високи мита въ полза на едно малцинство, което богатѣе на гърба на отруденитъ слоеве на обществото? Кой не разбира, че като покровителствуваме съ високи вносни мита индустрии, непреработващи наши произведения, караме нашето население да консумира тия фабрики на нашата индустрия на високи цени, и че това вносно мито се събира отъ нашитъ индустриалци, че българскиятъ народъ, който консумира тия продукти, плаща това мито не на държавата, а на нашитъ индустриалци?

Ф. Рафаиловъ (д. ср): Това е политика на всѣка държава.

С. Петковъ (нац. л.): За мене е ясно, че за да премахнем тази аномалия, тази изсмуквателна система, е необходимо въобще да възприемем началото да насърчаваме само онези индустрии, които преработват сурови материали от местен произход. Този трябва да бъде първият принцип. Второ, трябва да покровителствуваме съвременно мито всички произведения, които могат да служат за сурови материали на нашето индустриално производство, но които се произвеждат в недостатъчно количество у нас за нуждите на нашия народ, като, напр., вълната, памука, конопа, лена, кожата, лойта и пр. Тях трябва да покровителствуваме, като премахнем безмитния внос на чуждите сурови материали, които не произвеждаме в нашата страна, и като въведем облагането им не съгласно с адвалорни такси, както направихме вече — това би само едно начало — а да ги подвържнем под режима на митната тарифа и да ги облагаме по вид и тежест, и, трето, да изравним — това е най-важното — митото на суровите продукти с митото на индустриалните и конфекционни стоки. Тогава ние ще имаме следващите резултати: първо, по този начин ще способствуваме да стане трансформация в нашето селско стопанство, защото като облагаме съвременно мита суровите материали, които сега идат от чужбина и които ние можем да произвеждаме, нашето население няма да сбега вече жито, а ще намври смътка да сбега коноп, памук, да обработва вълна, кожа и пр., и тогава трансформацията, за която ние приказваме, за която мислим, че трябва да стане, ще я докараме само по този начин, когато нашият народ бъде привлечен към обработване на нови култури с известни облаги: нашият народ не може от любов към изкуството да сбега малодоходни култури, той ще сбега такива култури, от които ще има печалба. Но докогато ние не измъним тая политика и не му създадем видими ползи, той няма да ги сбега. Второ. Понеже ни предстои да сключваме търговски договори, или пък да влезем в връзки с други държави, за да регулираме нашия внос и износ, ние, като жертвуваме паразитната индустрия, можем да допустим от чужбина внос на индустриални продукти, а въпреки на това да изнесем наши, местни, сурови, които ние произвеждаме.

П. Стоевъ (раб): Въпросът е, че никъде за нищо няма пазаръ.

С. Петковъ (нац. л.): Ще Ви кажа и за пазаритъ.

П. Стоевъ (раб): Запрещени са пазарите на трансформацията — система гнила.

С. Петковъ (нац. л.): Трето. Със тази покровителствена политика, която е сега въ сила, ние лишаваме нашата държава от известни косвени облози. Защото, щом като ние даваме на местната индустрия да се ползва от вносите мита, безспорно е, че нашата държава се лишава от тях. Но тогава, когато ние намалим тия вносни мита и оставим тая паразитна индустрия на своята собствена съдба, тогава онези продукти, които ще дойдат от чужбина и ще конкурират нашите, ще плащат вносно мито, и вместо нашият индустриалец да събира, както сега, митата от българските консоматори, ще ги събира българската държава. По този начин ще можем да запълним до голяма степен онези дупки, които са зинали в нашия бюджет.

Г. г. народни представители! Пакъ повтарям: заедно с това ние ще направим, щото ножицата на цените да се затвори; ние ще направим, щото цената на фабрикатите да намалее, макаръ че цените на индустриалните продукти са едно по-бавно темпо падат, но въ всички случаи положително ще паднат, вследствие намалението на вноското мито, и тогава нашият консоматор ще бъде облекчен.

Това се отнася за вълната и памучната прежди, които досега се внасят за около 300 милиона лева годишно. И тази политика пречи за развъждане на овцетъ в България, за развитие на памучната и на ленената култура, докато от които могат да докарат единъ известен по-носен живот на нашия домакинства. Следъ това иде предачната индустрия за вълнена, памучна и конопена прежда, вносът на които презъ 1928 г. и впоследствие варира между 330 и 250 милиона лева. Този голям преломъ в нашето стопанство ще направим, като изравним вноското мито на суровите продукти с онова на фабрикатите. Тогава няма да има вече паразитна индустрия въ страната; тогава индустрията ни ще стане народоползна и лостъ за развитието на националното ни стопан-

ство. Днесъ и вълната, и предачната, и кожената, и сапушената индустрии са рат excellence паразитни. Като измъним системата въ нашата стопанска и индустриална политика, ще превърнем тия индустрии въ истински народни индустрии, защото тѣ ще консумират местно производство и няма да има абсолютно никакво обикане на българския народъ чрезъ вносите мита, които сега консумират, вместо да ги плаща на държавата, плаща ги на фабрикантите. Със нашата досегашна гламавз политика ние създадохме условия чуждите производители да конкурират нашите на нашия вътрешен пазаръ. А трябва да се знае, че принципът е въ политическата икономия, много пъти потвърденъ от събитията, че когато вътрешният пазаръ не е достатъчно консолидиранъ, че когато единъ народъ не се стреми да завладее преди всичко вътрешния пазаръ на своята страна, той много мъчно може да завладее чуждите пазари. Защото онова положение, което обикновено се изразява съдумата „дъмнингъ“, която сега е станала тъй курантна, тъй текуща — намаляване цените на известни продукти, които се изнасят въ чужбина, подъ производствената стойност — може да настане само тогава, когато даденъ продуктъ може да бъде предметъ на широка консомация вътре въ страната. Когато въ една страна има широкъ вътрешен пазаръ, който поглъща масовото народно производство, тогава безспорно изборътъ на най-ценното и най-доброкачественото за износъ въ чужбина е по-голямъ. Колкото производството е по-големо и колкото вътрешната консомация е по-широка, толкова повече може да бъде засиленъ износътъ въ чужбина. Затуй, независимо отъ всички други съображения, които азъ изтъквамъ, ние имаме всички интересъ да създадемъ масова консомация въ страната, да завладеемъ нашия вътрешен пазаръ, чрезъ него да увеличимъ производството и тъй производство, тъй засилено и мощно, да изнесемъ въ големи количества на международния пазаръ. Това ние не сме направили досега, и тамъ е погрешността на досегашната българска икономическа политика.

Г. г. народни представители! Този паразитен характеръ на нашата индустрия досега, отъ една страна, е ограбвалъ земеделците, които представляватъ 80% отъ нашето население, като е пречилъ да се трансформира стопанството имъ, пречилъ е да се произвеждатъ тѣзи култури, които могат да бъдатъ по-доходни и да докаратъ благосъстояние и благоденствие на българския народъ, а, отъ друга страна, е ограбвалъ консоматоритъ, защото високите мита, отъ които се ползували нашите паразитни индустрии, са отивали не въ държавната хазна, а въ касите на същите тѣзи индустрии.

Г. г. народни представители! Казахъ ви, че високите вносни мита на индустриалните сурови продукти ще привлечатъ труда на селянина къмъ тяхното обработване. Той ще почне да ги произвежда, като по-доходни, и производството на зърнени храни, като малодоходно, ще се намали. Но когато ние чертаемъ линията на тази политика и искаме тя да бъде възприета и прокарана въ държавното управление на България, другата страна — банкеритъ, лихваритъ, индустриалцитъ — противодействуватъ и искатъ да запазятъ сегашното положение на нѣщата. Лихваритъ иска големи лихви за себе си, фабрикантътъ иска високи цени на своя продуктъ, държавата иска големи данъци, за да може да попълва дупките на своя бюджетъ, а пъкъ за суровите материали, които произвежда широката маса, понеже тѣ не се покровителствуватъ досега, се искатъ низки цени. Не е ли ясно, че тази политика не може да бъде здрава? Ако ние бихме приели да я продължимъ, то какъ това изтощено народно стопанство, което няма доходи и чието производство е съ понижени цени, ще може да плаща високи лихви, големи данъци, какъ ще може то да плаща борчетъ си и същевременно да консумира скъпите индустриални предмети? Естествено, много ясно е, че тази политика води до абсурдъ, че тя не е въ интереса и на самите капиталисти, на тѣзи, които я поддържатъ. Тя не е въ интереса на индустриалцитъ; макаръ че тѣ толкова години упорито я поддържатъ, тѣ стоятъ на това дърво, но ако досега това дърво е могло да съществува и да дава плодъ, не може повече, то клони къмъ изсъхване, а заедно съ него ще изсъхне и индустрията, чийто сокове тя събира. Това противоречие не може да продължава: единъ обеднѣлъ народъ не може нито да консумира, нито да бъде платежеспособенъ. Затуй тази политика ще трябва въ интереса на самите индустриалци да се премахне и въ интереса на цялата страна, на народа и на държавата ще трябва да се проведе нова политика.

Ще ви покажа какъ става обирът на консоматоритъ, като ви цитирамъ само нѣколко примѣра. Бархетъ шнуръ чешки се предлага франко Русе 16 л., а мѣстниятъ се продава 34 л. Митото му е 20 л. Явно е, следователно, че нашиятъ индустриалецъ, който произвежда този артикулъ тукъ, се ползува напълно отъ покровителственото мито и обира консоматора, който би могълъ да го има на много по-ниска цена, ако не бѣше покровителственото мито. Напримѣръ, фанела дюсъ чехска струва 16 л., у насъ — 33 л., мито — 20 л.; бѣлено платно 100 см. чешко — 15 л., наше — 35 л., мито 16 л.; бѣлено платно 140 см. чешко предлагатъ въ Русе 23 л., наше — 50 л., мито — 27 л.; ангина — това е платно непронупащо пуха — чешка предлагатъ въ Русе 15 л., наша — 35 л., мито — 19 л.; панама чешка — 16-50 л., наша — 30 л., мито — 18 л.; другъ видъ панама чешка — 16-50 л., наша — 33 л., мито 16-50 л.; тель поцинкована № № 16, 18 и 20, чешка, германска и пр. — 6-80 л., наша — 13-40 л., мито — 6-50 л.; тель бакъросана отъ Австрия — 7-50—8 л., наша — 14 л., мито 7-50 л.; памучна прежда № 12 английска и италианска — 210 л., наша 310 л., мито — 100 л.; американъ каботъ 150 гр. въ метъръ — 7 л., нашъ — 13 л., мито — 12 л.; гвоздеи чужди — 6 л., наши — 10, 12, 15 л., зависи отъ дебелината, мито — 6-50—7-50 л.; поцинкована тель № № 16 и 18 чужда — 7-50 л., наша — 10, 12, 15 л., въ зависимостъ отъ дебелината, мито — 6-50—7-50 л.; кофи, лопати и т. н. — не искамъ да ги изброявамъ. Хасе чуждо се предлага 15 л., на нашия пазаръ е 30—35 л., мито — 15—17 л.

Следователно, виждате какъ се обира нашиятъ народъ. Тази политика на обиръ го е докарала до туй голѣмо осиромашаване. Вѣрно е, има всесвѣтска криза, вѣрно е, има падане на ценитъ, вѣрно е, има нарушено стопанско равновесие, но вѣрно е също така, че досегашната българска политика е била нагодена така, щото известенъ кръгъ отъ хора — 1.200, 1.500, 2.000 души, заедно съ банкеритъ и пр. — да получаватъ голѣми лихви, високи цени за тѣхнитъ продукти, чрезъ високото мито, и така да извличатъ голѣми печалби, когато ценитъ на масовото производство сѣ спаднали подъ производствената стойностъ. Освенъ това държавата иска голѣми данѣци, макаръ че населението е обеднѣло, понеже доходитъ му сѣ извѣрдно много паднали. Азъ смѣтамъ, че ние, които до 21 юний се борихме за една политика, въ името на която спечелихме изборитъ, сме длъжни — най-много правителството, защото то е излѣзло отъ блока на 21 юний — частъ по-скоро да окжсаме съ досегашната политика на изцеждане народното стопанство. Азъ съмъ снизходителенъ и ви казахъ, че благодарение на бавния механизъмъ на парламентарния режимъ, благодарение на редицата законодателни мѣроприятия, които прокарахме, правителството не е имало възможностъ да измѣни тая политика, да измѣни митническата тарифа, да измѣни и закона за насърчение мѣстната индустрия, но крайно време е то вече да се замисли, защото азъ предсказвамъ и за себе си и за правителството, че ако правителството, ако ние, Народниятъ блокъ, тази година не окжсаме решително съ тази политика сповористска и съ тая политика, която въ миналото е била и политика на всички други партии, ще се провалимъ като управляващъ блокъ — самитъ ние, народнитъ представители отъ блока, въ бждеще не бихме гласували нито бюджети, нито бихме дали довѣрие на нашето правителство. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

II. Стоевъ (раб): Нали е сповористска системата сега?

В. Димовъ (з): Московска!

С. Петковъ (нац. л): Г. г. народни представители! Колкото е гибелна едната политика, така наречената индустриална политика, провеждана досега съ закона за мѣстната индустрия и съ закона за митническата тарифа, толкова е гибелна и другата политика, за която ще ви говоря — емисионната политика на Народната банка. Азъ смѣтамъ, че когато разглеждаме бюджетопроекта, ние трѣбва да се занимаемъ съ изработването на единъ стопански планъ. Ние ще трѣбва да изнесемъ този планъ не само както е въ Русия, за да се успокояватъ маситъ, не само за да можемъ да внесемъ единъ духъ на успокоение и надежда, за да могатъ маситъ да ни изчакватъ, но защото само при наличността на единъ такъвъ стопански планъ ние можемъ да излѣземъ отъ този батакъ, въ който сме затънали.

Емисионната политика на Българската народна банка — толкова важна — е толкова погрѣшна, колкото и досегашната стопанска политика. И ако ние продължаваме

да управляваме, имаме голѣмото задължение да се справимъ съ тая политика. Днесъ, когато разискваме бюджета на държавата и когато ще трѣбва да се свържатъ държавнитъ финанси съ интереситъ на народното стопанство, ние ще трѣбва да кажемъ колко е пакостна емисионната политика на Българската народна банка, която е докарала до голѣма степенъ, ако не половината, поне една трета отъ нашето народно обедняване.

Г. г. народни представители! Народната банка е свързала своята емисия — количеството на банкнотитъ, които пуца въ обращение — съ едно покритие, което въ миналото се е състояло отъ злато, а въ последнитъ години, следъ войната, се допустна и девизниятъ шокъ за гарантиране монетната циркуляция. Онѣзи държави, които между другитъ продукти сѣ имали и изкопаемо злато отъ минитъ си и сѣ искали на този продуктъ да придадатъ по-голѣма стойностъ, сѣ измислили теорията за покритието. И свѣтовниятъ банковъ картелъ — такъвъ съществува — който обвързва и нашата Народна банка преди нѣколко години въ своитъ окови, иска днесъ да поддържа златото, като гаранция на банкнотитъ. Тази система на златнитъ резерви докара до голѣма степенъ днесъ това голѣмо сковяване на народнитъ стопанства въ свѣта. Капиталиститъ, които държатъ златото, нѣматъ интересъ да замѣстятъ този скъпъ металъ съ книжнитъ пари, за да обезценятъ или подмѣнятъ своето състояние, а при това и да загубятъ влиянието си въ дирижирането съ силата на финансовия капиталъ свѣтовното стопанство.

Емисионната политика на Народната банка почива на същото това начало — на покритието. Количеството на банкнотитъ, които тя пуца въ обращение, го обуславя на покритието, което има. По този пътъ се достигна до абсурда, да се обуслави монетната циркуляция у насъ отъ външната търговия, защото девизитъ и златото може да ги добиемъ само отъ търговията си съ странство. Ако платежниятъ ни балансъ — който може да се активизира само отъ известни пера, но най-много отъ износа ни, продължава да е дефицитеренъ, въ такъвъ случай, по силата на сегашната система, банката ще намалява банкнотната циркуляция, защото покритието се намалява. Значи, ако бихме достигнали до положението, нашиятъ златенъ и девизенъ шокъ да изчезне подъ напора на пасивността на платежния ни балансъ, ние ще дойдемъ до абсурда: изчерпвайки покритието си, да нѣмаме никакви банкноти на пазара. Може ли такава недомислие да се поддържа? Азъ смѣтамъ, че и народно представителство, и правителство ще трѣбва да прозремъ колко тази теория на покритието — основата на златния еталонъ — крепка и ползотворна въ миналото, е станала абсурдна за днешното време и нейното приложение въ живота колко много струва на нашето народно стопанство. Прочее, да счулимъ тѣзи вериги, въ които сме оковани. Значи, ако ние бихме престанали да изнасяме стоки и ако би отишло златото, което имаме въ банката, за посрѣщане нашитъ платежи, трѣбва да изтеглимъ отъ обращение и тия 2.900.000.000 л., които се намиратъ сега въ циркуляция. Имайте предъ видъ, че въ 1929 г. имаме банкнотно обращение, възлизаше на 4.800.000.000 л., а сега то е намаляло на около 2.900.000.000 л., макаръ да нѣма никакви обективни данни, че нуждитъ на развѣната сѣ се намалили наполовина, за да може да се оправдае една такава емисионна политика. А въ края на краищата стабилността на монетата, здравината на левана почива на покритието, а се крепи отъ силата на народното стопанство, обуславя се отъ нуждитъ на развѣната. Имало е случаи въ банковата история на свѣта, държави да иматъ покритие не като насъ 33—34%, а 50—60 до 80%, и тѣхната монета да пада, а имало е държави, които сѣ имали покритие по-малко отъ 33%, и тѣхната монета да е здрава. Явно је, следователно, че не е покритието, което дава стойностъ на монетата, а това сѣ нуждитъ на народното стопанство. Има едно съотношение между монетната циркуляция и нуждитъ на народното стопанство, което съотношение трѣбва да се спазва. Но никой, нито Народната банка, нито всички тѣзи, които поддържатъ дефлационната политика у насъ, не е установилъ, че нашата развѣна е намалѣла, че оборотътъ е намалѣлъ, че нуждитъ на народното стопанство сѣ намалѣли, за да може да се съкрати и банкнотното обращение. Напротивъ, има всички данни, има всички белези, които можемъ да доловимъ, че нашето народно стопанство, колкото и да е сковано, колкото и да е подцененъ кредитътъ, има нужда отъ пари. По-нататкъ азъ ще ви говоря за кредитната политика на Народната банка, но сега, когато говоря за нейната емисионна политика, трѣбва да кажа, че тя е невъзможна и че ние имаме задължението частъ по-скоро — ако искаме да сведемъ до по-малки размѣри тежестта на кризата, ако искаме да

подпомогнемъ народното стопанство и да влѣмъ въ него една нова струя — обезателно да счупимъ тия окови, въ които свѣтовниятъ банкерски картелъ окова нашата Народна банка и превърна цѣлия ни народъ въ роби на своитѣ интереси.

Но, г. г. народни представители, има още една друга данна въ полза на моята теза противъ дефлационната политика. Голѣми икономисти, които изследватъ нарастването на златото въ връзка съ нарастване нуждитъ на свѣта, доказватъ, че златото ежегодно нараства съ 1%, а нуждитъ нарастватъ съ 3—4%. Тѣ казватъ, че ако искаме да се запази съотношението между паричното обращение и нуждитъ на размѣната, необходимо е, ако продължава паричната система въ свѣта да се базира на златния еталонъ, всѣка година всички държави, като запазватъ същото количество злато или девизи, увеличено съ 1%, да изпущатъ банкноти съ 2%, за да се покрѣватъ нуждитъ на размѣната. И отъ тази гледна точка, научно установено е, че тази остарѣла система, завещана ни отъ друго време, която и ние провеждаме у насъ, която е възприета и въ много други държави въ свѣта — Англия, Гърция и други държави се раздѣлиха вече съ нея; нѣкои мислятъ, че и Америка ще се раздѣли съ нея — тази политика не може да бѣде продължавана у насъ, защото въ такъвъ случай ние ще продължаваме да съхнемъ. За да уясня мисълта си, ще си послужи съ едно сравнение. Народното стопанство има нужда отъ кръвъ, отъ кръвообращение, както човѣшкото тѣло. Кръвта за него сѣ паритѣ. Това кръвообращение ние вмѣсто да го засилимъ съ добра храна или по изкуственъ начинъ да вкараме кръвъ, като виждаме, че тѣлото съхне, ние продължаваме да рѣжемъ краищата му, защото съхнатъ. Понеже кръвта още продължава да намалява вследствие на това, че нѣма храна, че нѣма покритие, и краищата продължаватъ да съхнатъ, ние, въпрѣки това, вмѣсто да вкараме кръвъ, вмѣсто да дадемъ храна, за да засилимъ организма, вземайки резултата за причина, продължаваме да рѣжемъ тѣзи краища и чрезъ кръвопускане да намаляваме кръвта на организма. Този е абсурдътъ, до който Народната банка заедно съ свѣтовнитѣ банкери докара нашата държава. Азъ съмъ съ убеждението, че паричната система, базирана върху златото, което нѣма една устойчива икономическа стойностъ, е къмъ своя край. Голѣми учени, какъвто е Кейнсъ, какъвто е Каселъ, какъвто е Фишеръ отъ Америка, каквито сѣ много други, твърдятъ, че свѣтътъ, ако иска да не загине, трѣбва да изостави тази система. Азъ смѣтамъ, че нѣмаме нужда отъ чужди лѣкари, че ние сме си лѣкари на нашето народно стопанство, ние сами можемъ да видимъ, че това народно стопанство страда и страда не само отъ свѣтовната криза, но страда и отъ безпаричието, страда отъ дефлацията, отъ туй, че ежесечно, като се намалява нашето покритие, изтеглятъ се отъ циркулация въ троенъ размѣръ и банкноти. Трѣбва да ви кажа, че тая политика е погрѣшна. Тукъ му е мѣстото да отворя една скоба да ви кажа, че въ други държави, като напр., Чехия, сѣ базирани своята монетна циркулация върху покритието, но тѣ не сѣ възприели тѣзи начала, на които ние поставихме нашата емисионна политика. Докато ние спазваме съотношението между покритието и банкнотното обращение, заедно съ задълженията на Народната банка на виждане, да бѣде 33%, въ Чехия това не правятъ. Въ Чехия турятъ отъ една страна банкнотното обращение съ банковитѣ задължения на виждане, но следъ като извадятъ това, което държавата дължи на народната банка. Ако ние бихме вървѣли по чехската система, тогава нашето покритие би се изразило сега въ едно съотношение не отъ 33%, а отъ 60%. Отъ това явствува, че нашата система е една отъ най-стѣснителнитѣ и че има други държави, които, макаръ да възприематъ сѣщата система, взематъ други елементи при изчисляване на покритието и не допускатъ онази голѣма дефлация, до която се достигна у насъ.

Златото — пари въ миналото — е служило като единъ регулационенъ механизъмъ. Въ миналото винаги платежнитѣ баланси се регулираха отъ монетното обращение. Тогава, когато вносътъ бѣше по-голѣмъ, а износътъ по-малкъ, настѣпваше едно намаление на консомацията, явяваше се ажиото на паритѣ и въ края на краищата се достигаше до изравняване на баланса. Този регулационенъ механизъмъ, който е представлявало златото въ миналото, е допринасялъ, заедно съ играта на свободната конкуренция, да се регулира вносътъ и износътъ, но днесъ, поради голѣмитѣ борчове, поради голѣмитѣ предвоенни и следвоенни задължения, поради голѣмото осиромашаване на маситѣ, е вече счупенъ, и златото, което досега е регулирало международната търговия, въ днешнитѣ времена, при чѣмънитѣ се обстоятелства, загуби тази своя функция

и не може да отговори на това голѣмо предназначение, което е имало въ миналото — да бѣде регулаторъ между вноса и износа. А щомъ този механизъмъ не изпълнява функцията, която е вършилъ по-рано, той става единъ фетишъ, който можемъ да захвърлимъ като непотрѣбенъ или най-малкото, ако не да го захвърлимъ, да измѣнимъ поне онова съотношение между покритието и банкнотитѣ, което поддържае досега и което докара тая дефлация, която сковава кредита и парализира стопанската дейностъ. Искамъ да кажа, че като съкрати кредита на стопанскитѣ съсловия, кризата се задълбочи, хората не можеха да плащатъ и започна протестирането на полицитѣ. Това е, което допринесе твърде много за отегчаване на стопанската криза и за подбиване на кредита, а не онова, което сочи в. „Миръ“ и другитѣ сговористки вестници — че ние съ нашитѣ закони сме изплашили кредиторитѣ, създали сме паника, унищожили сме кредита. Кредитътъ е унищоженъ отъ свѣтовната криза, кредитътъ е унищоженъ отъ дефлационната политика на Народната банка и отъ уплахата, отъ паниката, която се създаде вследствие на събитията, а не отъ нашитѣ закони. Азъ питамъ: въ други държави, дето нѣма такива закони, защо има паника, защо кредитътъ е разрушенъ въ по-голѣми размѣри? Ясно е, че тази теза, какво кредитътъ е унищоженъ отъ нашитѣ закони, е праздна работа. Може и това да е повлияло отчасти, но основната причина за унищожението на кредита е свѣтовната криза и дефлационната политика на Българската народна банка, която направи хората некредитоспособни. Защото ценитѣ на всички стоки, съ изключение на паритѣ, като почнете отъ недвижимитѣ имоти и свършите съ движимитѣ, паднаха и доходитѣ на хората намаляха. Понеже ценитѣ на стокитѣ, които хората бѣха заложили и срещу които бѣха кредитирани, паднаха, безспорно е, че не можеха тия длъжници да плащатъ.

И тъй, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че нашето стопанство се нуждае отъ пари, че нашето стопанство се пуждае отъ кредитъ и, намѣсто ние да му дадемъ тия пари чрезъ емисия на банкноти, ние продължаваме да ги изтегляме. Азъ считамъ, че е дошло крайно време да туримъ конецъ на тая политика и да пристѣпимъ къмъ нова, която ще донесе изживяване на кризата. Отпускането на кредити ще насърчи стопанскитѣ инициативи, тия инициативи ще докаратъ печалби, печалбитѣ ще увеличатъ консомацията, а увеличението на консомацията ще предизвика увеличение и на производството и, ако не се премахне кризата, тя поне ще се смекчи, ще настане раздѣлване, ще се влѣе една нова струя въ стопанския животъ.

Но азъ не искамъ, когато пледирамъ противъ дефлационната политика, да бѣда криво разбранъ, не искамъ да уплаша тия хора, които смѣтатъ, че при възприемане моята теза ще падне левътъ. И за да не се създаде впечатление, че искамъ провалянето на лева, смѣтамъ, че трѣбва да се намѣри отъ Народната банка онази разграничителна, демаркационна линия, която съществува между инфлацията и дефлацията. Защото прекаленото количество банкноти, пресищането пазара съ банкноти и, отъ друга страна, гладенъ пазаръ за пари, сѣ две положения, между които има граница. Азъ искамъ Народната банка да намѣри тази граница и, когато я стигне, нашето банкнотното обращение може да стигне 5 милиарда лева безъ страхъ отъ обезценение на лева. Ако усвоимъ чехската система или като премахнемъ въ нашето съотношение задължението, които банката има на виждане, смѣтамъ, че банкнотното ни обращение може да стигне 5 милиарда лева, безъ опасностъ отъ спадане на лева, безъ страхъ за неговата стабилностъ.

Г. г. народни представители! Въ свръзка съ кредита азъ смѣтамъ, че трѣбва да се изтъкне тукъ голѣмата нужда отъ създаване една нова банка, една стопанска банка, която да замѣсти Народната банка въ функцията ѝ, която тя имаше преди да бѣде окована въ веритѣ на свѣтовния париченъ картелъ. Такава една стопанска банка ще послужи за прѣки кредитирания и тя ще може да направлява народното стопанство съ своя капиталъ, съ своето кредитиране; тя, изхождайки отъ социалната и икономическата роль, която ще играе, нѣма да обременява своя кредитъ съ високи лихви, напротивъ, ще влияе за намаление на лихвения процентъ на другитѣ частни кредитни институти. Такава една банка може въ настоящия моментъ да допринесе твърде много за изваждането на нашето народно стопанство отъ онзи маразмъ, отъ онова вкоченяване, въ което то е поставено. Днесъ всички признаватъ, че кредитътъ е унищоженъ, всички казватъ, че кредитъ нѣма, виждаме, че свѣтовната стопанска криза е виновна за това, обаче нищо не правимъ, за да можемъ полека-

лека да я изживяем и да пресъздадем кредита. Азъ смътамъ, че правителството е длъжно да проучи въпроса за създаването на една нова стопанска банка, която нѣма да има функциитѣ на емисионна, която първоначално би могла да има капиталъ 100 милиона лева и да има привилегията да събира влогове. Азъ считамъ, че една отъ голѣмитѣ реформи на Народния блокъ трѣбва да бѣде между другото монополътъ на влоговетѣ за нашитѣ държавни банки и кооперации. Ние ще трѣбва обезателно — дали ще бѣде въ видъ на монополъ или въ видъ на известни привилегии, които ще създадемъ на тия учреждения — да направимъ тъй, че българскитѣ влогове да отидатъ въ нашитѣ обществени банки. Тогава тия влогове ще могатъ да послужатъ не за повишение на лихвения процентъ, но за неговото понижение. Отъ друга страна, чуждитѣ банки, които искатъ да правятъ банкерство тукъ, ще привлѣкатъ чужди капитали въ страната. И тогава, вследствие конкуренцията между нашитѣ обществени банки, заедно съ тази стопанска банка, която ще създадемъ и която ще погълне до голѣма степен националнитѣ влогове, и действащитѣ у насъ, въ България, чужди банки, които ще привлѣкатъ влогове отъ чужбина, лихвениятъ процентъ ще спадне. А съ понижение лихвения процентъ, безспорно, ние ще можемъ да засилимъ износа, ще можемъ да увеличимъ консомацията, да увеличимъ производството, ще можемъ, следователно, да достигнемъ до размразяване на българското народно стопанство.

Този е пътятъ, по който трѣбва да вървимъ. Но тия лозунги, тия идеи, които нахвърлямъ, трѣбва да намѣрятъ приложение въ живота. Ако не ги изпълнимъ, идущата година когато на нова смѣтка ще разглеждаме бюджета, ще бѣдемъ пакъ въ днешното положение. Нашето народно стопанство ще трѣбва да бѣде размразено, ще трѣбва да бѣде насърчено, ще трѣбва да бѣде подтикнато. А това може да стане само чрезъ държавна инициатива. Една стопанска банка би била отъ голѣмо значение; една стопанска банка би била спасителна за онѣзи творчески съсловия, които сега изнемогаватъ. Отъ една страна тя би ги полесно кредитирала, отъ друга би ги наблюдавала, би ги напътвала и отъ трета страна би имъ давала пари съ единъ сравнително много по-евтинъ лихвения процентъ и би допринесла много за оздравяването, за санирането на нашето народно стопанство.

По този начинъ, г. г. народни представители, ние ще се освободимъ отъ онѣзи голѣми вериги, които чужденцитѣ туриха на нашата Народна банка. Сега, при управлението на Народния блокъ, е моментътъ да се пукне този цирей, да се отървемъ отъ веригитѣ, въ които сме оковани отъ чуждестранния париченъ картелъ. Ако чужденцитѣ не искаха сега да стане превръщането на нашата Народна банка въ акционерна — макаръ че то е предвидено въ договора за стабилизационния заемъ — тѣ не го поискаха затуй, защото нашата Народна банка загуби значението си за народното стопанство. Тѣ видѣха, че това сѣ голѣмитѣ чуждестранни банки, които даватъ кредитъ, и че нашата Народна банка е дошла до положението да не кредитира почти нашето стопанство, а да бѣде само емисионна банка. И понеже тѣ разбраха това, може би отъ това съображение тѣ не сѣ настоявали презъ времето на сговористкото управление да се превърне тя отъ държавна, отъ обществена, въ акционерна. Тѣй както е обвързана нашата Народна банка, азъ мисля, че сега е моментътъ да искаме да я развържемъ съ създаването на една нова банка, която нова банка да може да стане истински крепителъ на нашето народно стопанство.

Ще кажа нѣколко думи и за стабилността на лева. Азъ намирамъ, че при днешното положение, когато кредитътъ до голѣма степен е унищоженъ, когато сдѣлжитѣ ставатъ въ брой, когато тѣй наречената чекова или полична система — да се взематъ стоки на кредитъ или да се издаватъ чекове — е твърде много намалена, когато ние имаме тази голѣма дефлация и когато Народната банка е въдворила монополъ на девизитѣ, нѣма опасностъ за падането на лева, защото паритѣ, банкнотитѣ сѣ като една стока, цената на която зависи отъ търсенето и предлагането; а щомъ като едно лице има монополъ да разполага съ нея и да определя цената ѝ, щомъ като само то я продава, безспорно е, че не може да има никаква опасностъ отъ падането на стойността ѝ. Слѣщото е и съ паритѣ. Този тѣй нареченъ девизенъ монополъ е отъ полза за нашето народно стопанство, той крепи лева. И въ настоящия моментъ, тѣй както сѣ сложени даннитѣ, нѣма опасностъ отъ обезценяване на лева.

Но, г. г. народни представители, тѣй като стопанското равновесие е нарушено, тѣй като задълженията на хората сѣ много голѣми, тѣй като данцитѣ продължаватъ да сѣ голѣми, а и беднотията е също така много голѣма, ценитѣ на продуктитѣ сѣ паднали и доходитѣ сѣ паднали, и тѣй

като монетитѣ на свѣта сѣ закрепнали, сѣ стабилизирани при друга равномѣрностъ, при други цени на продуктитѣ, при други доходи, затуй азъ смѣтамъ — както и въ миналото съмъ поддържалъ отъ това мѣсто — че, за да се възстанови нарушената стопанска равномѣрностъ, ще трѣбва или да се намѣри начинъ да се повдигнатъ ценитѣ на продуктитѣ, — а това е отъ международенъ масщабъ и не ни се поддава — или да се рѣжатъ паритѣ, влоговетѣ, задълженията и данцитѣ, или да се подобие курсътъ на лева. И понеже това, което поддържахъ — рѣзането на паритѣ и задълженията — не стана въ свѣта, азъ считамъ, че полека-лека, колкото и да се крепятъ монетитѣ съ дефлация, колкото и да се барикадиратъ съ монополъ и каквото и да става, народитѣ, за да излѣзатъ отъ това положение на вкоченяване, ще намѣрятъ начинъ да промѣнятъ своитѣ монетни системи. Вие виждате, че една Англия, която бѣше съкровищница на свѣта, лирата стерлинга на която бѣ най-крепката монета не само въ самата Англия, но и въ цѣлия свѣтъ, и хората, които искаха да правятъ спестявания, ги превръщаха въ английски лири, въ фунтове, тази Англия, виждайки опасността за своето стопанство, виждайки замръзването на своето стопанско развитие, премахна своята златна монетна система, златния еталонъ и курсътъ на нейната лира падна. Отъ това, обаче, стопанството на Англия не загуби, защото тя бѣше съкровищница на свѣта. Като падна нейната пара, тя можеше полесно да изплати всички свои задължения, които имаше къмъ чужбина. Отъ друга страна, това послужи като една премия за нейния износъ. Когато една Англия стигна до туй положение, когато и други държави смѣтатъ да вървятъ по нейния пътъ и да си създадатъ една нова парична система, азъ смѣтамъ, че и ние трѣбва да вървимъ по този пътъ. За да се възстанови стопанското равновесие, народитѣ ще направятъ всичко възможно, щото здравината на монетитѣ нѣ да бѣде закрепена не на онази висота на курса, на която е закрепена преди нѣколко години, при други цени на продуктитѣ, при други доходи, а да я закрепятъ при по-низкъ курсъ и да я докаратъ въ съразмѣрностъ съ днешнитѣ цени, съ днешнитѣ доходи.

Дори Кейнсъ, професоръ отъ Кембриджкия университетъ въ Англия, още презъ 1922 г. е поддържалъ Англия и цѣла Европа да се откачатъ отъ златната парична система. Това, обаче, не е направено тогава, но сега започватъ да го правятъ. Въ края на краищата моето убеждение е, че и ние въ България трѣбва да направимъ всичко, за да възстановимъ равномѣрността съ измѣнените стойности на сегашната пара. Дали ще трѣбва да рѣжемъ отъ паритѣ, което е по-добро, защото тамъ има мѣрка и нѣма да се отиде до дъно; тамъ сѣ отмѣрена смѣтка ще се действа, или ще продължаваме по пътя на дефлацията и вкоченяването, което въ края на краищата ще докара падането на лева — това бѣждещето ще покаже.

И затуй, г. г. народни представители, макаръ че курсътъ на нашия левъ засега е стабиленъ, макаръ че нѣма опасностъ отъ скорошно проваляне, но общо като смѣтамъ, че курсътъ на една монета трѣбва да отговаря на икономическитѣ условия въ страната, че цената на нашия левъ трѣбва да е въ хармония, въ съгласие съ цената на предметитѣ, които се произвеждатъ и консомиратъ въ тази страна, предвиждамъ, че рано или късно народитѣ въобще, за да излѣзатъ отъ този застои, ще намѣрятъ начинъ, за да се справятъ съ висотата на курса на монетитѣ си и да го съобразятъ съ днешнитѣ условия, съ днешнитѣ цени, съ днешнитѣ доходи.

Една дума за платежния балансъ. Извънъ това, което плащаме годишно за нашия износъ, ние сме длъжни да плащаме ежегодно около 1 милиардъ и 200 милиона лева за нашитѣ външни държавни платежи, да плащаме отъ друга страна още около 800 милиона лева или 1 милиардъ и 200 милиона лева — точно не е изчислено — лихви и печалби на чужди капиталъ, който е инвестиранъ въ нашето стопанство.

Преди малко азъ ви изтъкнахъ теорията на класицитѣ за регулаторската роль на парата за автоматичното уравновесяване на платежния балансъ на една страна по пътя на намаление покупателната способностъ на населението и съ по-голѣмитѣ данъчни облагания. Обаче въ България и въ свѣта, при днешното раздрусано стопанско положение, това не става. И затуй вие виждате, че нашето правителство трѣбва въ единъ другъ пътъ — не вече да плаща, защото ние и да искаме да плащаме, не можемъ, понеже нашиятъ износъ не е толкова голѣмъ, за да може да посрещне и вноса, а същевременно и външитѣ ни платежи. Ние достигнахме до положението да изчерпимъ нашитѣ девизи въ Народната банка. И понеже отъ една страна ние искаме да крепимъ лева, а отъ друга не можемъ да плащаме, защото нѣмаме девизи, ние казваме на чужден-

цитът, че не можем да плащаме. И ако на първо време чужденците не ни удовлетворят, азъ смѣтамъ, че нашата политика напредъ, между другото, ще трѣбва да бѣде обезпечено да изтъкваме, докато и глухитѣ ни чуятъ, че не можем да плащаме. Нека дойдатъ да видятъ нашия балансъ, нека дойдатъ да видятъ какво ние получаваме отъ нашия износъ и въ края на краищата самитѣ тѣ ще се увѣрятъ, че действително не можем да плащаме. Но нѣкои казватъ: „Ако вие не можете да плащате, чужденците иматъ залози, ще турятъ рѣка на тѣзи залози и по този начинъ пакъ ще могатъ да взематъ това, което иматъ да получаватъ“. Тази мисль, г. г. народни представители, е неправа, защото — азъ ще се повърна на тѣзи залози и ще ви кажа въ какво се състоятъ тѣ — азъ смѣтамъ, че тѣзи залози не спомогнаха много, дори и тогава, когато отъ нашето правителство не бѣше повдигнатъ въпросътъ, че не можем да плащаме. Тѣзи залози, които и да бѣха солидни, не можеха да послужатъ за спиране обезпечяването на титритъ по нашиятъ заеми, и макаръ че тогава плащаме редовно купонитѣ, тѣ се обезпечиха съ 40%. Явно е, следователно, че залозитѣ можеха да послужатъ много малко на тѣзи, които сѣмъ ни дали пари — носителитѣ на титритъ. Сега явява се въпросътъ: могатъ ли тѣзи хора да турятъ рѣка на нѣкои постѣпления отъ косвенитѣ данъци, които служатъ за залози на тѣхнитѣ заеми, на тѣхнитѣ креанси спрямо България? Азъ смѣтамъ, че не могатъ.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Знаете ли, г. Петковъ, че имаме единъ залогъ отъ 100 милиона лева по бѣжанския заемъ, който стои въ бѣжитѣ въ чужбина на тѣхно разположение, като гаранция за плащането?

С. Петковъ (нац. л.): Ще ги взематъ.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Ако ги взематъ, тогава ще мислимъ за друго. Казвамъ това, защото вие казвате, че нѣма залози. Има залози, които сѣмъ въ тѣхни рѣце.

С. Петковъ (нац. л.): Азъ казвамъ, че има залози, но тѣзи залози могатъ да се обезпечатъ. Г. министъръ-председателю! Изслушайте мисльта ми.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Искамъ да кажа не за тѣзи залози, които сѣмъ въ наши рѣце — за приходитѣ отъ митницитѣ. Имаше останала една сума отъ 100.000.000 л. отъ бѣжанския заемъ, която е въ тѣхни рѣце. Искамъ само да Ви поправа.

С. Петковъ (нац. л.): Тѣ могатъ да взематъ не само тѣзи 100.000.000 л., а могатъ да взематъ и отъ другитѣ залози.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Нѣма да взематъ. Нѣма да имъ дадемъ да взематъ.

С. Петковъ (нац. л.): Щомъ като ние нѣмаме девизи да имъ плащаме, тѣ биха блокирали постѣпленията въ левове — този е аргументътъ, който може да ми се противопостави — и по този начинъ ще намалятъ и тѣй намаляването ни банкотно обращение, а като намалятъ банкотното ни обращение, кредитътъ, който и безъ това е парализиранъ, още повече ще се намали. А когато кредитътъ се намали, ще настѣпи, вследствие дефлацията, още по-големо скочване на стопанския ни животъ. Тогава азъ искамъ да зная: когато нѣма да има пари на пазара; когато кредиторитѣ ще блокиратъ тѣзи пари, 2½ милиарда лева, които имаме въ обращение, и останемъ само съ 1 милиардъ лева, какъ ще става търговската обмѣна и каква консомация ще имаме и какъ ще искаме да има постѣпления въ бюджета отъ косвени данъци, когато не ще има консомация, защото консомация става съ пари? Когато паритѣ изчезнатъ отъ пазара, когато нѣма да има пари, какво ще блокиратъ? Ще се върнемъ до едновременнония троукъ — до натуралната размѣна, а когато дойдемъ до трока, тогава, безспорно, всички залози ще бѣдатъ стопени. Тѣй щото, ако ние кажемъ на чужденците, че не можем да плащаме, и ако тѣ искатъ да ни притиснатъ, имайки тия залози, тѣ трѣбва да разбератъ, че въ края на краищата тия залози ще се стопятъ и тѣ нѣма да получатъ нищо. Първоначално ще получатъ нѣщо отъ блокирането на приходитѣ, но когато после изчезнатъ тия приходи, когато се намали нашиятъ кредитъ, когато се намали оборотътъ у насъ и ние не ще можемъ вече да купуваме стоки отъ чужбина, държавата нѣма да има постѣпления по своя бюджетъ и, сле-

дователно, нѣма да има залози, защото тия залози не сѣмъ нищо друго, освенъ постѣпления отъ косвени данъци. Възражението, което ми прави г. министъръ-председателъ за 100-тѣ милиона лева, е право. Азъ казвамъ, че чужденците могатъ да ни взематъ първоначално не 100 милиона лева, а повече, но следъ това тия постѣпления ще изчезнатъ, залозитѣ ще се стопятъ и чужденците после не ще има какво да взематъ. Но нашата политика, смѣтамъ, въ отлика отъ политиката на сговориститѣ, които казваха, че сѣмъ добри платци, е: ние не можемъ да плащаме. Не че не желаемъ да плащаме, но не можемъ да плащаме, защото такава ни е стопанското положение. То е твърде слабо, и ако ние плащаме, ще фалираме напълно. Затуй азъ смѣтамъ, че ние нѣма защо да правимъ мили очи на чужденците.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: (Звъни) Моля, г. Петковъ!

Г-да! Часътъ е 8.

Има думата г. министъръ-председателъ.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Ние имаме доста дълга ваканция — 12 дни — по великденскитѣ празници. Гласуването на бюджета и безъ това закѣснѣ. Азъ моля Народното събрание да употреби повече усилия за повече работа. И нека напомни, че ваканцията отъ 12 дни, която дадохме, бѣше собствено съ едно решение: като започнемъ сега, да работимъ по-усилено и всѣкидневно.

Ето защо азъ моля почитаемото народно представителство да гласува продължение на заседанието до 12 ч.

Х. Статевъ (нац. л. о.): А, много е.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Г-да! Ако почваме заседанията въ 3 ч., тогава може да работимъ до 9 ч.

Г. Говедаровъ (д. сг.): Да, но ако ги почнемъ!

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Да, ако почваме въ 3 ч., можемъ да работимъ до 9 ч. Г-да! Не е въпросътъ да се изтезваме, не е и въпросъ да не даваме възможностъ да бѣде критикуванъ нашиятъ бюджетъ. Въпросътъ е, че непременно трѣбва да работимъ повече. Азъ бихъ молилъ народното представителство да разбере, че въ тия три седмици, които ни оставатъ, трѣбва да се заловимъ за работа. Ние имаме най-напредъ и общественъ дългъ, като народни представители, да разбираме добре назначението си. Този въпросъ — кога и какъ да работимъ — ще го положа по-нататѣкъ. За тая вечеръ ви моля да се съгласите да продължимъ заседанието до 12 ч.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг.): До 10 ч.

К. Пастуховъ (с.-д.): Искамъ думата.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: За какво — по продължение на заседанието ли?

К. Пастуховъ (с. д.): Ще направя предложение. Азъ моля да се продължи заседанието поне до 10 ч. Защо? — Нѣма нужда да се мотивирамъ. Знаемъ се колко сме редовни.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Ще гласуваме. Които сѣмъ съгласни съ предложението на г. министъръ-председателя да се продължи заседанието до 12 ч., моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

К. Пастуховъ (с. д.): Защо не ми давате думата? Вие сте много младъ и недейте бърза да ми отнемате думата.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Не Ви отнемамъ думата.

К. Пастуховъ (с. д.): Недейте прави така. Нѣма защо да правимъ скандалъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Никакъвъ скандалъ, г. Пастуховъ. Г. министъръ-председателъ предлага да продължимъ заседанието до 12 ч., а вие до 10 ч.

К. Пастуховъ (с. д.): Но недейте така.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Вие правите предложение за до 10 ч. и азъ щѣхъ да го гласувамъ, ако не бѣ прието първото.

К. Пастуховъ (с. д): Значи, азъ не мога да се мотивирамъ съ две думи?

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Вие самъ казахте — безъ мотивировка. Самъ заявихте!

К. Пастуховъ (с. д): Ама нѣма защо да се надпрепираме, г. председателю.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Щомъ е за тая вечеръ, нека да бжде до 10 ч.

Г. Говедаровъ (д. сг): А за други дни отъ 3 до 9 ч.

С. Петковъ (нац. л): И тъй, г. г. народни представители, ...

К. Пастуховъ (с. д): Азъ не искамъ да се следва тая практика, която е била въ миналото: въ отсъствието на депутати да се прокарватъ бюджетитъ посрѣдъ нощъ.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: И азъ искамъ въ присѣдствието на депутатитъ да разглеждаме бюджета и затуй отправихъ позивъ къмъ всички да работимъ повечко.

К. Пастуховъ (с. д): До 10 ч. нека заседаваме. Може и до 12, но да останатъ всички тукъ и да се гласува бюджетътъ въ присѣдствие на всички.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ не искамъ въ отсъствие на депутатитъ да гласуваме бюджета, а искамъ всички да стоятъ, за да го гласуваме.

К. Пастуховъ (с. д): Когато кажете, че заседанието ще трае до 12 ч., ораторитъ ще говорятъ, но не всички ще стоятъ.

Г. Говедаровъ (д. сг): Отъ 3 до 9 ч. е достатъчно.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ винаги съмъ стоялъ, като оппозиционеръ, до 12 ч.

К. Пастуховъ (с. д): Въ Франция знаете какъ е.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Въ Франция знаемъ какво е. Чуждитъ парламенти заседаватъ и до сутринята, но нашиятъ правилникъ не допуска това, защото, споредъ него, можемъ да заседаваме най-късно до 12 ч. Г-да! Азъ не казвамъ, че е желателно да се разглеждатъ бюджетитъ до 12 ч., но когато, по нашата практика, заседанията започватъ отъ 5 ч., ще ми позволите да ви кажа, че е срамътъ, ако не работимъ поне 6 ч.

К. Пастуховъ (с. д): Започвайте по-рано — отъ 3 ч.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Знаете практиката: въ 3 ч. никой не иде. Щомъ никой не иде въ 3 ч., всѣки единъ народенъ представителъ трѣбва да разбере, че неговъ длъжностъ е да работи и презъ нощта. Това е то — нѣма защо да споримъ!

С. Петковъ (нац. л): Г. г. народни представители! Въпросътъ за нашитъ външни платежи е единъ много важенъ въпросъ. Азъ смятамъ, че ние трѣбва да уяснимъ тукъ този голѣмъ въпросъ, ние трѣбва да се разберемъ по него, да нѣма неясноти.

Азъ смятамъ, че на чужденцитъ, които иматъ залози и които не могатъ да искатъ залозитъ си да стопятъ, както азъ обяснихъ, и които не могатъ да желаятъ да стигнемъ до залушаване, като ни ограничаватъ банкнотното обращение — което и безъ туй не е голѣмо — защото въ такъвъ случай ще отрѣжатъ дървото, на което стоятъ — въ бждеще нѣма да могатъ да взематъ нищо отъ насъ — когато имъ кажемъ, че не можемъ да плащаме, и тѣ видятъ, че нѣма отъ какво да плащаме, какво ще ни взематъ? Азъ не искамъ да споря ни най-малко съ г. министъръ-председателя, но се питамъ и питамъ всички ви: когато единъ длъжникъ нѣма, какво можешъ да му вземешъ? Имаме желание да плащаме, ама не можемъ да плащаме. И когато г. министъръ-председателътъ казва, че искаме да плащаме, това му прави честь, като министъръ на България, това прави честь и на България, че тя действително иска да плаща, че тя е честенъ платецъ — както той самъ заяви въ една своя речъ, когато отговаряше на едно питае, или когато правѣше изложение.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Нашата честностъ е до възможността да плащаме.

С. Петковъ (нац. л): Но въ сѣщностъ настѣпни вече невъзможностъ, настѣпни моментъ, когато не можемъ да плащаме, и азъ смятамъ, че ние можемъ да кажемъ на чужденцитъ: ние вече не можемъ да плащаме, но имаме продукти, ние сме една производителна страна, и вие, вмѣсто да ни оставяте да отлагаме плащанията си или да се явяваме батакчин, елате, купете нашитъ продукти; въ замѣна на това, което ви дължимъ, ние можемъ да ви дадемъ нѣщо въ натура. — Това можемъ да кажемъ и тогава ние ще бждемъ много по-честни и много по-свѣти, отколкото ако ние въобще само заявяваме, че не можемъ да плащаме.

Но азъ считамъ, че поне на онѣзи, които сѣ кредитори на народното ни стопанство — не на държавното стопанство; на тия, които сѣ инвестирани пари тукъ, въ страната, които чрезъ банки сѣ дали пари на нашитъ стопанства, които сѣ направили фабрики и пр., инвестирали сѣ свои капиталъ и иматъ да получаватъ лихви на капиталитъ, печалби, тантиеми и пр., за разни услуги и комисиони; на тѣзи хора, които отъ толкова години извличатъ голѣми печалби и които се ползватъ отъ закона за насърчение на мѣстната индустрия и сѣ покровителствувани отъ една висока митническа тарифа и извличатъ голѣми печалби — на тѣхъ можемъ да кажемъ: г-да, Народната банка не е длъжна да плаща вашитъ печалби въ чужда валута; Народната банка, и да иска, не може да ви намѣри девизи; и вие, които извличате полза толкова години отъ тая страна, сте длъжни да увеличите износа, защото само когато увеличите този последния, само тогава ще можете да си приберете — за въ бждеще и сега — сумитъ, които имате да получавате.

Иначе, какво ще правятъ, като не можемъ да плащаме? Нѣмаме банкноти, банкнотното обращение е ограничено, какво ще ни взематъ? Трѣбва да ни взематъ златото, трѣбва да ни взематъ душитъ, трѣбва да ни взематъ клещитъ! Това е невъзможно. Нашата политика трѣбва да бжде въ туй направление. И азъ не мога да разбера какъ вие искате да заздравимъ лева като плащаме, когато нашиятъ платеженъ балансъ е дефицитеренъ. Макаръ че търговскиятъ ни балансъ е съ 1 милиардъ и 270-300 милиона лева въ активъ, но това не значи нищо — ние не можемъ да насмогнемъ да плащаме платежитъ. И ако искаме да крепимъ лева, ние смѣло и категорично трѣбва това да имъ го кажемъ. Иначе, ако не го кажемъ, въ края на краищата ще дойдемъ до катастрофа.

Не може другояче да се върви — това е политиката, която трѣбва да бжде очертана; ние трѣбва да имаме ясно поведение по този сѣдбоносенъ въпросъ. Правителството се съгласи да плащаме известни вноски, защото видѣ известна перспектива — да се направи нѣщо въ Обществото на народитъ. Но азъ смятамъ, че въ бждеще можемъ съ по-смѣли стѣпки, съ по-смѣли думи да кажемъ: *ad impossibilia nulla est obligatio* — никой не може да бжде задълженъ да върши невъзможното.

Г. г. народни представители! Нѣма да ви говоря, въ връзка съ платежния балансъ, за външната търговия като елементъ, който дава голѣма частъ отъ приходитъ на бюджета, ще ви кажа само, че външната ни търговия презъ 1931 г. не ни дава надежда предвиденитъ приходи въ бюджета да постѣпятъ нормално. Вносътъ въ 1931 г. спрямо вноса въ 1930 г. се е увеличилъ съ 70 милиона лева, а износътъ, който е възлѣзълъ въ 1931 г. на 769.185 тона, на стойностъ 5.934 милиона лева и нѣщо, се е намалилъ спрямо 1930 г. съ 256 милиона лева, т. е. съ 4% по-малко.

Нѣма да се спирамъ върху перото на тютюнитъ; г. Адамъ Нейчевъ ви даде цифри за тѣхъ. Само въ общи думи ще ви кажа нѣкои данни за другитъ износни артикули. Износътъ на яйцата е намалѣлъ по стойностъ. Износътъ на пшеницата действително се е увеличилъ отъ 147 милиона лева на 609 милиона и е представлявалъ 20% отъ общия износъ, обаче миналата година бѣ една ненормална година. Това увеличение се дължи на голѣмото плодородие и на голѣмата оскъдица, въ която се намира нашето селско стопанство и която го кара да търси пари. Въ всѣки случай, на такова нѣщо не може да се разчита и въ бждеще, защото въ продължение на дълги години износътъ на пшеницата бѣше извънредно много намалѣлъ и по отношение на нея миналата година е изключителна. Износътъ на царевичата е намалѣлъ отъ 538 милиона на 295 милиона лева. Износътъ на ржжата се е увеличилъ отъ 60 милиона на 156 милиона лева. Въ износа на птицитъ има

също увеличение от 96 милиона на 140 милиона, обаче въ износа на суровите кожи има намаление от 237 милиона на 122 милиона. Намаление има също въ износа на розовото масло — от 194 милиона на 85 милиона. Фият показва увеличение с 4 милиона, а зеленчуците с намаление с около 9 милиона — от 86 на 77 милиона. Слънчогледът показва увеличение от 18 милиона на 60 милиона. Фасулът показва намаление от 123 милиона на 58 милиона; също и кашкавалът — от 53 милиона на 48 милиона.

Не искам да ви цитирам данните за 1929 г., за да видите с колко много се отличават от данните за 1931 г. Ясно е, следователно, че това, което се предлага като прѣки и косвени облози, нѣма да постѣпи въ предвиденъ размѣръ, и че бюджетътъ, който ни се представя, не може да бѣде реаленъ.

Азъ не мога за това да упрѣкна правителството и смѣтамъ, че онзи отъ сговористка страна, който би ималъ безсѣвѣстността да отпрати такъвъ упрѣкъ, не би заслужавалъ никакъвъ отговоръ. Защото, както ви казахъ още въ самото начало, ние управляваме отъ 10 месеца. Камарата е въ заседание отъ 8 месеца, имаме единъ мундѣ парламентаренъ механизъмъ, който не ни даде възможностъ да проведемъ всички реформи, които лѣгатъ въ нашата платформа. Ето защо този бюджетъ, който внасяме, безспорно ще бѣде горе-долу копие отъ бюджета на Сговора, макаръ че въ него сѣ направени намаления за около 400-500 милиона лева.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: 600-700 милиона лева.

С. Петковъ (нац. л): Въ всѣки случай, и 400 милиона да сѣ, все пакъ показва се ясно мисълъ и желание да вървимъ въ пътя на икономитѣ и да се отклонимъ отъ онзи пътъ, по който вървѣхте вие, г-да сговористи. Но ние не можемъ да правимъ чудеса. Най-малко можемъ да правимъ чудеса, когато още не сме управлявали и не сме имали възможностъ да приложимъ нашата реформена политика, онази политика, въ името на която войдохме на власт, защото, г-да, виновни ли сме ние, че, откакъ заседава Камарата, отъ една страна, приятелитѣ комунисти отнематъ едната четвъртъ отъ времето ни, а, отъ друга страна, всичкото останало време трѣбваше да посветимъ на онѣзи законопроекти, които гласувахме и които целѣха да заздравятъ нашето народно стопанство и да облекчатъ доебния и срѣденъ стопанинъ, така че не можахме да се занимаемъ нито съ митната тарифа, нито съ закона за насърчение на мѣстната индустрия, нито съ закона за занаятчиството, нито съ закона противъ лихвоимството, нито съ много други закони, които можеха да допринесатъ много, за да се попълнятъ дупките въ бюджета и да направимъ, щото нашиятъ народъ отъ онова просешко състояние, въ което се намира, да трѣгне полета-лека къмъ подобрене?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Не сме намѣрили още и за него време — да се разправимъ и съ тѣхъ.

С. Петковъ (нац. л): Г. г. народни представители! Нашата външна търговия е тѣсно свързана съ търговскитѣ договори и съ отношенията, които ние имаме съ чуждитѣ дѣржави. И азъ смѣтамъ, че единъ отъ въпроситѣ, който трѣбва да бѣде разгледанъ тукъ — това е въпросътъ за сключването на търговски договоръ. Азъ не съмъ сторонникъ на политиката на г. Ляпчевъ, който остави външната търговия на България да се развива при единъ автономенъ митнически режимъ, безъ търговски договори съ другитѣ страни, само при едно съглашение на базата на клаузата за най-облагодприятствуваната нация.

Г. г. народни представители! За да ви изтъкна колко погрѣшна е тази политика, на базата на клаузата за най-облагодприятствуваната нация, съ огледъ на която г. Ляпчевъ не искаше да сключва никакви търговски договори, че ви кажа, че тази клауза може да фаворизира само онѣзи народи, които сѣ напреднали въ техническо отношение, които сѣ вече завършили рационализациата на своето стопанство. И затова, когато влизаме въ търговски сношения съ другитѣ дѣржави, въз основа на клаузата за най-облагодприятствуваната нация, ние правимъ една голѣма грѣшка спрямо нашето народно стопанство, защото нашето народно стопанство технически и по рационализация е останало назадъ, то не може да конкурира чуждото стопанство, чуждитѣ продукти на международния пазаръ. Другитѣ народи, които сѣ напреднали въ техни-

ческо отношение и сѣ завършили рационализациата на своето стопанство, иматъ интересъ отъ тая клауза, защото могатъ да ни конкуриратъ.

Клаузата за най-облагодприятствуваната нация не е нищо друго, освенъ постанове известни народи, които се ползватъ отъ тази клауза, на равни начала и изключване на всѣ какви привилегии — значи: при еднаква митническа тарифа, при еднаква митническа система. Понеже ние технически сме останали назадъ и понеже нашето стопанство се развива при неблагоприятни условия — високъ лихвенъ процентъ, голѣми общи разходи и пр. — договори съ тази клауза — за най-облагодприятствуваната нация — не само не докараха за насъ резултати, а, напротивъ, докараха голѣмо обедняване на нашия народъ, защото ние бѣхме изтикани отъ редъ пазари, ние бѣхме въ невъзможностъ на много мѣста да изнасяме нашитѣ продукти, като неконкурентноспособни.

И азъ смѣтамъ, че г. Ляпчевъ не само нѣма заслуга — каквато той често обича да си приписва, поддържайки и въ Икономическото дружество, и тукъ, че добре било, гдето не сме сключили търговски договори, че било по-добре да не сключваме такива, за да бѣдемъ сега съ развързани ръце — но напротивъ, съ тази си политика на *laissez aller* твърде много допринесе за опустошението на нашето стопанство и за докарването му до положението да се намалява ежегодно нашиятъ износъ.

Ние ще трѣбва утре, когато ще сключваме търговскитѣ договори — макаръ че сега настѣзва ерата на компенсациитѣ, на клирингитѣ, на преференциалния режимъ и на контингентитѣ — обезателно да напустимъ клаузата за най-облагодприятствуваната нация и да преминемъ къмъ клаузата за взаимностъ. Ние можемъ да сключимъ, напр., съ Германия, съ Австрия, съ Англия или съ нѣкоя друга страна търговски договори по взаимностъ и можемъ да купимъ тѣхнитѣ продукти по цени дори малко по-високи, отколкото ще ги намѣримъ на друго мѣсто, при условие, че тѣ ще купятъ наши тютюни, че тѣ ще купятъ известни наши стоки, независимо отъ това дали ще ги купятъ на цени по-високи или малко по-ниски — важното е да намѣримъ пласментъ, важното е да се разшири пазарътъ на нашитѣ произведения.

Не трѣбва да се смѣсватъ договоритѣ за взаимностъ съ съглашенията за преференциалнитѣ мита, защото при договоритѣ за взаимностъ може да нѣма намаление на митата, може да има само едно уговаряне, напр., въ смисълъ: Германия ще купи отъ насъ $\frac{1}{2}$ отъ нужнитѣ ѝ тютюни презъ годината, а ние ще купуваме отъ Германия жѣлѣзо, машини и пр., да кажемъ, въ размѣръ на 50% отъ нуждитѣ ни. Ето, това е договоръ за взаимностъ. Но тогава, когато ние засилимъ този договоръ и когато ще искаме и тѣ и ние да се ползуваме отъ известни преференциални мита, отъ които другитѣ дѣржави нѣма да се ползватъ, въ такъвъ случай договорътъ престава да бѣде договоръ за взаимностъ, а ще се премине къмъ тѣй нареченитѣ клаузи съ преференциални мита.

Но, г. г. народни представители, за да можемъ да пристѣпимъ къмъ сключване на търговски договори на тая база, която азъ поддържамъ, ние обезателно трѣбва да се справимъ съ митната тарифа и съ закона за насърчение на мѣстната индустрия. Както казахъ въ началото, всичката она паразитна индустрия, която се покровителствува съ вносната митна тарифа, ние ще трѣбва да я жертвуваме, защото не можемъ едновременно да искаме да изнасяме и тютюни, и жита, и кожи, и розово масло, а да не купуваме машини, кофи, лирони и други предмети, които германцитѣ, австрийцитѣ или чехитѣ произвеждатъ. Ние не можемъ да бѣдемъ една затворена дѣржава, макаръ че сега свѣтътъ за да запази своята валута, своитѣ девизи, върви къмъ тѣй наречената *économie fermée* — затворено стопанство.

Свѣтътъ, обаче, не може дълго да върви по този пътъ, защото въ края на краищата азъ смѣтамъ, че това ще докара още по-голѣма криза, ще докара фалити, ще докара обезвѣряване, ще докара революции. Народитѣ ще скжсатъ съ тази *économie fermée* и ще трѣгнатъ по пътя на свободната търговия и уреждане на международнитѣ търговски отношения по взаимностъ. Тѣй че чакъ по-скоро ще трѣбва да стане сключването на търговски договори, като измѣнимъ митната тарифа и закона за насърчение на мѣстната индустрия. Она паразитна индустрия, която взематъ отъ нашето население неизработени печалби, като събиратъ митото, намѣсто дѣржавата да го събира, ще трѣбва да ги жертвуваме, и тогава ще можемъ да сключимъ договори за взаимностъ, които ще допринесатъ голѣма полза за нашия износъ и въобще за нашето народно стопанство.

Г. г. народни представители! Тукъ е мѣстото да отвора една скоба и да разгледамъ политиката на Народната банка — не вече нейната емисионна политика, която разглеждахъ, а нейната девизна политика. Има едно преплигане на понятията. Докато девизниятъ монополъ дава право на Народната банка да продава и купува камбио, това камбио да се съсредоточава на едно мѣсто и да не става спекула съ него, и докато този девизенъ монополъ е благотворенъ за нашето стопанство — той крепи нашия жезъ и не му позволява да се провали — даването на Народната банка правото да определя контингентитъ и да дава валута за нашия вносъ на когото си ще е една много нездрава, гибелна политика, и азъ смѣтамъ, че часъ по-скоро трѣбва да се взематъ мѣрки да бжде тя премахната.

Азъ моля г. г. министритъ на финанситъ и на търговията да чуятъ моитъ аргументи, които сж много важни, защото тая политика ще доразстрои нашата външна търговия. Тая политика се състои въ следното: Народната банка по свое усмотрение отпуска валута на когото си ще, подъ предлогъ за нуждитъ на разбѣната въ страната. Тя е, следователно, арбитърътъ, който сжи въ тая страна, има ли достатъчно контингенти отъ стоки и, отъ друга страна, необходими ли сж тия стоки. Тя има право да разпорежда въ това отношение и да дава предпочитание. Преди всичко Народната банка по този начинъ може да изпадне въ изкушението да направи, волно или неволно, голѣми безобразия, като създаде монополъ за известни частни лица, да ги облагодиятствува, като само на тѣхъ даде валута да докаратъ известни стоки и по този начинъ да повишатъ ценитъ и да печелятъ — нѣщо, което е недопустимо въ една правова държава. Не може Българската народна банка да има това право. Отъ друга страна дори Народната банка да не прави това, да не се постигаше частичниятъ монополъ чрезъ нейнитъ действия, да не се достига до гешефти и безобразия, които на наша, на българска почва въ действителностъ могатъ да ставатъ и сж ставали и които ние трѣбва да предварваме, има друго, което е най-страшното, което доразстройва нашата външна търговия и което сега ще глосира.

Ние се намираме въ активни търговски отношения, сир. имаме активенъ търговски балансъ съ Германия въ плусъ 664 милиона, съ Австрия въ плусъ 658 милиона, съ Белгия въ плусъ 397 милиона, съ Полша въ плусъ 354 милиона, съ Швейцария въ плусъ 160 милиона, съ Холандия въ плусъ 73 милиона. Сега Народната банка, която преценява по потребностъ на стокитъ да дава валута, когато дойде да даде валута на единъ германски или на единъ швейцарски подланикъ, който ще внесе въ насъ часовници или нѣкои машини, ще му каже: „Часовници и машини не сж ни потребни, нѣма да дамъ валута“. Но понеже Швейцария, като всѣка държава, се стреми да изравни вноса съ износа си, ще каже: „Нѣма да внесете отъ насъ часовници, но ние нѣма да внесемъ отъ васъ яйца“. По този начинъ ние ще попрѣчимъ на нашия износъ въ държавитъ, съ които имаме активенъ търговски балансъ. Азъ смѣтамъ, че на търговия за стоки отъ тѣзи държави, където изнасяме повече, отколкото внасяме у насъ, които искатъ да правятъ вносъ у насъ, ние ще трѣбва да имъ даваме валута до размѣръ на това, което ние получаваме отъ тамъ. Тогава ще запазимъ търговскитъ си отношения съ тѣзи държави, тогава нѣма да рискуваме по тази причина да се намали нашиятъ износъ у тѣхъ.

Министъръ Г. Петровъ: Ще се изравнимъ съ всички държави. Тогава ще дойдемъ или въ пасивъ, или наравно.

С. Петковъ (нац. л.): Въ настояще време има 7 държави и други по-малки, но главнитъ сж 7, съ които имаме активенъ търговски балансъ и нѣма защо да предизвикваме тѣзи държави. Всѣки народъ се стреми да изнася и естествено е, че, ако ние се стремимъ да ограничимъ тѣхния вносъ у насъ, и тѣ ще се стремятъ да ограничаватъ нашия износъ у тѣхъ, още повече сега, когато се води политиката на клиринги, на компенсации и контингенти. Да не смѣтаме, че сме ние най-хитритъ и ще измамимъ голѣмитъ държави, съ които сме въ търговски отношения. Тѣ веднага ще се сепнатъ и щомъ ние нѣма да купуваме тѣхни продукти, и тѣ нѣма да взематъ наши продукти, и нашиятъ търговски балансъ въ тѣзи държави отъ активенъ ще стане пасивенъ или най-много ще се уравниеси. Тая политика е погрѣшна и азъ моля правителството и министритъ да взематъ брзи мѣрки. Не искамъ да бжда пророкъ, но смѣтамъ, че, ако тази политика продължи, ние ще разстроимъ нашитъ търговски отношения съ тѣзи държави.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Напоследъкъ направихме съглашение съ Швейцария на такава база: ние ще внесемъ тамъ толкова и толкова вагони яйца и даже намалихме коефициента на вноснитъ мита на часовницитъ. Нали това стана?

С. Петковъ (нац. л.): Да, но когато дойде до валута, Народната банка казва: ние смѣтаме, че този предметъ не е полезенъ или че се намира въ изобилие въ нашата страна и нѣма да даваме девизи за него.

Министъръ Г. Петровъ: Въ сжщото време Народната банка държи смѣтка за нашитъ пазари и не влиза въ противоречие съ нашитъ интереси чрезъ своята валутна политика по отношение на Германия, Швейцария и други държави.

С. Петковъ (нац. л.): Азъ смѣтамъ, че мисълта ми е разбрана. По отношение на търговскитъ баланси, тамъ трѣбва да бждемъ на чисто: колкото валута ни искатъ въ размѣръ на нашия износъ у държавитъ, съ които имаме активенъ балансъ, трѣбва да я даваме, иначе рискуваме да намалимъ нашия износъ въ тѣзи държави и да разстроимъ нашата търговия тамъ.

Що се отнася до тѣзи държави, съ които търговскиятъ ни балансъ е дефицитенъ — азъ не знамъ дали има прѣчки отъ политическо естество да балансираме пасива съ актива. Правителството може да знае дали съ една Англия, съ която балансътъ е въ дефицитъ за насъ отъ 558 милиона лева, съ Италия — 253 милиона лева, съ Ромъния — 205 милиона лева, дали има политически причини да не можемъ да изравнимъ нашия износъ съ тѣхния вносъ. Азъ смѣтамъ, че съ всички държави можемъ да направимъ това. Жизненитъ стопански интереси на народа ни сме длъжни да не ги жертвуваме. Ние не можемъ да оставимъ една по-голѣма държава да ни мачка, нѣма защо да допускаме една Ромъния да внася у насъ много стоки, а да изнася едно незначително количество; да докара тукъ петролъ, бензинъ, дървенъ материалъ, а да не взема отъ нашитъ тютюни. Считаю, че ние можемъ да поискаме отъ тѣхъ да взематъ тютюни и отъ насъ и, ако тѣ не искатъ, тогава ние ще наредимъ, щото Народната банка или респективно онзи институтъ, който дава валута, да имъ дава такава въ размѣръ само на нашия износъ у тѣхъ. Това може да стане. Но азъ не съмъ съгласенъ и за тѣзи държави, дето търговскиятъ балансъ е въ недоимѣкъ. Народната банка да опредѣли какви стоки да се внасятъ и какви да не се внасятъ. Тя трѣбва да ограничи само размѣра на валутата, която му дава, до стойностъ на износа ни. Защото ако Народната банка опредѣли каква стока е потребна за страната и каква не, може да ставатъ гешефти, може да ставатъ голѣми безобразия и по такъвъ начинъ ние да се оскандаляваме, а при това може да станемъ причина да подбиемъ напълно износа си.

Г. Говедаровъ (д. сг.): Значи, колкото валута се иска, да се дава.

С. Петковъ (нац. л.): Въ размѣръ на нашия износъ.

Г. Говедаровъ (д. сг.): Кой ще опредѣля?

С. Петковъ (нац. л.): Au fur et à mesure.

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Кой ще дава валутата?

С. Петковъ (нац. л.): Банката.

Б. Смиловъ (нац. л. о.): Казахте да не дава.

С. Петковъ (нац. л.): Азъ искамъ да не се смѣсва нейниятъ девизенъ монополъ съ правата за какви цели дава валутата.

Г. Говедаровъ (д. сг.): Кой ще опредѣля има ли нужда отъ даденъ вносъ и въ какъвъ размѣръ? Може да е по-голѣмъ вносътъ.

С. Петковъ (нац. л.): Ако е по-голѣмъ отъ износа, ще дава валута само въ размѣръ на последния.

Г. Говедаровъ (д. сг.): Въ размѣръ на нуждата отъ дадена стока ще се внася.

С. Петковъ (нац. л.): Ако ние дойдемъ до изравняване съ онѣзи държави, по отношение на които имаме активенъ търговски балансъ, ще загубимъ. Може да нѣмаме нужда

отъ дадена стока, но тогава нѣма да можемъ и тютюнъ да изнасяме. Може да нѣмаме нужда отъ часовници, който търговецъ ги внася, ще загуби, той да му мисли, но не може да искаме отъ тѣзи държави да не внасятъ у насъ, а ние да изнасяме у тѣхъ. Не може Швейцария и Австрия нищо да не внасятъ у насъ, а ние само да внасяме у тѣхъ. И колкото повече намаляваме тѣхния вносъ у насъ, толкова ще намаляваме нашия износъ — това е очевидно. Азъ искамъ по отношение на онѣзи държави, съ които нашиятъ търговски балансъ е дефицитенъ, нашата Народна банка *au fur et à mesure* съ постъпване на девизитъ да дава валута безъ предпочитание, защото иначе може и тамъ да подбнемъ износа си, ако, разбира се, не можемъ да сключимъ компенсационни договори: толкова ще внасяме, толкова ще изнасяме, което е още по-добро.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Замледѣлскитѣ машини, внесени отъ г. Христовъ, още стоятъ въ Земледѣлската банка. Отъ чужбина искатъ наши произведения, но ни даватъ земледѣлски машини. Да ги приемемъ ли въ България?

С. Петковъ (нац. л.): Ако има нѣкой шуръ търговецъ да ги вземе, нека ги вземе. Държавата нѣма да ги вземе. Има стопански законъ, споредъ който, когато има натрупани много продукти и когато сѣ обезценени, никой нѣма да докарва нови такива. Такава възможностъ е изключена.

Сега, г-да, нѣкои препорѣчватъ въ нашата експортна търговия да възприемемъ системата на експортни удостоверения, каквато е възприета въ Германия, а напоследѣтъ и въ Франция. Когато нѣкой ще внася нѣщо, най-напредъ трѣбва да представи удостоверение, че е изнесълъ продукти на стойностъ такава, за каквато ще внася. Азъ смѣтамъ, че тази система не подхожда на нашитѣ условия. Преди всичко това мѣчно може да стане, защото ще имаме едно голѣмо забъркване и преплитане на разнитѣ браншовѣ въ търговията. Защото единъ човѣкъ, който изнася тютюни, не може да искаме отъ него да се занимае и съ другъ родъ търговия, да внася друго нѣщо. Тогава той ще трѣбва да търси другъ търговецъ, да правятъ споразумение, да плаща на този търговецъ и пр. И азъ смѣтамъ, че тази система, макаръ и нѣколко дълго да е практикувана, не е дала добри резултати.

За да свърша съ нашата външна търговия и съ платежния балансъ, ще кажа нѣколко думи и за Дунавския блокъ. Вие знаете, че напоследѣтъ Тардьо, бившъ министъръ-председател на Франция — не знамъ дали е още настоящъ, защото изгуби изборитѣ — предложи образуването на Дунавския блокъ, отъ който той изключи България. Нѣма да разглеждамъ тоя въпросъ отъ политическа страна. За това министъръ-председателъ и министъръ на външнитѣ работи трѣбва да ни осведоми. Азъ искамъ да разгледамъ въпроса отъ икономическа и търговска гледна точка. Имаше ли ние интересъ отъ влизането на България въ Дунавския блокъ или нѣмаме интересъ?

Г. г. народни представители! Като прегледаме държавнитѣ, които евентуално биха влѣзли въ този Дунавски блокъ, споредъ проекта на г. Тардьо — Австрия, Унгария, Чехия, Ромъния и Сърбия, безъ Полша, безъ Италия, безъ България и безъ Германия — азъ смѣтамъ, че ние имаме по-голѣмъ интересъ този блокъ да не става. Азъ не зная г. министъръ-председателъ дали е голѣмъ привърженикъ на този блокъ и дали иска да влѣзе България въ него. Четохъ, че той искалъ това. Моето мнение е, че България трѣбва да се държи далечъ отъ този блокъ и ние трѣбва да желаемъ той да не се осъществява. Отъ търговска гледна точка, ако ние влѣземъ въ този блокъ, можемъ да засилимъ пласмента на нашитѣ тютюни тамъ, защото въ блока ще има преференциални мита. Блокътъ ще съставлява една обща стопанска областъ. Безспорно, че държавитѣ, които ще участвуватъ въ блока, нѣма да купуватъ тютюни отъ други държави, отъ Турция и Гърция, а ще ги купуватъ отъ насъ, обаче ние не изнасяме само тютюни, а същевременно изнасяме яйца и други произведения. Но въ този блокъ, който ще се състои отъ земледѣлски страни, за да се тѣ взаимно покровителствуватъ по отношение на зърненитѣ произведения, на яйцата, на добитѣтъ и пр., ние ще бждемъ изтикани отъ земледѣлскитѣ държави въ сѣция блокъ. За 1931 г. нашиятъ износъ въ тия държави възлиза на 1 милиардъ и 465 милиона лева, а вносътъ отъ тамъ у насъ — на 1 милиардъ 104 милиона лева, съ една разлика въ наша полза отъ 361 милиона лева, или 22% отъ стойността на нашия износъ. Тѣй че въ туй отношение, ако се състави блокътъ и ние не влѣземъ въ него, нашиятъ износъ би се намалилъ съ 22% отъ общия ни износъ по стойности.

Но, г. г. народни представители, ако ние влѣземъ въ този блокъ, може би ще се създаде и другъ блокъ. Ние не

знаемъ още какво ще направятъ Германия и Италия, особено Германия, спрямо която нашиятъ търговски балансъ е активенъ. Защото, макаръ и много да внасяме отъ тамъ, ние още повече изнасяме за нея. Това важи и за Италия, съ която имаме голѣми търговски връзки. И може би ние, влизайки въ този блокъ, ще загубимъ тия пазари. Затуй най-доброто нѣщо — ако Господъ ни послуша пожеланията и ако падането на г. Тардьо ни помогне — е този блокъ да не става. Така България ще бжде по-добре, или ако този блокъ стане, то въ него да участвуватъ и Германия и Полша, за да може единъ отъ главнитѣ консоматори на нашитѣ артикули да бжде тамъ. И ние, билейки тамъ, да можемъ да поддържаме този износъ, който имаме, и дори да го увеличимъ.

Азъ свършвамъ съ външната ни търговия, но имамъ да разгледамъ още нѣколко въпроси, за да завърша моята речъ.

Въпросътъ, който тукъ ми предстои да разгледамъ, това е тласъкътъ, който държавата трѣбва да създаде, за да може да извади народното стопанство отъ маразма, отъ замръзването, въ което то се намира. Частната инициатива въ настоящия моментъ е толкова много парализирана; паниката, която е обзела тия, които още иматъ пари, е толкова голѣма — не защото ние създадохме законитѣ за облекчение на дължимитѣ, както казахъ първоначално, но защото въ сѣтя има една ликвидна трѣска всѣки иска, понеже не знае какво ще стане съ парата, понеже не знае какво ще стане съ утрешнитѣ обществени отношения, да ликвидира вземанията си, да ги превърне въ злато, за да го тури въ традиционния чорапъ. При това положение, при рефлацията и стѣснения кредитъ, мѣчно се плащатъ задълженията, а и гаранционниятъ маржъ и доходитѣ сѣ намалѣли. И понеже тѣзи, които иматъ пари, опасвайки се, не ги влѣгатъ въ предприятия, всичко спира, всичко чака, всѣки живѣе изъ день въ день, кризата се задълбочава, консомацията се намалява, производството — също. За да можемъ ние отчасти да премахнемъ този маразмъ, това вкоченяване и да настѣпи известно раздвижване, ще трѣбва да прибѣгнемъ къмъ тѣй нареченитѣ тласъци отъ страна на държавата и на корпорациитѣ, които тласъци вече се практикуватъ въ Америка и въ нѣкои други страни. Държавата ще трѣбва да създаде сама предприятия. Азъ отхвърлямъ мисълта, че ние трѣбва да правимъ икономии въ ония веществени разходи, които сѣ нужни за строежи. Азъ отхвърлямъ мисълта, че ние ще трѣбва да се свижемъ въ нашата черупка и да спремъ, защото нѣмало пари, всички ония предприятия, които държавата е започнала. Ще трѣбва да намѣримъ пари, за да продължимъ тия предприятия. Чрезъ такива държавни и корпоративни тласъци, чрезъ такива инициативи ще можемъ да внесемъ нова струя въ обществения животъ и въ бюджета. Тоя бюджетъ, както казахъ, е копие на сговористски; ние нѣмахме време да направимъ другъ, не можахме да развиемъ нашитѣ сили, да извършимъ нашата реформна дейностъ, за да представимъ и бюджетъ, какъвто ние проповѣдвахме. Затуй казвамъ азъ, че само чрезъ тласъци ние ще можемъ да влѣмъ известна кръвь въ нашето стопанство. Но въ какво трѣбва да се изразятъ тия тласъци?

А. Циганчевъ (з): Шо сѣ дни, напредъ сѣ.

С. Петковъ (нац. л.): Това възражение се отнася колкото до мене, толкова и до Васъ.

Д-ръ И. Бешковъ (з): Много право.

С. Петковъ (нац. л.): Въ началото на речта си казахъ, и сега повтарямъ: азъ оправдавамъ правителството, че то закѣснѣ съ бюджета и че не можа да внесе такъвъ бюджетъ, какъвто ние искахме. Но азъ заявявамъ на правителството, че идущата година такъвъ бюджетъ е невъзможенъ, че правителството ще трѣбва да ни представи тогава съвършено другъ бюджетъ, който ще докара съвършено нови, динамични сили, за да може да се раздвижи стопанството и който бюджетъ ще бжде едно истинско огледало на нашето народно стопанство. Иначе правителството — поне за себе си казвамъ — не би намѣрило нито оправдание за себе си, нито вота на Народното събрание.

Х. Статевъ (нац. л. о): Блажени вѣрующи!

С. Петковъ (нац. л.): Г. г. народни представители! Тласъцитѣ сѣ необходими, за да се създаде една нова покупателна сила въ страната. Селското население нѣма доходи, неговитѣ продукти сѣ съвършено обезценени. За да може да се направи нѣщо, необходимо е да има такива тласъци; необходимо е държавата съ свои сръдства, които тя

може да почерпи, както казахъ въ началото, отъ емисионния институтъ, да създаде тия тласъци. Азъ не съмъ отъ ония хора, които се плашатъ и отъ заемъ. Азъ считамъ, че сега, когато държавата преживява такива страшни моменти, когато народътъ е толкова много обеднѣлъ, не е страшно да се поддържа, че може да се върви къмъ заемъ; достатъчно е тѣ да сж заключени на едни сравнително добри условия, да не заробватъ нашето народно стопанство, но да послужатъ като новъ потокъ, като новъ тласъкъ. Въ всѣки случай, пари могатъ да се намѣрятъ и тласъци трѣбва да се създадатъ. А тѣ трѣбва да се състоятъ въ следното. Ние трѣбва, както казахъ, първоначално да създадемъ нова една банка — стопанска банка. Чрезъ нея ще можемъ да направимъ доста нѣщо. Не е трудно да намѣримъ стотина милиона за нея. Ще създадемъ монополъ на влоговетъ, които да не отиватъ въ частнитѣ банки, а въ държавнитѣ и въ тази стопанска банка, както и въ кооперациитѣ. И когато тази банка ще може да дава кредити, да получава и влогове, да издава чекове срещу трети лица и институции и срещу себе си, азъ смѣтамъ, че ще може въ голѣма степенъ да намѣри срѣдства, за да може да подпомогне народното стопанство. И тогава ще можемъ да пристъпимъ и къмъ онова, за което говори г. Адамъ Нейчевъ, макаръ че не съмъ съгласенъ да създаваме монополъ за тютюна. Ние можемъ да създадемъ една дирекция за тютюна, една дирекция, която не да има монопола на тютюна, но която да се яви въ този моментъ въ помощъ на тютюнопроизводителитѣ, когато българскитѣ търговци сж вече изкапали и когато тютюневата търговия е станала частенъ монополъ на режимитѣ и може би на единъ или двама български търговци и цената на суровия тютюнъ е свѣршено понижена. Създавайки една такава дирекция на тютюнитѣ, която ще се явява на пазаритѣ и ще конкурира режимитѣ, ще се внесе известно оживление. Нека да се разбере мисълта ми: азъ искамъ тази дирекция да се яви като конкурентка на частния монополъ, който въ настоящия моментъ е понижилъ ценитѣ на тютюнитѣ и ги изкупува на извънредно ниски цени. Ето единъ тласъкъ отъ голѣмо значение. За да създадемъ голѣми национални предприятия, трѣбва да намѣримъ ресурси. Азъ смѣтамъ, че ние сме длъжни да се обърнемъ и къмъ застрахователното дѣло, което дава на година не по-малко отъ 400—500 милиона лева печалба, да го монополизираме, да го национализираме, за да се добиемъ съ срѣдства.

В. Мариновъ (д): Съ тия срѣдства ще докараме застрахователното дѣло до положението, което има сега и пенсионниятъ фондъ, и нѣма да имаме застрахователно дѣло!

С. Петковъ (нац. л): Застрахователно дѣло ще имаме, както и сега го има, само че нѣма частни акционери да извличатъ печалбитѣ, а ще ги извлича държавата. Хиляди нѣти предпочитамъ този фондъ, който е създаденъ, да се изяде отъ народа, отколкото да го гълтатъ капиталисти и акционери.

Н. Алексиевъ (з): Браво! (Ръкоплѣска) Нѣма да турпаме паритѣ въ тая страна на купчини само на нѣколко мѣста!

С. Петковъ (нац. л): Азъ не искамъ да равнявамъ тая дирекция на тютюна съ чешката режия, която миналата година е реализирала една печалба отъ 1 милиардъ и 320 милиона крони. Азъ считамъ, че една такава дирекция хемъ би извлѣкла печалба отъ продажбата на тютюнитѣ, които би закупила, хемъ отъ друга страна би спасила нашия производител въ този тежъкъ за него моментъ, когато нѣма купувачи на тютюнитѣ му и когато купувачитѣ сж се картелирали и изкупуватъ неговия продуктъ на безценица. Въ такъвъ моментъ тая дирекция може да се яви като конкурентка и до известна степенъ да повдигне цената на тютюнитѣ.

Но, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че можемъ да почерпимъ примѣръ отъ тютюневия монополъ на Турция, макаръ че не съмъ привърженикъ на тютюневия монополъ. Въ отличие отъ г. Адамъ Нейчевъ азъ смѣтамъ, че въ нашата страна, където ядохме попарата отъ единъ монополъ на хранитѣ и където нашата неподготвеностъ и българската недоброевѣстностъ сж голѣми, мѣчно е да направимъ единъ монополъ на тютюнитѣ, при които има ферментация, гледане, манипулация, преработка, прехвърляне, и които можемъ да развалимъ и да направимъ голѣма пакостъ на нашето народно стопанство, като пропѣлимъ онѣзи режими, които, макаръ и да иматъ сѣщински монополъ тукъ, изкупуватъ нашитѣ тютюни и намиратъ пласментъ за тѣхъ. Ако ние бихме направили този тютюневъ монополъ, не само че има опасностъ много български тютюни да се развалятъ и да се понижатъ каче-

ството имъ, да се изхвърлятъ и да не получатъ оная цена, която трѣбва да получатъ, защото ще бждатъ развалени, но отъ друга страна ще пропѣдимъ онѣзи чужди търговци, които идватъ тукъ и които намиратъ пласментъ за нашитѣ тютюни. Затуй азъ смѣтамъ, че тая идея, която се подхвърля отъ г. Адамъ Нейчевъ, ако за въ бждеше би била наложена въ България, ще трѣбва да се наложи тогава, когато ние ще можемъ да извоюваме доста връзки съ чужбина, за да можемъ сами да изнасяме и да си обезпечимъ единъ сигуренъ пласментъ, и когато като народъ ще можемъ да превъзмогнемъ нашитѣ кусури — съ една по-голѣма подготовка въ всѣко отношение и съ единъ по-голѣмъ моралъ и по-голѣма добросѣвѣстностъ да гледаме работата си, за да не опростимъ едно такава богатство.

По отношение на кооперациитѣ. Азъ съмъ съгласенъ, че кооперациитѣ трѣбва да бждатъ подпомагани, въ смисълъ, да имъ се дава естивъ кредитъ, за да могатъ, доколкото имъ е възможно, да изкупуватъ тютюнитѣ на производителитѣ на консигнация, на кооперативни начала, или на опредѣлени цени. Трѣбва да имъ се помогне да изнасятъ тютюни въ странство чрезъ Експортния институтъ или съ всички помощни срѣдства на държавата, за да могатъ да имъ намѣрятъ пласментъ и да може да обслужватъ нашето народно стопанство, като освободятъ нашия производител отъ експлоатацията, на която е подложенъ. Обаче, да се даде на нашитѣ кооперации монополъ на тютюна, азъ смѣтамъ, че и най-голѣбиятъ привърженикъ на кооператизма — за какъвто претендирамъ да съмъ и азъ — ще се съгласи, че това е единъ голѣмъ абсурдъ. Това значи да не знаемъ какво искаме. Тѣзи кооперации, въ тоя имъ видъ, който тѣ иматъ, на които ние искаме да дадемъ всичката подкрепа, за да може да върватъ напредъ, не сж подготвени, не сж дорасли, а трѣбва полека-лека да се развиятъ и тогава чакъ ще видимъ може ли да ги натоваримъ съ една такава голѣма мисия, която е отъ сѣдбоносно значение за нашето стопанство. Да се поддържа обратното, това ще значи да не знаемъ какво искаме.

А. Циганчевъ (з): Да, но за смѣтка на тѣхъ се развиха други, таклитѣ кооперации. Днесъ такива търговци, подъ форма на кооперации, събиратъ тютюни по 5 л. килограмитѣ и ограбватъ производителитѣ. Отъ тамъ идва отчаянието у всички производители, което още повече се засилва. Такива сж тия търговци — на кооперативни начала събиратъ тютюнитѣ по 5 л. килограмитѣ!

С. Петковъ (нац. л): Всѣкъде може да има изключения.

А. Циганчевъ (з): Защо? Защото сж намѣрили село безъ чукета! А когато имате една истинска кооперация, подкрепена отъ една народнополитическа политика, безспорно, никой нѣма да уйдиса на акъла на такъвъ търговецъ да му даде тютюна си по 5 л. килограмитѣ.

Нѣкой отъ работниците: Защо, тогава, вие не пазите кооперацията?

С. Петковъ (нац. л): И тѣй, г. г. народни представители, да завърша съ въпроса за тласъцитѣ. Азъ казвамъ, съ други думи, че мъртвиятъ капиталъ трѣбва да организира живия капиталъ. Азъ искамъ да създадемъ тѣзи тласъци, за да можемъ да намѣримъ работа на всичкото онова безработно население, каквото имаме въ България и което, вследствие на това, че е измѣстено отъ машината и не може да намѣри приложение на своя трудъ, мизерствува, не може да консумира, не може да се храни, и става тежестъ на държавата. Ние ще му намѣримъ работа чрезъ създаване държавни предприятия, чрезъ създаване на дирекция за баражи, за резервуари, за голѣми строежи и тѣзи голѣми строежи, въ рждетѣ на държавата, да могатъ да погълнатъ това свободно отъ работа население. Искамъ по този начинъ — отговаряйки на комунистѣ — да тръгнемъ по една нова строителна, по една нова стопанска политика, за да намѣри приложение трудътъ на безработнитѣ. И нашата политика, като държи смѣтка, отъ една страна, за свободната творческа воля на личността въ днешния строй, отъ друга страна, да не пренебрегва и колективния интересъ, значи, тя трѣбва да върви по диагонала на творческата свободна воля на личността и на обществения интересъ. И тамъ, дето обществената форма на експлоатацията не убива инициативата, тамъ, дето, като въ крупнитѣ предприятия, отдѣлната личностъ се загубва, дето личниятъ интересъ почти изчезва и не се проявява, освенъ чрезъ амбицията на единъ директоръ, който има моралния нагонъ да твори, да създава — тамъ, въ тия крупни строителни акционерни дружества, които

реализират голѣми печалби, трѣбва да се наложи национално-държавната организация. Вървейки по тоя път, ние ще създадемъ предприятия, които да погълнатъ онова безработно население, което отъ денъ на денъ се увеличава все повече въ България и което въ бъдеще, ако остане безработно, може да бѣде единъ опасенъ елементъ за нашата държава и обществена сигурност. (Възгрявания отъ работниците) Азъ съмъ се освободилъ отъ господстващите разбираня и отъ предразсъдъцитѣ на буржоазния строй у насъ — да се изразя съ термина на комунистите. Азъ искамъ нашата държава да се развива не въз основа на известни остарѣли принципи. Азъ и миналия пътъ ви говорихъ, че ние поддържаме частната собственостъ до толкова, доколкото тя може да създава блага за правилното развитие на народа. Когато, обаче, частната собственостъ се съсредоточи въ малко ръце, когато частната собственостъ отъ ръцетѣ на 6-милионния народъ влѣзе въ ръцетѣ на 5 хиляди души, когато всичко бѣде изземено, тогава тази частна собственостъ вече ще е престанала да бѣде свещена и неприкосновена, тя вече ще е станала опасна за обществото и затова тя ще бѣде отнета отъ ръцетѣ на тѣзи, които я държатъ, за да се предаде на колективитета или на частнитѣ лица, въ зависимостъ отъ интереса на производството, а не отъ каприза. И азъ, като националибералъ, не казвамъ една ересь, като поддържамъ, че частната собственостъ е свещена и неприкосновена само тогава, когато служи на широкитѣ маси, на обществото, а тогава, когато служи на едно малцинство, тя престава да бѣде свещена и неприкосновена.

Нѣкой отъ работниците: Тя е престанала да служи на обществото.

С. Петковъ (нац. л): Още не е престанала. Когато създадохме законъ, въ който предвидѣхме 50 декара на стопанството да бѣдатъ неотчуждаеми, когато искаме да прикрепимъ селянина къмъ селското стопанство, за да го направимъ свободенъ гражданинъ, който да има къде да прилага своя трудъ и да се развива, а не да го превърнемъ въ добитѣкъ или въ човѣкъ скованъ, безъ воля, както е въ Съветска Русия, това показва, че частната собственостъ у насъ не се е превърнала въ такава да служи на едно малцинство, а още служи на обществото.

П. Напетовъ (раб): Крепостни роби ги правите! Знаемъ какъ се разпредѣлятъ богатствата: и въ България, и въ Америка, и въ Германия, и въ Англия, една шепа капиталисти държатъ въ ръцетѣ си богатствата на народа. Правителствъ се на избрѣмъ-башия!

А. Буковъ (з): Какъвъ голѣмъ държавникъ — всичко разбира!

С. Петковъ (нац. л): Г. г. народни представители! Две думи ще кажа за реформитѣ въ общинитѣ. Нашитѣ общини сж дошли до едно положение да нѣматъ никакви срѣдства. Г. Адамъ Нейчевъ ви говори за това положение на общинитѣ. Но щомъ като констатираме факта, че общинитѣ сж въ положение много по-плачевно отъ положението на частнитѣ стопанства, ние сме длъжни да се погрижимъ за тѣхъ, защото тѣ сж основнитѣ клетки, върху които се гради нашиятъ държавенъ и стопански животъ. Азъ мисля, че ще трѣбва да създадемъ за общинитѣ монополъ върху известни стопански отрасли въ района имъ, че ще трѣбва да създадемъ комунални стопанства. Азъ не мисля, че, напр., мелничарската индустрия трѣбва да продължава да бѣде частна собственостъ на ония, които иматъ мелници въ селата. Азъ мисля, че можемъ да създадемъ монополни общински стопанства — може да не е мелницата, може да не е даракътъ, може да не е тепавницата, може да не е освѣтлението, но трѣбва да създадемъ монополни стопанства на общинитѣ, за да могатъ да извличатъ приходи отъ тѣхъ и да вървятъ напредъ. Това сжщо ще даде единъ тласкъ за развитието на общинитѣ. Нѣма защо едно такова предприятие, каквото е мелницата, наприкладъ — а днесъ мелницитѣ на много мѣста загиватъ — да не бѣде взето отъ общината, нѣма защо да не дадемъ на общината монополно право да обзаведе една модерна мелница, една модерна пекарница на хлѣбъ, наприкладъ. По този начинъ хемъ общината ще извлича известни печалби, за да покрѣща своитѣ нужди, хемъ можемъ да направимъ известни икономии отъ брашната. Знаете какви злоупотребления ставатъ днесъ. Знаемъ, когато всѣко стопанство има своя фурна и си пече хлѣбъ само за себе си, колко разходи ставатъ. Презъ време на нашата стопанска деятелност, която ни предстои, ние трѣбва да помислимъ какво трѣбва да направимъ за общинитѣ. Трѣбва да имъ създадемъ монополъ върху из-

вестни отрасли, за да имъ създадемъ доходи. Да мислимъ, че държавата може да отстъпва на общината известни свои данѣци, съ които общината да се подкрепи, когато самата държава има нужда отъ много постѣпления, за да може да покрѣща своитѣ нужди, смѣтамъ, че е погрѣшно. Затуй азъ слагамъ тоя въпросъ на разглеждане и мисля, че нашето блоково управление длъжи да се справи съ тоя въпросъ.

И заедно съ това, за да може да дадемъ единъ действителенъ тласкъ на нашата основна клетка — общината, ще трѣбва да промѣнимъ системата на рекрутиране на общинскитѣ съвети и на кметовѣтѣ. Дали нашиятъ Народенъ блокъ и правителството ще бѣде на моето мнение или ще има съвършено различно мнение, не знамъ, но азъ ще си кажа мнението. Азъ смѣтамъ, че нашиятъ кметски институтъ е единъ фаталенъ институтъ. Единъ вчерашенъ разсиленъ, когато му дойде партията на власт, може да се наложи за председател на тричленна комисия и после може да стане кметъ. Азъ смѣтамъ, че съ тая корумпирана система, която разлага нашия общественъ животъ, трѣбва да сжсеме, ако не искаме да обезвѣримъ нашия народъ. Не може най-голѣмиятъ простакъ да се издига до положение да управлява общината само поради това, че партията му дошла на власт. Макарь че не съмъ фашистъ и не одобрявамъ много нѣща отъ фашизма, одобрявамъ тая система въ Италия, така наречената по-тѣста, която Мусолини прокара въ общинитѣ. Въ общини, които иматъ по-малко отъ 3.000 жители — понеже се предполага и действителността оправдава това предположение, че не може да иматъ много интеллигентни хора, а сжщо така, понеже интеллигентнитѣ хора отъ такива общини бѣгатъ въ по-голѣмитѣ градове — Мусолини предвижда на такива общини да се назначаватъ за кметове интеллигентни хора съ известно образование.

Нѣкой отъ земеделцитѣ: На наша почва това е неприложимо. Ще назначатъ въ цѣла България кметове съ по 7.000 л. месечна заплата.

С. Петковъ (нац. л): Изслушайте мисълта ми. Никакви 7.000 л. месечна заплата. Азъ не искамъ да се назначаватъ кметовѣтѣ, но искамъ да се предвиди едно такова ограничение въ съответния законъ, че да не може да става кметъ оня, който нѣма гимназиално образование. А когато въ съответната община нѣма такъвъ човѣкъ, да го назначава министърътъ на вътрешнитѣ работи съ царски указъ.

А. Буковъ (з): Оставете тая работа.

С. Петковъ (нац. л): Тая мисълъ може да ви се виждъ еретична, но азъ имамъ доблестта да я поддържамъ. Постъпите мислите ли, че въ селото не е нуженъ, не е потребенъ единъ културъ-трегеръ? А кой другъ, освенъ кметътъ, може да бѣде такъвъ? После вие мислите ли, че въ едно село, което представлява една стопанска единица, което има толкова имоти, което трѣбва да се благоустрѣйва, което ще трѣбва да прояви стопански инициативи, вчерашниятъ разсиленъ, който е неграмотенъ или който е свършилъ първо отбѣяние и нѣма никакъвъ културенъ кръгзоръ, а е научилъ само да се подписва, че може да бѣде културъ-трегеръ? Тази работа не е възможна. Ако вие милѣте за благоденствието на селото, ще трѣбва да намѣрите начинъ да се освободите отъ корупцията тамъ. И после, докога това положение: ще дойде една партия да назначи своитѣ хора; следъ това опозицията, която е спечелила изборитѣ, ще бѣде промѣнена, ще дойде властта да разтури съвета — докога ще продължава туй? Не умръзна ли ви това нѣщо? Това не може и не бива да продължава повече! Азъ смѣтамъ, че ако искате да създадемъ здрава държава, ще трѣбва да се справимъ съ този въпросъ, и колкото да се счита отъ нѣкои антидемократична тази мѣрка, ще трѣбва да я въведемъ. Иначе нашиятъ демократизъмъ, иначе нашето народовластие ще докара още по-голѣма беднотия, още по-голѣми бедноти, още по-голѣмо незадоволство върѣдъ този народъ, който стои въ селата и нѣма абсолютно никакъвъ начинъ да се повдигне.

А. Буковъ (з): Въ селата има достатъчно да се избераатъ умни кметове, за да нѣма нужда вие да имъ ги назначавате. Ако се върви по тази Ваша теория, много правилно е, че професоритѣ, които ни управляваха, ни докараха до това дередже. (Глътка)

И. Василевъ (з): Г. Петковъ! Това Ваше мнение ли е или мнение на групата, която представлявате?

С. Петковъ (нац. л): Това е мое лично мнение.

Н. Алексиев (з): Аз го възприемам, само едно ще Ви кажа: ние чрез сръдствата на обществото въ селото ли ще тръбва да привързваме интелигенцията или тя тръбва сама да дойде въ селото? Защото когато вие поставите нѣкого за кметъ, свързвате съ работата и материалната страна. Азъ смѣтамъ, че интелигенцията сама тръбва да съзнае, че когато отиде въ града и свърши своето образование, сама тръбва да дойде да служи на селото. Да не свързвате това съ материалната страна.

Нѣкой отъ земледѣлцитѣ: Споредъ него интелигенцията ще отиде въ селото, когато бѣде плащана сѣсно.

С. Петковъ (нац. л.): Една дума за заплатитѣ. Азъ считамъ, че въ този бюджетъ ние можехме да разрешимъ въпроса съ заплатитѣ, но тръбваше да вземемъ една друга база за изчисление на заплатитѣ. Азъ съмъ привърженикъ на цѣлостнитѣ заплати, а не на онѣзи процентни намаления, които сж легнали въ бюджета. Азъ смѣтамъ, че ние можехме да намѣримъ базата отъ 1911 г. и, като направимъ едно съотношение между падналата цена на селскитѣ продукти въ настоящия моментъ съ цената, която сж имали тѣ въ 1911 г., което се изразява въ единъ процентъ отъ 40% по-долу, да намалимъ тогавашнитѣ заплати съ 40%, като ги помножимъ съ коефициента на падналата валута. И ако единъ началникъ на отдѣление въ 1911 г. е получавалъ, примѣрно, 450 л. месечно, ако направимъ намаление на заплатата му съ 40% и я помножимъ съ 27, той би получилъ приблизително 6.000 л. сега. Защото, каквото щете да казваме, до този моментъ, когато ценитѣ на почти всички стоки сж паднали, едни повече, други по-малко, а други сж съ тенденция, макаръ и бавно, но постоянно да падатъ, азъ смѣтамъ, че най-облагодиятствуваното съсловие въ днешния моментъ е чиновничеството.

Х. Статевъ (нац. л. о): Хайде де!

С. Петковъ (нац. л.): Да, смѣтамъ, че въ настоящия моментъ то е най-облагодиятствуваното. За да докажа мисълта си, че е тъй, ще ви посоча голѣмия напливъ отъ службогонци на държавната трапеза; хора, които могатъ да получатъ 1.200, 1.300 л. месечно, като разсили и пр., напускатъ работата си въ селото. Защо? Защото въ село хората не могатъ да изкаратъ и 1.000 л. И ако искате да парализирате този голѣмъ напливъ на службогонци, ние ще тръбва да намѣримъ и да дадемъ на чиновницитѣ такава заплата, която да бѣде съобразена съ падналитѣ цени на земледѣлскитѣ и въобще на всички произведения и съ падналитѣ доходи. Ако въ този бюджетъ не можемъ да направимъ това, то въ бѣдеще тръбва да възприемемъ този критерий. Не го ли възприемемъ, то, понеже кризата продължава да се задълбочава, ние още повече ще привличаме службогонски елементи. Сега и куцо и слѣпо иска служба, и я иска не защото е годно да я заема, а защото въ този моментъ нѣма друго стопанство освенъ държавното, което да гарантира приходъ. Този, който е на държавна служба, получава 1.000 л., но ги получава. Единственото стопанство, което още дава печалби и гарантира известенъ доходъ, е държавното. Когато и то престане на бѣде такава, тогава може да стане възвръщане назадъ, но сега тръбва да туримъ преграда, а ще туримъ преграда, като създадемъ таква заплата, които да не служатъ за примамка на селското и градското население да отива да търси чиновническо служба.

Х. Статевъ (нац. л. о): Може ли да се каже, че чиновницитѣ били най-добре днесъ!

С. Петковъ (нац. л.): Сравнително съ широкитѣ съсловия.

Г. г. народни представители! Г. министърътъ на финанситѣ се изказа за по-голѣмъ контролъ на тютюна, за да се избѣгне контрабандата му. Смѣтамъ, че много малко бихме постигнали отъ такъвъ по-голѣмъ контролъ. Ако днесъ има голѣма контрабанда, тя се дължи не само на това, че нѣма особенъ, осезателенъ контролъ, но преди всичко на това, че селянинътъ често пѣти нѣма два лева да си купи дори солъ и газъ.

Министъръ С. Стефановъ: Азъ казахъ: тръбва да му дадемъ да пуши по-евтино тютюнъ, за да не се принуждава да прави контрабанда.

С. Петковъ (нац. л.): За да му дадемъ възможностъ да пуши по-евтино и да не прави контрабанда, ще тръбва да въведемъ пакета и да съобразимъ цената на единъ пакетъ тютюнъ IV качество съ неговитѣ възможности, ще тръбва бандеролната такса върху пакетата тютюнъ и върху цигаренитѣ книжки да бѣде много малка, та селянинътъ да

може да ги купува, вмѣсто да отива да рискува да контрабандира. Туй можемъ да направимъ, а не да го лишимъ отъ пушене тютюнъ. То е за него нужда и той ще я запълва, и понеже ще я запълва, дайте да понижимъ цената на пакета, за да нѣма нужда отъ по-голѣмъ контролъ, защото за този контролъ, колкото и да правимъ съкращения, прехвърляния и пр., все ще тръбва персоналъ, който да преследва контрабандиститѣ.

А. Циганчевъ (з): Въ такъвъ случай ще увеличимъ дохода на държавата и ще спасимъ селянина отъ това да гори мустацитѣ си.

С. Петковъ (нац. л.): Г. г. народни представители! Намирамъ, че по никакъвъ начинъ не можемъ да мислимъ за търсене на нови доходи, да поставяме нови облози, прѣки или косвени. Вие виждате, че отъ предвиденитѣ доходи миналата година не сж постѣпили повече отъ единъ милиардъ лева. Понеже тази година кризата че се задълбочава и понеже, каквото ще да се казва, поради траенето на кризата отъ нѣколко години, сръдствата на широката маса се изчерпиха и хората още повече обедняватъ, то тѣ тази година по-малко ще консумиратъ и по-малко ще могатъ да понасятъ прѣки данъци. Затова азъ предвиждамъ, че тази година постѣпленията по нашия държавенъ бюджетъ ще бѣдатъ много по-малки, отколкото бѣха миналата година, и затуй тръбва частъ по-скоро да проведемъ онази нова икономическа политика и онази нова емисионна политика, за които приказвахъ въ началото на речта си, и същевременно да вземемъ всички онѣзи мѣрки, за които ви говорихъ, за да можемъ въ края на краищата да допринесемъ за съживяването на нашия стопански животъ, за да увеличимъ консумацията и чрезъ нея да може да се подтикне производството и по такъвъ начинъ да се увеличатъ постѣпленията отъ косвенитѣ и прѣки данъци. Не тръгнемъ ли по този пѣтъ, ще свършимъ съ голѣми дефицити, ще дойдемъ въ края на краищата до положението не само да не можемъ да плащаме външнитѣ си платежи, не само да плащаме съ закъснение заплатитѣ на нашитѣ чиновници и пенситѣ на пенсионеритѣ, но и никакъ да не ги плащаме. И онѣзи страни, съ които имаме активенъ търговски балансъ, може да поискатъ да намалитъ нашия износъ и тогава ние ще се намѣримъ въ чудо, тогава още повече ще намалимъ нашата потребителна способностъ, тогава още повече ще се намали нашиятъ доходъ. Новата икономическа политика, която проповѣдахме и въ името на която ние дойдохме на власт, ще тръбва да бѣде въ най-скоро време проведена, за да можемъ да спасимъ страната и държавния бюджетъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ (Звъни)

С. Петковъ (нац. л.): Свършвамъ.

Азъ искамъ да кажа нѣколко думи и за поземелния налогъ. Азъ смѣтамъ, че поземелниятъ налогъ не само днесъ, когато паднаха ценитѣ на зърненитѣ произведения, но и когато не бѣха паднали, не е билъ и не е съобразенъ нито съ податнитѣ сили на селянина, нито пъкъ е справедливъ. Ако по закона за данѣка върху приходитѣ се облага приходътъ отъ другитѣ занятия съ 3 до 4%, селянинътъ е обложенъ съ поземеленъ данѣкъ на декаръ, а не съобразно неговитѣ приходи. Докато единъ човѣкъ, който има 50 декара земя и който едва може да изкара годишно 18 хиляди лева, при ценитѣ отъ 1929 г., тръбва да плати съ върхнинитѣ около 1.500 л. поземеленъ налогъ, онзи човѣкъ, който има отъ другъ занаятъ доходъ 18 хиляда лева, колкото даваха 50-тѣ декара земя на селянина, плаща данѣкъ 100 л., съ върхнинитѣ всичко 200 л. Следователно, вие виждате голѣмата неправда отъ страна на българската държава въ третирането на селското съсловие. И не само сега, когато сж паднали ценитѣ на хранитѣ, но и по-рано поземелниятъ данѣкъ бѣше несправедливъ. Поземелниятъ налогъ е назадначивъ, реакционенъ и като такъвъ той тръбва да се изхвърли. Същото важи за данѣка върху беглика. Отъ поземелния данѣкъ сж постѣпили 92 милиона лева отъ предвиденитѣ 350 милиона лева, а може би и малко повече, защото въ събранитѣ недобори, които сж 161 милиона лева, сигурно има една известна частъ постѣпления поземеленъ налогъ. И азъ тукъ тръбва да поправа тая грѣшка на г. Адамъ Нейчевъ, който каза, че сж постѣпили само 92 милиона лева отъ поземелния налогъ. Има въ недоборитѣ отъ минали години сжщо несъбранъ поземеленъ налогъ. Но, г-да, ако направите сравнение между всички други приходи и приходитѣ отъ поземелния налогъ, ще видите, че съотношението е 1:50. А като сравните прѣкиятъ данѣкъ съ косвенитѣ, ще видите, че съотношението на прѣвитѣ къмъ вторитѣ е 1:14 или

1:12. Тогава не е ли по-добре да ги премахнем и дупката, която ще се яви въ бюджета, да попълним с сръдствата, които ще ни даде новата икономическа политика и новата емисионна политика? По-добре е това да направим, вмъсто да имаме една финансова администрация — колкото да е жалко, но тръбва да го кажа, корумпирана, която само изтезава хората, прави неправилни облагания, съставя актове за нарушения, взема рушвети. Ние тръбва да се освободим от нея, като я сведем до едно ограничено число. Ние тръбва да освободим дребното стопанско предприятие на селянина до 50 декара от поземелен налог, както и дребния занаятчия с доход до 18 хиляди лева годишно от всекакъв данък. Да установим един екзистенц минимум и да оставим да плащат само голъмитъ предприятия. Администрацията да съсредоточи вниманието си върху голъмитъ предприятия, защото каквото и да се казва, колкото и кризата да се задълбочава, все голъмитъ предприятия продължават и днес да извличат печалби. Ако върху тях засилим нашия контрол, азъ смътам, че ще можем да изкараме известни нови приходи. Дупката въ бюджета на държавата ще попълним, като обхванем от изплъзване и обложим голъмитъ, високитъ печалби, които сега се укриват. Съ по-голямия контрол ние ще можем да запълним тази дупка и да направим, щото нашият селянин, както и дребниятъ градски производител, които съставляват 85—90% от населението на България, да може да си починат от всички тъзи бирници, агенти и други, които отиват да го морят и мацкатъ.

С. Таковъ (з): Които ядат варени пилета.

С. Петковъ (нац. л): Макаръ тази картина, която азъ виждамъ и която се помъчихъ да ви нарисувамъ, да я виждамъ въ много мрачна красна, все пакъ азъ смътамъ, че съ по-голяма воля, съ повече разумъ и по-голяма любовъ къмъ родината, като разчитамъ на гъвкавостта на капиталистическото стопанство, на неговото устройство, можемъ да се надъваме, макаръ съ голъма мъжа, съ голъми, тежки изживявания, съ мъчения, че ще можемъ да караме, че ще можемъ да изживемъ кризата. Но ние ще тръбва да търсимъ изходъ. Стопанството ни се намира въ много тежко положение, но отъ всъко положение има изходъ, колкото и трудно да е то. Ние отъ туй тежко положение все пакъ може да намъримъ единъ изходъ. Дайте съ добра воля, съ по-голяма любовъ къмъ нашата родина да намъримъ тоя изходъ, да го налучкаме и да тръгнемъ по него. Азъ се помъчихъ въ известни отношения да посоча пътя, по който ако тръгнемъ, ще можемъ, ако не да изживемъ кризата веднага, поне да вървимъ къмъ намаление на нейната острота. И азъ искамъ, преди всичко отъ българската буржоазия, отъ едрата българска буржоазия, да разбере, че тя тръбва да прави жертви.

Нъкой отъ земледълцитъ: Недѣйте върва това.

С. Петковъ (нац. л): Азъ другъ пътъ имамъ случай да кажа: по-добре е буржоазията да раздѣли това, което има, отколкото всичко да загуби. И азъ се опасявамъ, че капиталистическиятъ строй въ свѣта може да загине не поради нъкакви вътрешни недостатъци на този строй, който да го унищожатъ. Колкото и кризата да е голъма, колкото и техниката да се усъвършенствува и да изхвърля много безработни, да създава армия отъ недоволници и бунтари, азъ смътамъ, че капиталистическиятъ строй има сили да изживе тази криза. Но мене ме е страхъ отъ глупостта, отъ непредвидливостта на буржоазията и най-много отъ егоизма и алчността на българската буржоазия. Азъ се надъвамъ, че тя въ края на краищата ще намърси сили въ себе си и ще разбере, че, за да не изгуби всичко, тръбва да жертвува половината отъ това, което има.

Нъкой отъ земледълцитъ: Нѣма това съзнание тя.

С. Петковъ (нац. л): Но заедно съ това, г. г. народни представители, азъ искамъ отъ управляващитъ — и правя апелъ къмъ тяхъ — часъ по-скоро да се проникнатъ отъ духа на тая нова политика, която е необходима да легне въ основата на държавното управление. Азъ като упрѣкъ тръбва да кажа — и за насъ, и за правителството — че ние, които толкова много викахме противъ Сговора, че поддържалъ високъ лихвенъ процентъ, че прокара закона противъ лихвоимството, съ който узакони високи незаконни лихви, като обремени нашето стопанство, и сега ежегодно се трупа единъ данъкъ отъ лихви, който възлиза на два милиарда лева — ние не можахме да намъримъ време и сили да внесемъ законопроектъ, за измѣ-

нение на тоя законъ, макаръ че той е готовъ, за да спънемъ тия, които чрезъ високи лихви, въ 3-4 години експроприратъ капитала въ страната и подкопаватъ изъ основъ нашето народно стопанство.

Н. Алексиевъ (з): Много е върно.

С. Петковъ (нац. л): Азъ правя апелъ къмъ управляващитъ да се вслушатъ въ гласа народенъ, да не забравятъ обещанията, които заедно съ насъ сж давали, да изпълнятъ своя дългъ заедно съ насъ и да се освободятъ отъ известни традиционни закоравѣли вървания или буржоазни предразсѣдци — да се изразя съ езика на другаритъ.

Т. Бошнаковъ (з): На московцитъ.

С. Петковъ (нац. л): Тия начала и предразсѣдци сж се наложили при други времена и други нужди, тѣ не отговарятъ на сегашнитъ нужди. И азъ смътамъ, че когато ние всички си дадемъ трудъ да се освободимъ отъ тия закоравѣли вървания и теории, които спъватъ стопанското развитие на страната и когато съзнаемъ, че ролята на нашето поколѣние днесъ е безъ сътресения да освободи нашата деятелностъ отъ всички остарѣли формули, изтъркани фрази и заблуди, ние ще сме си изпълнили дълга на общественици и ще сме допринесли твърде много за излизане отъ сегашната криза.

П. Напеговъ (раб): Отъ васъ зависи.

С. Петковъ (нац. л): И отъ насъ, и отъ васъ зависи. Тръбва да се знае, че блокътъ има тая длъжностъ да създаде условия това поколѣние да изживе по-безболезнено днешната криза и да докара благоденствие на маситъ. Ние — хората отъ нашата генерация — ще направляме нашата дейностъ съ върата, че можемъ да докараме почестити дни на нашия добъръ народъ. Съ трезвостта на реалния човѣкъ, а не съ схващанията на онѣзи, които хвърчатъ изъ облацитъ и живѣятъ съ химери, ние тръбва да понесемъ евангелието на новата икономическа система, да създадемъ новата спасителна политика, която нѣма да бѣде руската, но ще бѣде на буржоазията, на капиталистическия строй, който още има сили, за да създаде добруване на маситъ, на държавата и на народа, който живѣе въ нея. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Никола Думановъ.

Обаждатъ се: Нѣма го.

Нъкой отъ мнозинството: Благополучно офейкалъ!

С. Цановъ (з): Не говори той ноцно време!

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Г. Думановъ го нѣма.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Г. председателю! Понеже казватъ, че г. Думановъ офейкалъ, провѣрете да видимъ пъкъ дали сж тукъ тѣзи, които следватъ следъ него.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Владимиръ Молловъ. (Оживление)

Д-ръ Х. Георгиевъ (нац. л. о): И той офейкалъ!

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Вергилъ Димовъ.

Д-ръ Х. Георгиевъ (нац. л. о): И той офейкалъ!

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Петко Стояновъ. Нѣма го. Има думата народниятъ представителъ г. Петъръ Да-скаловъ. Нѣма го.

Б. Смиловъ (нац. л. о): Да вдигнемъ заседанието за утре.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Атанасъ Неновъ. Нѣма го.

Има думата народниятъ представителъ г. Георги Геновъ. Нѣма го.

Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Иванъ Бешковъ. Нѣма го.

И. Василевъ (з): Г. председателю! Понеже ги нѣма почти всички записани оратори и присѣстващиятъ депутатъ сѣ малко . . .

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Моля Ви се. — Има думата народниятъ представителъ г. Янко Сакъзовъ. Нѣма го.

Има думата народниятъ представителъ г. Петъръ Мърмевъ. Нѣма го.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Тази работа е много ясна — никой не желае да говори отъ 9 ч. нататкъ. Азъ ще предложа да се вдигне сега заседанието, но съ предупреждение, че отъ утре нататкъ ще работимъ до 12 ч. и, който ще бѣга, за да не взема думата вечеръ, да знае, че групата му нѣма да има право наново, следъ презаписване, да взема думата. Всѣка група да си вземе бележка отъ това предупреждение, и никакви протести нѣма да приема.

И. Куртевъ (нац. л): Утре да почнемъ точно въ 3 ч.

Министъръ С. Стефановъ: Азъ разбирамъ единъ ораторъ да бѣга отъ заседанието отъ 11 ч. нататкъ, но въ 9 ч. да го нѣма тукъ, това не разбирамъ.

Нѣкой отъ лѣвицата: И вашитѣ оратори ги нѣма.

Министъръ С. Стефановъ: Безразлично кой е. Не се касае само за васъ. Сега часътъ е 9¹/₂. Азъ ги видѣхъ всички оратори преди единъ часъ, азъ ги наблюдавахъ. Още единъ пътъ правя предупреждение, че никакъвъ протестъ отъ никаква група нѣма да взема подъ внимание, ако ораторитѣ бѣгатъ отъ заседание само подъ претекстъ, че било късно.

Предлагамъ да вдигнемъ сега заседанието и утре да имаме заседание съ сѣщия дневенъ редъ.

Председателствуващъ Н. Захариевъ: Заседание ще има утре въ 3 ч. следъ обѣдъ съ сѣщия дневенъ редъ.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 21 ч. 25 м.)

Председателъ: А. МАЛИНОВЪ

Подпредседателъ: Н. ЗАХАРИЕВЪ

Секретаръ: Т. ХР. МЕЧКАРСКИ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ